AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VIII, Sayı 135

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire: 7
P. K. 68» — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

*

İmtiyaz Sahibi ve yasa işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür :

Yusuf **Ziya** ÂDEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat **ÜNLÜ**

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

***Klişe** :*

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 850 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

*Dizildiği ve Basıldığı **Yer** :*

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 27.9.1956

Kapak resmimiz :

Cevat F. Başkut

1 numaralı müellif

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Türk halk efkârını son günlerde en fazla düşündüren mesele, ne Londra Konferansı, ne de Amerikan seçimleridir. Partili partisiz bir çok vatandaş, Muhalefet partileri arasındaki işbirliği mevzuunu alâkayla takip ediyor, bütün gözler bu meseleye çevrilmiş bulunuyor. Bu sebepledir ki, Gina'lar, Sophia'lar ve Marylin'ler gazetelerimizin birinci sayfalarındaki mutena yerlerini bir müddet için muhalefet partilerinin ileri gelenlerine bıraktılar. Okuyucular da beyaz perdenin cazibe kraliçelerinin bikinilerine gösterdikleri alâkayı, meselâ bir Kasım Gülek'in peştemalından da esirgemediler. Bir Boyacıgillerin çıkıp işbirliği hakkında nevi şahsına münhasır fikirler serdetmesi, en aşağı Diana Dors'un havuza düşürülmesi kadar alâka uyandırdı. Bütün gazeteler -tabii Zafer hariç- bir mevzu etrafında birleşiyorlar: işbirliği. Halkın gözü muhalefet partilerine çevrilmiş bulunuyor. Kasım Gülek'ler, Fethi Çelikbaş'lar, Osman Bölükbaşı'lar, İbrahim Öktem'ler, Ahmet Bilgin'ler ve Turan Güneş'ler beyanatları ve hareketleriyle bu alâkanın muharriki Ve mahreki oluyorlar. Kahvehanelerde olsun, lokantalarda olsun, otobüslerde ve vapurlarda olsun kulağa hep ayni söz çarpıyor: İşbirliği.. İşbirliği. İşbirliği..

Bir fikrin bu kadar revaç bulması, bu kadar alâka toplaması için muhakkak bir ihtiyacın eseri olması lâzım gelir. Nedir bu ihtiyaç? Biribirinden farklı görüşlere sahip olmaları leap eden siyasi partilerin birlikte çalışmalarını arzulatan bu sebepler nelerdir? İşbirliği fikrinin, rejimin tehlikeye düştüğü endişesinin uyanmasından başka ne sebebi olabilir ki?. Bu endişelerin uyanmasının saiki de, şüphe yok ki, iktidar partisinin tutumudur. Son olaylar, bir çok vatandaşta olduğu gibi, muhalefet partilerinin idarecilerinde de demokratik rejimin tehlikede olduğu kanaatını uyandırmıştır. Memleketin menfaatlarına uygun bulunmadığına inanılan bir gidişi yalnız tasvip etmemek değil, bu gidişe mani olmak ta lâzımdır. Bu, bir vatanseverlik borcudur.

Seçimlere iki yıl vakit olmasına rağmen memlekette bir seçim havasının hakim olduğu doğrudur. Bu hava, iktidar partisinin ve organının hoşuna gitmeyebilir. Fakat bunu, muhalefetin tahrikleri neticesinde hasıl oluyor, diye izah etmek de haksızlıktır. Nitekim Basın Kanununda yapılan tadilât ve Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanun - İktidar partisinin iddiaları hilâfına - bu havayı izale edeceği yerde, büsbütün ağırlaştırmıştır. Bu havanın izale edilmesini arzu etmeyen iktidar partisi mensupları dahil -yoktur. İktidarın giriştiği tecrübeler, bu iyi havaların bazı sert tedbirlerle geri getirilmesine imkân olmadığını göstermiş, fakat bu sert tedbirleri, daha sertlerinin takib edeceği kanaatini ortadan bilememiştir. Bugün bir kötü muameleye boyun eğmenin, yarın daha kötüsüne hak kazanmak demek olacağı artık anlaşılmıştır. Bu bakımdan, Muhalefet kendisini "meşru müdafaa" halinde saymakta haki dır. Gidiş, muhalefetin ve rejimin tehlikede bulunduğu kanaatına kuvvet verici bir gidiştir, muhalefet elini kolunu bağlayıp başına gelecekleri tevekkülle beklemeyi elbette kabul edemez. Bu şartlar altında mücadeleye girişmenin bir zaruret olduğunda bütün muhalefet partileri müttefiktir. Mücadelenin kanunlarla çerçevelenen sahadan dışarıya çıkarılmaması da üzerinde ittifaka varılan bir başka husustur. Yalnız ne var ki, münferiden yapılacak teşebbüsler, istenilen neticeleri veremez. Mücadelenin dana tesirli olmasının yegâne şartı, işbirliğidir.

İşbirliğinin bütün dertlerin devanı olduğunu düşünmek ta, onun lüzumsuzluğuna inanmak kadar büyük bir hata olur. İşbirliği sadece mücadeleyi kolaylaştıracak bir adımdır. Muvaffakiyet, işbirliğinden çok daha ötelerdedir.

Tereddütler işbirliğinin lüzumunda değil, şeklinde kendisini gösterecektir. Münakaşalar, işbirliği yapılmalıdır veya yapılmamalıdır diye değil, şöyle veya böyle yapılmalıdır diye çıkacaktır. İşbirliğini zorlaştıracak bir sebep te iktidar partisinde bir yumuşamanın başgöstermesidir. Fakat açık havaya güvenin evden şemsiyesiz çıkanlar vaktiyle iliklerine kadar ıslandıklarını bu kadar da çabuk unutmıyacaklardır.

Kocaman kir ekseriyet karşısında, minicik bir ekalliyetin ne tesiri olur, diye düşünenler çıkacaktır. Bu çok kötümser bir görüştür. Hiç birşey yapılaması bile ekalliyetin haysiyeti ve mevcudiyeti korunmuş alacaktır. Bu da an bir şey değildir. Hem unutmamak gerekir ki "kocaman ekseriyet" ve "minicik ekalliyet" Meclis içinde bahis mevzuudur. Sevgili tâbirin "vatan sathı"nda kimin ekseriyette, kimin ekalliyette olacağı 1958'in bir günü anlaşılacaktır.

Saygılarımızla

AKİS

T A R İ H

Osmanlılar

Abdülhamit hafiyeleri

Osmanlı tahtını tam 33 yıl işgal ederek, memleketi korku ve evhamlarıyla idare eden, saltanatını tehlikeye düşürebilecek her hareketi zamanında duymak ve önleyebilmek için misli görülmemiş bir istihbarat teşkilâtı kuran Abdülhamit, hafiye teşkilâtı ve "jurnalci"leriyle, bir hürriyet düşmanı olarak tarihimizin bağ köşelerinden birinde yer aldı. Abdülhamit, 33 yıl süren "devri saltanat"-ında kuvvetli bir merkeziyetçi idare kurarak Babıâlide sobaların yakılmasından odacı elbiselerinin biçimine ve basit bir gümrük kolcusunun tayinine kadar her türlü işle bizzat meşgul oldu. Abdülhamidin çok geniş bir devlet teşkilâtını ve bu teşkilâtta yer alan vazifelileri sıkı bir kontrol altında tutmak istemesinden tabii bir şey olamazdı. Kızıl Sultan bu kontrolü aylıklı hafiyeleri ve "jur naller" vasıtasıyla temin ediyordu. Abdülhamidi hükmettiği ülkede olup bitenlerden haberdar eden eri kıymetli vasıta, muntazaman ve bizzat okuduğu bu jurnallerdi. İşte bu sebepledir ki Osmanlı târihinin bu 33 senelik devri bir hafiyeler devri oldu. Bu devirde hafiyeliğin ve jurnalciliğin en çok revaç gören bir meslek olmasına da bu yüzden şaşmamak lazım gelir. Beşiktaş karakolundaki basit bir polis memurundan tutun da nazırlara kadar herkes bildiğini, gördüğünü ve kulağına çarpanları bir "jurnalcilik" ile Abdülhamite arzetmeyi vazife sayıyordu. Bu suretle sadakat ve ubudiyetlerini ispat fırsatını bulanlar bol bol "ihsanı şahane"ve nail oluyorlardı. Bu suretledir ki, Beşiktaş karakolundaki okuyup yazma bilmez bir memur - Yedi Sekiz Hasan Paşa -, paşalığa kadar yükseliyor ve Hünkarın "iltifatı şahane" lerine mazhar olabiliyordu. Bu suretledir ki, hanedan mensuplarından ve Abdülhamit'in kendi "kadınlar"ından tutun da tehlikeli sayılan muharrirler, siyaset adamları, kendi halinde esnaf ve memurlar devamlı surette takip ediliyor ve saraya jurnalleniyordu. Bu takibin hududu çok zaman yabancı memleketlere kadar genişliyordu.

Jurnalcilik mesleği, saray nezdinde ne kadar makbulse, halkın gözünde de o kadar menfurdu. Semt kahvelerinde hemen hemen her gün sebepsiz yere "tantuna" giden zavallılardan bahsediliyor, "kırmızı fesliler"ln şeameti kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Abdülhamidin hallini ve hürriyetin ilânını müteakip, hak efkârında hafiyelere ve jurnalcilere beslenen kinin tezahürü beklenirdi. Nitekim tezahür etti. O devrin en ateşli ka lemi olan Hüseyin Cahit Bey, Abdülha mide verilen jurnallerin neşrini ve hafiyelerin kimler olduğunun halka bildirilmesini istiyor ve "Tanin"de şöyle yazıyordu:

"Heyeti vükelâ içinde, meb'usan içinde, ayan içinde, valiler içinde ne suretle ve neye dair olursa olsun Jurnal vermiş kimse varsa behemehal, hiç bir dakika bile gecikmeksizin bunları ilân etmeli ve bu mutena makamları her türlü şüphenin fevkinde bulundurmalıdır.

Böylelerinin biran evvel Jurnallerini neşretmek, biran evvel fenalıklarına nihayet vermek demektir. Eaten bu yüksek ve mühim makamlar temizlenirse ötekilerin ehemmiyeti kalmaz. Çünkü en hain jurnalciler eski devirde en ziyade sivrilmiş olanlardır."

Fakat bu jurnaller o zaman neşredilmedi. Belki yeni devirde de mühim mevkileri ellerinde tutmaya muvaffak olan ve bu "kirli çamaşır"ların ortaya dökülmesini arzulamıyan nüfuzlu kimselerin tesiri, belki de "bir devri sabık yaratmamak" endişesi bu ibret verici vesikaların neşrine imkân bırakmadı. Bu vesikaların neşri için aradan 50 yılın geçmesi icap etli. Nihayet bir Faiz Demiroğlu çıktı, bu jurnalleri dikkatle topladı, tasnif etti ve Tarih Kütüphanesi Yayınlarının ilk kitabı olarak neşretti. Bu jurnaller aradan bu kadar sene gelip geçmiş olmasına rağmen halk için bir ibret vesilesi olarak hâlâ kıymet taşırlar. Bu vesikalar, tarihçiler ve psikiyatristler için de çok kıymetli bir araştırma mevzuu teşkil edebilir.

Jurnaller.

Yıldız Sarayında oturan müstebitin en çok korktuğu şey toplantılardı. Bu sebeple kalabalık olacağı kendisine jurnal edilen bir sünnet düğününe bile müdahale etmişti. Yaver süvari feriki Mehmet Paşanın imzasını taşıyan jurnal şuydu:

"Mecit Efendinin köşkünün bitişiğinde Galata gümrüğünde Mümtaz, Zaptiye Nezareti meclis kâtibi Şefik Beylerin mahdumlarının yarın hitan cemiyetleri icra edileceği ve cemiyet kalabalık olacağı gibi birçok kimselerin davetli bulunduğu memur kullarının ihbarı üzerine maruzdur, ferman."

Abdülhamit bu jurnalle vaziyete vakıf olunca, Başkâtibi Tahsin Beyin imzasını taşıyan bir yazıyla Zaptiye Nezaretine sünnet düğününün kalabalık olmamasının teminini emretmişti. Zaptiye Nezaretine yazılan tezkere şuydu:

"Galata gümrüğünde Mümtaz, nezareti celileleri meclis başkâtibi Şefik Beylerin mahdumlarının yarın icra edilecek sünnet cemiyetine birçok kimselerin davetli bulunduğu arz ve ihbar kılındığından haddi marufun tecavüzüne ve bu vesile ile bir takım münasebetsiz adamların içtimama takayyüdatı lâzime icrası ile meydan verilmemesi ba iradei seniye tebliğ olunur."

Abdülhamit bazı jurnallere büyük bir ehemmiyet atfetmişti. İşte kendi el yazısıyla "mühim" işareti koyduğu imzasız bir jurnal:

"Ebülhüda Efendi bu cuma günü Selamlık resmi âlisinden sonra Feraset Vekili Ahmet Esat Efendi ile beraber arabaya binip Ahmet Esat Efendinin konağına gittiler. Tarım saat kadar dinlendikten sonra Ebülhüda Efendi yalnız olarak çıkıp Beşiktasta Kitapçılar hamamı karşısında oturan Şûrayı Devlet âzasından Mısırlı Mehmet Beyin konağına uğradı. Yarım saat sonra Mehmet Beyle beraber arabaya binip Şehzadebaşı civarında gezintide bulundular. Sonra Beyazıt camii şerifi avlusunda teşbihçi sergisinde oturdular. Yarım saat kadar görüştükten sonra Beyazıt Kütüphanesine girdiler. Orada bir saat kaldılar. Bilâhare yine beraber arabaya binip Beşiktaşa, konaklarına döndükleri maruzdur. Ferman."

Bu jurnalcilik devrinde muhaberatın mahremiyeti diye bir Şey de bahis mevzuu edilemezdi. Postaya tevdi edilen mektuplar açılıyor, içlerinden' "işe yarayan" lar saraya bir jurnalle birlikte sunuluyordu. İşte "Posta ve Telgraf Nâzırı Köleleri Âli" imzasını taşıyan bir Jurnal:

"Paristen kuşak altında ve üzeri Hariciye Nezaretine yazılı olarak gelen ve ithali zaten yasak olan Letr nam yeni çıkan bir kitap şöylece muayene olundukta Murad Efendiye dair sözler bulunduğu gibi Zâti Şevkatsimat Hazreti Padişahi'ye ve mabeyini hümayunu hazreti mülükânelerine dair münasebetsiz şeyler yazılı olduğu anlaşılmış ve bunun Paris Sefareti Seniyesi tarafından gönderilmiş bulunduğu, üzerinin yazısı delaletiyle anlaşılmakta bulunduğu gibi aranılacağı dahi tabii bulunmuşsa da bazı isimler filân olduğu cihetle mazrufen arz ve takdim kılındı."

Bu yığınla jurnal arasında cidden çok gülünç olanlar da vardı. Aşağıda okuyacağınız ve "Selâhî" imzasını taşıyan jurnal insanı güldürdüğü kadar, o devrin havasını anlatmak bakımından düşündürücüdürde:

"Kolera münasebetiyle hariçte temizliğe dikkat olunduğu gibi sarayı hümayunları dahilinde daha ziyade temizliğe dikkat ve itina olunması iradei seniyei şahaneleri iktizasından iken mutbah dairesinde bir takım aşçı, tablakâr bademe gibi şahısların merdiven altlarında gusul etmekte ve sabunla yıkanmakta oldukları öğrenilmiştir. Böyle daire aralarında açık, mecrasız yerlerde çirkef, pislik hâsıl edilmesi maazallahii teâlâ havanın temizliğini bozup sarayı hümayun dahilinde bir hastalık çıkmasını mucip olabilir. Dün İsmet kullarının, koleraya inanmamakta olan Hacı Hasan Paşa nezdine gidin uzun müddet mülakatta bulunduğu da arzolunur. Ferman..."

YURTTA OLUP BİTENLER

Basın

Menderesin karşısında

Bu haftanın başında pazar günü saat 11 sularında, İstanbulda, Kabataştaki büyük Tekel binasının salonunda Başbakan Adnan Menderes karşısına geçip oturmuş olanları süzdükten sonra "İşte, basın!" diye düşünse, tamamile haklıydı. Hakikaten bütün İstanbul basını, en kodamanlarıyla birlikte, hemen eksiksiz olarak -Bedii Faik'in yokluğu görülüyordu- birleştirilmiş masaların başını tutmuştu. Zaten biraz sonra da bir kenarda kurulmuş olan büfenin başı, aynı tehalükle tutulacaktı. Adnan Menderes gazetecilere verdiği randevusuna, mutad veçhile geç gelmişti. Başbakanın, etrafını saran bakanlar -Emin Kalafat, Samed Ağaoğlu, Ethem Menderes- ve kalabalık Genel Kurmayı ortasında haşmetli bir görünüşü vardı. Bir kısım izahatı kendisi verdi, bir kısmını yanındakilere verdirtti. Başbakan, gene tamamile hakkı olan "gurur içinde bir tevazu" havası taşıyordu, Evet, "İşte, basın!" karşısına gelmişti ve bu karşılaşma Başbakanın daveti ile değil, basın adına hareket edenlerin ricası üzerine vuku bulmuştu. Zeki Adnan Menderes bunu konuşmasının belki beş yerinde belirtmekten gizli -ve çene tamamile hak ettiği- bir zevk aldı. Başbakana her tenkid yapılabilirdi, ama ihsanları ölçmekteki, onları kıymetlendirmekteki, onların nereye kadar gidip nerede duracaklarını anlamaktaki kudreti katiyyen inkar edilemezdi. Adnan Menderes senelerce sessiz bir azası kaldığı eski Türkiye Büyük Millet Meclisinde günlerini boş geçirmemiş, vatandaşlarının ve "şahsiyet"lerin iktidar karşısındaki tutumlarını büyük bir dikkatle incelemişti. Bravo!

Hakikaten buluşma ricası, İstanbul Gazete Sahipleri Sendikasından gelmişti. "Doymak bilmeyen ejder"in başında bulunanlardan bazıları haftalardan beri "buzları çözme" şarkıları söylüyorlardı. Bunlara göre "buzları çözme", gidip Adnan Menderesle görüşmekti. Başbakanın bunu teşvik edici bir tavır takındığı doğruydu. Basın Kanunundan beri gazetelerde resmi çıkmıyor, kendisiyle alâkalı havadisler üçüncü plânda veriliyordu. Bu, yalnız bırakılma havasından Adnan Menderesin rahatsızlık hissettiği aşikârdı. Ama hem Meclis içindeki partisi mensuplarına, hem de umumi efkâra politik meharetini bir defa daha göstermek için basının tutumu mükemmel bir vesileydi. Nitekim Adnan Menderes onu büyük ustalıkla kullandı. "İşte, basın!" karşısındaydı ve karşısına gelmek için ricada bulunmuştu. Basın kanunları yürürlükteyken...

Basın toplantısı haberinin başlıkları

"Bizde başka türlü iş yapılmaz bilâder!"

Bir görüşmenin hazırlığı

Hakikaten Tekel binasındaki toplantı, uzunca bir hazırlığın neticesiydi. "Buzları çözme" taraftarlarının başında bermutad Ahmed Emin Yalman geliyordu. Bu mevzudaki 1 numaralı müttefiki ise Bursanın D.P.li milletvekili ve Basın Kanunu tadilatının hararetli müdafii Selim Ragıp Emeçti. Selim Ragıp Emeç İstanbulda çıkmakta devam eden Son Posta adlı bir gazetenin sahibiydi ve o sıfatla İstanbul Gazete Sahipleri Sendikasının azası olduğu gibi başkanıydı da. Yalman ve Emeç haftalardan beri gidilip Başbakanın görülmesi, aradaki "suni" soğukluğun izalesi gerektiği fikrini öteki gazete sahiplerine anlatmaya çalışıyorlardı. Gazete sahiplerinin bir çok derdi yok muydu? Kâğıt, mürekkep, malzeme tedarikinde müşkilatla karşı karşıya değiller miydi ? Bunları kim halledebilirdi? Başbakan Adnan Menderes! O halde gazete sahiplerinden bir heyet gidip kendisini görmeli, basının maddi sıkıntılarının berteraf edilmesi ricasında bulunmalıydı. Hem, bir Başbakanla basın arasındaki münasebetlerin kesilmesi manasızdı. İnsanlar başka başka fikirlere sahip olabilirlerdi! Bu, karşılaşmalarına, oturup görüşmelerine mani değildi. Hükümetin iyi icraatını basın pek âlâ serbestçe övebilirdi. Basın Kanunu buna mâni teşkil etmiyordu. Bu da bir vazifeydi; hiç olmazsa o, yerine getirilmeliydi. Küskünlük havası ortadan kaldırılmalıydı. -Gariptir, bu şarkıları söyleyenler evvelâ meşhur tedbirlerin ortadan kaldırılması gerektiğini ağızlarına dahi almıyorlardı; halbuki mühim olan küskünlük değil, tedbirlerdi ve tedbirler sebep, küskünlük neticeydi-. Fakat gazete sahipleri her şeye rağmen heyet halinde, ihtiyaçlarını bahis mevzuu etmek için başbakana gitmeyi yakışıklı bulmadılar. Üstelik, Sefa Kılıçlıoğlu da itiraz etmişti: Ahmet Emin Yalmanın dahil olduğu bir heyete katılamazdı. Halbuki gitselerdi, Başbakanın kendilerini çok müsait karşılıyacağından zerrece şüphe yoktu. Floryâdan mülhem kalemler bir "küskünlüğün dağıtılması" kampanyasına çoktan girişmişlerdi. İktidarla Muhalefet bir araya gelip görüşmeliydiler. Madem ki kudret Adnan Menderesteydi -"millet lideri"- meseleler onu ikna etmek suretile halledilebilirdi! Fakat gazete sahipleri o kadarını göze alamayınca buz çözme meraklıları başka bir formül buldular. Hazır ellerinde "İstanbulun imarı" meselesi de vardı.. Başbakandan o mevzuda izahat rica etmek üzere bir basın toplantısı tertiplenebilirdi.

Hadiseden Sendika İdare Heyeti nin doğrudan doğruya resmi haberi olmadı. Selim Ragıp Emeç Başbakan nezdinde gerekli teşebbüsü yaptı. Fakat Sendika mensupları da, bir ekseriyetlerile, bu işe "yan cebime" diyorlardı. Hiç biri itiraz etmedi. Teşebbüs yapıldı, iyi karşılandı -tabiive basın toplantısı bir küçük tehirden sonra pazar günü saat 10.30'a kararlaştırıldı. Sendikadan başkan Selim Ragıp Emeç ve müdür Naşid Hakkı Uluğ gazetelere telefon ettiler ve toplantı haberini verdiler. Gazete sahiplerinin bir kısmı bunu zaten bekliyorlardı; muharrirleri de öyle,. Bira diğer kısmı emri vaki karşısında kalmış pozu takındılar. Bu durum

karşısında bir ekalliyet ise hakikaten Kabataşa gitmek zorunda kaldı. O gün Adnan Menderes onlara, hak ettikleri şekilde bir kısa "antişambr" yaptırdı ve davet üzerine geldiğini defalarca belirterek toplantıya başladı. Evet, "İşte, basın!" karşısındaydı...

Ertesi gün, bütün gazeteler -bir tek istisnasıyla: Dünya birinci sayfalarının üst katını Kabataşta dinlediklerine hasrediyorlardı. Müteakip nüshada da çeşitli kalemler vasıtasıyla "İstanbulun imarı" adı verilen politik hamle övüldü ve övüldü..

"İstanbulun imarı"

Haftalardan beri İstanbullular şehirlerinde bir takım değişiklikler olduğunu, bazı yerlerin yıkıldığını görüyorlardı. Sonra, ağaç kesme hadiseleri gazetelere aksedince bu "bom bardımana uğramış" halin İstanbulun imarına başlangıç olduğunu anladılar. İşin değişik tarafı imarın İstanbul Belediye Başkanı değil, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarafından idare edilmesiydi: Adnan Menderes, yanına resmi sıfatları itibarile selâhiyetli kimseleri alıyor, şehri karadan ve denizden dolaşıyor, şuranın yıkılması, şuranın açılması, şuranın düzeltilmesi hususunda direktifler veriyordu. Direktiflerin yıkmayla alâkalı kısmı ise -en kolayı- derhal tatbike konuyor ve kazmalar faaliyete geçiyordu. Sıkışık trafik rahat hale getirilecek, dar yollar genişletilecek, İstanbula bir modern şehir hali verilecekti.

Ahmet Emin Yalman
Buz çözücü!

Bunun fevkalâde bir gaye olduğunu görmemek için insanın aklını kaçırması lâzımdı. Hakikaten İstanbul, yani baştan ele alınmaya muhtaçtı ve devletin belediyeye yardım eli uzatması mükemmel bir şeydi. Fakat pek çok kimsenin aklına gelen bir sual, Kabataştaki hasbıhal sırasında muhterem basın kodamanlarımızın

DEMOKRASİLERİN

Demokrasimiz niçin istediğimiz gibi iyi işlemiyor? Hasretini çektiğimiz rejime kavuşmak için ne yapmak lâzım? Bu sualler kahve toplantılarında, gazetelerde, akademik münakaşalarda "şeref mevkii"-ni işgal ediyor.

Ekseriya hukukçular bu dertleşmelerde baş rolü oynarlar.. Kanunların Anayasaya uygunluğunu kontrol eden bir müessesenin mevcut olmayışından dert yanarak başlanır. Konuşma "Efendim Batıda şöyledir... veya böyledir.." diye devam eder. Kabahat, iki üç adamın hüsnüniyetsizliğinde bulunarak bitirilir.

Bu sohbetlerde, Batıda demokrasi meselesinin halledildiği bir mütearife olarak kabul edilir. Nasıl bir zamanlar köyü, "çoban kaval çalar, onun hayatı şahanedir" misillû görmek hoşumuza gittiyse, Batı demokrasilerini de tozpembe bir gözlük arkasından görmeyi ve göstermeyi seviyoruz.

Batılılar acaba kendi siyasî rejimleri hakkında ne düşünüyorlar? Walter Lippmann'ın yakınlarda neşredilen "Public Philosophy Siyasi Felsefe" adlı kitabı bu suale bir cevap getirmeye çalışmaktadır. Gazeteciliği adeta "günbegün yaşanan bir felsefe" haline getiren bu Amerikalı yazarı Türk okuyucuları iyi tanırlar. "Herald Tribune" de çıkan makaleleri 20 dile, bu arada Türkçeye de, çevrilmektedir.

Lippmann ayni zamanda iktisatçıların, siyasî ilim mütehassıslarının da gayet, iyi tanıdığı bir simadır. "Hür Site"nin müellifidir. Asrın gerçeklerini anlamış, demokrasiye gönülden bağlı aydın bir liberaldir.

Lippmann, Demokrasiler hakkındaki düşüncelerine 1938 yazında, Munich arifesinde başlıyor. 1918 de harbi kazandığı halde, sulhu kazanmasını bilmiyen Batılılar için ikinci bir "Dünya Harbi" kaçınılmaz bir hale gelmişti. İşin en kötüsü, harbi önlemek için bütün fırsatları kaçıran Demokrasiler, 1938 de Hitlerin karşısında tamamiyle hazırlıksız bulunuyorlardı. 1945 ten sonra da, bilindiği gibi, durum pek parlak olmadı.

Diğer taraftan 1917 ye kadar, liberal demokrasinin faziletlerinden pek şüphe edilmiyordu. Hitler, Mussolini, Franko, Salazar, Peron, Tito, Lenin, Stalin.... henüz mevcut değillerdi.

Lippmann, Demokrasiler, diyor, inhitat devresindedir. Bu inhitatın sebepleri nelerdir? Başlıca iki sebep var: Halk kütleleri ve hükümet -icrai kuvvet mânasında- arasındaki muvazenenin bozulması ve liberal demokrasinin temeli olan siyasî felsefenin zayıflaması..

Demokrasilerde halk

Lippmann incelemesine, kütlelerden başlamaktadır. Fenalıkların sebebini bir kaç siyaset adamına yükleyip, seçmenleri bir kenara bırakamayız. Krallar ve diğer devlet şefleri gibi halk ta göklere çıkarılmaktan ve dalkavukluktan hiç bir şey kazanmaz. Doğru veya eğrinin, iyi veya kötünün "sandıklar"dan çıkacağına inanmak, sadece bir mürailiktir.

1917, Batı demokrasileri için bir dönüm noktası oldu. Evvelce memleketi kelimenin tam manasıyla idare eden hükümet, harbin ağır şartları dolayısıyla kütlelerde uyanan memnuniyetsizliğe mukavemet edemedi, testim oldu. 1917'den bu yana Batıda hakikî bir hükümet mevcut değildir.

Montesquieu ve Jefferson'dan sonra Lippmann da "Halk iyi bir seçici bile olsa, kendi kendini idare etmeye muktedir değildir" fikrini kabulleniyor. Tahsil imkânlarının ve seçmen sayısının artması bu sözü yalanlamadı. Bilâkis halk efkârı, gitgide hükümet realitelerinden uzaklaşmaktadır.

Zira büyük kütlelerin memleket meseleleri hakkındaki bütün bilgisi, radyo ve gazetelerden toplanmış bir kaç "kırıntı"dan ibarettir, eğer o da mevcutsa..

Halk efkarı, ekseriya hadiselerin gerisinde kalır. Amerika, İkinci Dünya Harbine vaktinde hazır olsaydı, belki bu harp vuku bulmıyacaktı. Diğer bir misal de halk efkarının zoruyla 1945 te Almanya vs Japonyanın yerle bir edilmesinden bir kaç sene sonra, bu devletlere silâhlanmaları için yalvarılmasıdır.

Kütlelerin devlet işlerinin yürütülmesine karışmalarından doğan en büyük mahzurlardan biri de, kütlelerin kolaylığı seçmesi ve arzularını hakikatler yerine almak temayülüdür. Bir tercih yapmak gerektiği zaman, halk terazinin hoşa giden kefesini görmekte, ödenmesi gereken fiatı unutmaktadır. Mekteplere, hastahanelere, güzel yollara sahip olmak halkın hoşuna gitmektedir. Fakat bunun İçin vergileri arttırmak gerekirse bu, halkı kızdırmaktadır. Halk bol istihlâk maddeleri arzulamaktadır, çarşıda her aradığını bulmak istemektedir, fakat istihsali arttırmak için gerekli yatırım gayretini unutmaktadır. Bu bakımdan çok partili bir rejimde, normal olarak partiler arasında rekabet bulunduğuna göre, meselâ memleketimizde, köylüler gelir vergisi şumulüne alınabilir mi? İşte üzerinde durulacak bir mesele..

SONU GELDİ Mİ?

Doğan AVCIOĞLU

Demokrasilerde siyaset adamları

Kolaylığı seven halk karşısında devlet adamları ne şekilde davranmaktadır? Başlıca kaide, halk efkarına karsı evvelden haklı olmamaktır. Zira aksi takdirde, bu bir siyasi intihardır. Demokrasilerde muvaffak olan siyaset adamları, halk efkârının tepkilerine en hassas olanlardır. Siyasi yükselme, seçmenlerin en zorlularını yatıştırma, teshir etme, aldatma kabiliyetlerine bağlıdır. Kararlarında, bu siyaset adamları en doğru karan değil, seçmenlerin en çok hoşuna gidecek olanı ararlar. Öyle ya. demokraside siyaset adamı halkın hizmetkârı değil midir? Velhasıl demokrasilerde secim en iyileri is başına getirmemektedir. Gresham kanunu (Kötü para, iyi parayı kovar) siyaset alanında da doğrudur.

Demokrasi ve inanç

Demokrasinin temel prensiplerine olan inancın kaybolması, hükümetlerin zayıflamasının ikinci sebebidir. Bir siyasi felsefesi olmıyan topluluk yaşıyamaz. Liberal demokrasiyi kuranların felsefesi Yunandan ve Orta çağdan beri gelen "Tabii hukuk doktirini"ydi: Hükümetin, hakimiyeti elinde tutan halkın, hatta bütün insanların üstünde, akılla bulunabilecek ve bütün makul insanların kabul edeceği bir kanunun mevcudiyetine inanmak.. Bu görüşün iki bin yıllık bir mazisi vardı. Bu Batı medeniyetinin bir parçasıydı. Batı halkının siyasi hayatı olduğu kadar, hususi hayatı da bu görüşe dayanıyordu. Hükümetlerin bir mukaveleye müstenid bulunduğuna inandıyordu. Tabii mukavele uydurma bir mukaveleydi. Fakat bu, bir yalan değil, bir hakikatin taşıyıcısı olan bir "sanı"ydı. Herkes bu mukavele fikrine inandığı müddetçe hürriyet ve demokrasi biribiriyle bağdaşabilir. Bu inanç olmadıkça insan hakları beyannameleri, anayasalar ölü doğarlar -1936 Sovyet anayasasının insan haklarına dair olan kısmı gibi-. "Habeas Corpus", bu hukuki metin İngilterede ferdi hürriyeti koruyabildiyse, bu hükümet adamlarının, hâkimlerin, avukatların ve zindancıların hu hükme gösterdikleri samimi alâkayla mümkün oldu. Aksi halde kanun hükümleri ne olursa olsun, Kafkâ'nın kahramanı gibi, ne sebepten olduğunu bilmeden zindana girmek herkesin başına gelebilir.

XVIII. asra kadar ihtiyaçlara uygun gelen, İngiliz ve Amerikan anayasalarının temelini teşkil eden "Tabii hukuk teorisi", sanayi inkılâbı ve kütlelerin siyasî hayata girişi dolayısıyla muasır devrin şartlarına intibak edemedi. Eski fikirleri canlandırmak için XIX. asırda hiç bir şey yapılmadı. Bu fikirler, modası geçmiş, yanlış ve demokrasinin yükselmesine engel sayıldı. 1914'e kadar hızlı iktisadi terakkinin hüküm sürdüğü ve kütlelerin henüz tamamıyla uyanmadığı bir devirde bu mahsur kendini pek hissettirmedi. Fakat bugün, kitleler için siyasi felsefe, "bir adamın ihtiraslarını tatmin etmek için uydurduğu bir yalandır, her hakikat egoisttir, her prensip bir şahsi menfaatin rasyonelleştirilmesidir, doğrunun ve eğrinin, adilin ve haksızın umumi bir kıstası yoktur, ekseriyetin her hangi bir anda istediği neyse hakikat odur".

Modern insanın derdi, şahsi menfaatini ve arzularını tahdit edebilecek esaslara inanmıya muktedir olamamaktır. Sartre'ın felsefesi. Batının bu günkü haleti ruhiyesini aksettirmektedir: "Ferdin dışında hiç bir şey yoktur, fert inandığı değerleri, kendi yaratır, hakikat ferdin seçtiğidir".

Kurtuluş yolu

Bir kurtuluş yolu var mıdır? Lippmann çareyi, siyaset felsefesinin canlandırılmasında görüyor. Mesele, sanayi inkılâbından evvel formüle edilen siyasi felsefeyi, bugünün şartlarına uydurabilmekdir. Lippmann, siyasi felsefenin canlandırılmasında filozofların oynayacakları role işaret ederek kitabını bitiriyor.

Batılılar iki kin senelik bir medeniyetin mirası olan demokratik inancı canlandırabilecekler mi? Yoksa demokrasilerin sonu geldi mi? Bilinemez.. Bilinen şu ki, Batı demokrasileri bugün demokrasi ve hürriyeti kurtarmak için, kütlelerin kabul edeceği yeni bir doktrin, yeni bir siyasi felsefe üzerinde düşünmeye davet edilmişlerdir. O halde, uzun asırlar Batı medeniyetinin dışında yaşamış, hiçbir demokratik ananeye sahip olmıyan milletler ne yapmalıdırlar? Demokrasi ve hürriyet yerleştirmek için Batının bugün inanmadığı, sanayi inkılâbından evvel ortaya atılan fikirleri tekrarlamak, eskilerden seçme sözler nakletmek kâfi gelecek mi? Yoksa önümüze omleti hazırlayıp koysunlar diye beklememek, önlüğü takıp mutfağa girmek mi lâzım? Herşeyden evvel başkalarının düşündüklerini nakledenler yerine, düşünen insanlara muhtacız ve düşünmeye -eğer muktedirsekne evlâdü ayal, ne basın kanunu, ne de jandarma mani olabilir..

diline inmedi. Neden bu harekete mesela 1955 veya 1957 senesinde değil de, 1956'da başlanmıştı? 1956'da şartlar böyle bir teşebbüse müsait hale mi gelmişti? Hükümetin bu işe sarfedecek bir bütçe fazlası mı vardı? Öteki işlerin hepsi halledilmiş, sıra İstanbula -ve Ankaraya- mı düşmüştü? Meselenin mal! portesi neydi? Bunun karşılığı nereden temin edilecekti? Nihayet şehirlerin bir plân dairesinde ve usun vadeyle imar edildiği, plânsız imarın ne kadar iyi niyete dayanırsa dayansın keşmekeş doğuracağı bütün şehircilik mütehassıslarının üzerinde ittifak ettikleri ve hadiselerin doğruluğunu ispat ettiği bir husustu. Evet, neden, bu güzel harekete dün veya yarın başlanmamıştı da, bugün girişilmişti? Elbette ki bir harekete nihayet günün birinde başlamak şarttı; ama hükümetler bu başlangıç tarihini müsbet sebepler altında tesbit ederlerdi. Sıkıntı içinde olduğumuz biliniyordu;

Selim Ragıp Emeç
D.P. Milletvekili

mahsulün bu yıl da kötü olduğu resmen ifade edilmişti; enflasyon realitesi nihayet kabul edilmişti; döviz imkânlarımız azalıyordu. Buna rağmen, nihayet deflasyon ve işsizlik halindeki memleketlerin iktisadî sebepler dolayısıyla giriştikleri bu vüsatte bir iş için gemin hangi bakımdan müsaitti?

Bu suâlin cevabını aramak için sahibi D.P. İl İdare Kurulu, başyazarı ise İstanbul Vilâyet Meclisi azası olan İstanbul Ekspres gazetesinde çıkmış ve Adnan Menderesle bir hasbihalin intibalarını nakleden yazıyı okumak lâzımdı. Başbakan altı senelik müthiş kalkınmamızın muazzam eserlerinin vatan sathına münferiden yayılmış olduğu kanaatindeydi. "Doymak bilmeyen ejder" ise bunlara lâyık oldukları mutena ehemmiyeti vermiyordu. Bu yüzden şehirlerdeki vatandaş D.P.'nin nasıl memleket hayrına çalıştığının farkına varmı-

yordu. O kalkınmaya gitmiyor muydu? Kalkınma onun ayağına gelecekti. Hem Adnan Menderes İstanbul milletvekili değil miydi? İstanbullu hemşehri makuldu ve kadirbilirdi. D.P. iktidarının nasıl çalıştığını kendi şehrinde gözlerile görünce, onun eserlerini karşısında bulunca... Evet, görünce ve bulunca ne olacaktı? Başbakan bir şey ilâve etmiyordu ama, gazeteye göre reyler de 1958'de D. P.'ye akacak, böylece büyük şehirler kazanılacaktı. Şehirli vatandaş görecekti ki iktidar iddia olunduğu gibi sıkıntı ve müşküller içinde değil, hâlâ yeni yeni hamlelerin başlangıcındaydı. Ama, icraat gene beğenilmezse? -Ki, bir icraatın müsbet netice vermesi için ne niyetlerin halisliğinin, ne gayenin mukaddesliğinin kâfi gelmediğine meşhur "Kalkınma" politikası sonundaki iktisadî vaziyetimiz şahiddi ve yeni tecrübeye hiç mahal yoktu-. İcraat gene beğenilmezse? Adnan Menderes Kabataştaki toplantıda bir La Palisse hakikatini ifade etti: 1958'de D.P. çekilip gidecekti. Şeriatın kestiği parmak acımazdı. Bu söz bazı muhalefet hatipleri tarafından D.P.'ye atfedilen ve kendisini gayrımeşru düşürecek "seçimleri 1958'de bahane yaratıp yapmamak" niyetinin en selâhiyetli ağız tarafından tekzibiydi, bir senetti.

Basında akisler

Toplantıyı takip eden günlerde İstanbul gazetelerinin hemen hepsinde parlak yazılar, Başbakan Adnan Menderesi İstanbulun imarına teşebbüs ettiği için öven yazılar çıktı. Yeni Sabaha göre Menderes İstanbulu üçüncü defa fethedecekti! -İlk iki fatih Mehmed II. ve Atatürk idi- Vatan, buzların çözülmesi karşısında şairane cümleler yazıyordu; memleketin birliğini, istikrarını, selâmetini, saadetini tehdit eden kötü bir efsun artık bozulmuştu, zira Başbakan kendilerini kabul etmişti. Son Posta bayram havası içindeydi. Milliyet iki fıkracısının metih yarışlarına sütunlarını saha yapmıştı. Bir tanesi "Kalkınma ve imar mevzuunda Başvekilin her türlü itiraz ve tenkidlere rağmen hedefe ne enerjik bir ısrarla gittiğini hatırlayanlar için İstanbulun uzun yıllardan beri gördüğü bir rüyanın hakikat haline geleceğini şüphe ile karşılamaya imkân yoktur" derken öteki ilave ediyordu: "Bu kadirşinaslık minnetle anılacak bir tasavvurdur". Nitekim aynı gün Hürriyet de Adnan Menderesi şöyle övüyordu: "İyi tarafı şu: Adnan Menderes kulaklarına pamuk tıkayıp işe koyuldu". Bu akisleri iktidar organları harıl harıl yayıyorlardı.

Bir müddet sonra demagoji makinesinin faaliyete geçmesini de beklemek lâzımdı. İşte çalışmak imkânı yoktu. Bazı mel'un kalemler, bizzat büyük basının alkışladığı böyle ulvi gayeleri halkın nazarında kötülemeye, küçük düşürmeye çalışıyorlardı. İktidarı niçin rahat bırakmıyorlardı? İstanbulun imar edilmesi fena mıydı? Yazık değil miydi bu vatana, günah değil miydi bu millete? Onun nasibi niçin kesiliyordu?

Halbuki mesele, bambaşkaydı. Bir defa, rejim meseleleri bilinen vaziyetteyken ağızlarıyla kuş tutanları dahi alkışlamak bazı kimselerin elinden gelemezdi; bunu anlamak lâzımdı. "Azot fabrikası kuruyoruz ya, hürriyeti ne yapacaksınız" cümlesi D.P. çevrelerinin anahtar-vecize'si olduğu müddetçe dünyanın en büyük azot fabrikasının burun dibinde kurulması yüreklere suyun zerresini serpemezdi. Türkiyede iktidarlar, icraatı demokratik haklara el sürmeden yapmakla mükelleftiler. Başbakan gazetecileri, davet edip "arkadaşlar, el birliğiyle şu demokratik rejimi teminat altına alalım, bana yardım edin" dediği gün onun yardımına koşmayacak aklı başında insan tasavvur olunamazdı. Ama İstanbulun, Kalkınmayı büyük şehirlinin görmeyen gözüne sokmak gayretile ve ne plânı, ne imkânı, ne hazırlığı mevcutken, "birader, bizde de başka türlü iş yapmak zaten mümkün değildir" diyen şarklı kafaların desteğile imara kalkışılması! Bu, tutmayacak duaya amin demekti. İşte kalkınma denilen ve aslında iktisadî bir iş olduğu halde "Millî İstiklâl Savaşı" gibi pohpohlu isimler takılarak istisad kanunlarının dışında yürütülmeye çalışılan ve aslında bu memleketin hakikaten ihtiyacı olan hamlenin. neticesi: İçinde bulunduğumuz iktisadî vaziyet Millî Korunma Kanunu, onun tatbikatı ve piyasamız. Niçin? Kulaklara pamuk tıkayıp yola çıkıldığı için.. Kulaklara pamuk tıkanması! Bugün, "işin iyi tarafı" diye alkışlanan hareket..

Nitekim İstanbulun imarının, meşhur Kalkınma ne netice verdiyse onu,. ne bir eksiği ne bir fazlası ile, aynı mahiyette tedbirlere yol açarak vereceğini kestirmek için kâhin olmaya hiç lüzum yoktu. Aynı yolların aynı noktadan başka yere çıkamayacağını görmek için mutlaka onların her birine sapmak mı lâzımdır?

Muhalefet

Yeni adımlar

Bu haftanın başında Pazartesi günü, Ada açıklarında deniz dağlara çıkarken bir vapur, Heybeliada iskelesine yanaşmaya çalışıyordu. Vapurda büyük bir alâkaya namzet altı kişi ve bunları takip eden gazetecilerle, fotoğrafçılar vardı. Vapur nihayet Heybeliada iskelesine yanaştı. Altı yolcu iskeleye ayak bastılar ve onları gazeteciler takip etti. Kafile, eski adıyla Lozan Zaferi Caddesi, yeni adıyla Refah Şehirleri Caddesine yöneldi ve bu caddedeki beyaz bir eve girdi. Bu ev, C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün eviydi. Gelenler de C.H.P. Genel İdare Kurulu Üyeleri.. O gün partiler arasındaki işbirliği ve Hür. P.'nin verdiği muhtıra üzerinde konuşulacaktı. İnönü'nün başkanlığındaki toplantıya katılmak üzere gelenler, Kasım Gülek, Turgut Göle, Hasan Reşit Tankut, Kâmil Kırıkoğlu, Orhan Öztrak ve Necati İlter'di. Mehmet Hazer geçirdiği bir kaza dolayısıyla ve Emin Dazıroğlu da mazeretine binaen toplantıya katılamıyorlardı. C.H.P. Genel İdare Kurulu, İnönü'nün başkanlığında bir masa etrafında toplandığı vakit saat sabahın 10 uydu. Görüşmeler akşamın saat 5 ine kadar devam etti.

Görüşmelerin hemen başlangıcında anlaşıldı ki, C.H.P. Genel İdare

İnönü C.H.P. Genel İdare Kurulu üyeleriyle

Yıldönümünde toplantı

Kurulu azalarından **çoğu** İşbirliği mevzuunda çok titiz ve çok hassastılar. İşbirliğine şiddetle taraftar olmakla beraber, partilerinin bu mevzuda çok dikkatli davranmak zaruretinde olduğuna kani bulunuyorlardı.

Teşkilâttan gelen sesler

Genel İdare Kurulunu bu şekilde düşünmeye ve davranmaya sevkeden haklı sebepler mevcuttu. Memleketi dolaşmışlar, teşkilâtla temas etmişler, partili partisiz birçok vatandaşla hasbıhallerde bulunmuşlardı. Bu temaslar neticesinde varılan kanaat şuydu:

C.H.P. bütün memlekette bütün tahminleri aşacak bir alâka toplamaya muvaffak olmuştu. Büyük bir halk topluluğu ümitlerini C.H.P.'ne bağlamış bulunuyordu. Yapılacak seçimlerde C.H.P.'nin kazanma şansı çok, ama pek çok artmıştı. C.H.P. diğer muhalefet partileriyle görüşmelere girişirken bu kozunu bilmemezlikten gelmemeliydi. Geniş teşkilâtı ve kuvvetli lideriyle halkın alâkasını çeken Ve prestiji günbegün kuvvetlenen partileri, kendisine **bel** bağlayanları sukutu hayale uğratmamayı herşeyden önce nazarı itibara almalıydı.

Bu temaslar neticesinde elde edilen dikkate değer bir müşahede daha vardı: **C.M.P.** teşkilât olarak, Hür P. den çok ilerde bulunuyordu. Fakat **Hür.** P. de, mensuplarının gayretiyle büyük bir alâka ve inkişafa namzet görülüyordu. Teşkilât itibarıyla kuvvetli bir manzara arzeden C.M.P. nin, işbirliğinin, üçüncü uzvu olarak kazanılması arzuyu şayandı.

C.H.P. Genel İdare Kurulu Hür. P. nin muhtırasını işte bu mülâhazaların ışığı altında tetkik etti. Muhtıranın hemen her maddesi üzerinde dikkatle duruldu. Uzun müzakerelerden sonra Hür. P. nin muhtırası hakkında bir rapor hazırlanarak meselenin Parti Meclisine arzedilmesine Karar verildi. Genel Başkan Parti Meclisini 28 Eylül Cuma günü İstanbul'da toplamaya davet etti. Parti Meclisi muhtırayı ve **Genel** İdare Kurulunun raporunu tetkik ettikten sonra kararını bir tebliğ ile umumî efkâra açıklıyacaktı.

C.H.P. nin hararetle taraftar olduğu işbirliği teşebbüsünün tahakkukuna çalışacağı muhakkaktı. Fakat bu Hür. P. nin muhtırasının bütün maddelerini kabul etmek mânasına gelemezdi. Mukabil tekliflerde bulunulması beklenebilirdi; Fakat temas ve müzakere kapılarının dâima açık tutulmasına dikkat edilecekti.

Hür.P.

Zayıf teşkilât, büyük rol

Hür. P. nin ileri gelenleri, bu hafta içinde tekrar yurt içinde kafilelerle seyahata çıkarak kendilerine oy vermesini istedikleri halkın alâka ve itimadını celbetmeye koyuldular. Bu yolun demokrasi hakkında parlak **fikirler serdetmekten ve aralarında uzun uzun münakaşalara girişmekten daha verimli olduğu da çok kısa bir zamanda anlaşıldı. "Dert dinleme gezileri", Hür. P. nin muhtaç olduğu hareket ve canlılığı kazandırdı. Pek ağır yürüdüğünden şikâyet edilen teşkilâtın genişlemesi işi, bu suretle sürat kazandı.**

Üçlü anlaşmanın mühim bir unsuru olan Hür. P. nin gelişip kuvvetlenmesi, diğer muhalefet partilerini gocunduracağı yerde, memnun ediyordu. Zira Hür. P. adamlarını muhalefet partilerinden değil, D.P. den alıyordu. Hür. P., vaktiyle D.P. ye canü gönülden bağlananların, sonradan ortaya çıkan memnuniyetsizlikler dolayısıyla, muhalefete geçmelerini sağlayan bir kanal vazifesini görüyordu. Hür. P., D.P. ye küsenlerin pârtisiydi ve bu sebeple de kapısını çalanların çoğu vaktiyle D.P. ye kayıtlı olanlardı. Memleketin bir çok yerinde çok sayıda vatandaş, tasvib etmedikleri, zaman zaman da aleyhinde bulundukları C.H.P. ye geçmeyi onurlarına yediremiyor Ve sabırsızlıkla memleketlerinde de Hür. P. nin teşkilâtını tamamlamasını bekliyorlardı.

Hür. P. kuruluşunu olduğu gibi, genişlemesini ve kuvvet kazanmasını da D.P. içindeki ihtilâflara ve hoşnutsuzluklara borçlu olacaktı. D. P. Muhalefetteki vaadlerinden, programından ne nisbette ayrılırsa Hür. P. tam o nisbette kuvvet kazanıyordu. Zira D.P. nin başındakilerin anlamak istemedikleri bir hakikat vardı: 1950'de seferber olan büyük kütleler D ve P harfleri için değil, bir ideal uğrunda mücadele etmişlerdi. Partinin bugüne kadarki inkişafı bu görüşe kuvvet kazandıracak mahiyetteydi.

Mr. Quarlos **Anıtkabir'de**

Kıymetli bir şapka!.

Protokol

Arkansas'lı bir centilmen

Geçen perşembe günü Esenboğa Hava alanına dört motorlu ve son derece gösterişli bir Amerikan uçağı indi. Uçağın getirdiği yolcu, ufak tefek, narin, solgun yüzlü ve kır saçlı bir Amerikalıydı. Donald A. Quarlos adındaki bu Amerikan vatandaşı bundan 62 yıl önce Arkansas'ta dünyaya gelmişti. Halen A.B. D.'nin Hava Bakanı bulunuyordu. Türkiyeye, Amerika'nın Türk Ordusuna hediye ettiği uçakların teslimi dolayısıyla Eskişehir'de yapılacak törende hazır bulunmak için gelmişti. Misafir bakan, özel uçağından indikten sonra, kendisini karşılıyanlarla tanıştırıldı, ihtiram kıtasını **teftiş** etti ve Amerikan Yârdım Heyeti Hava Grubu Başkanıyla birlikte, Kavaklıderedeki Amerikan elçiliğine gitti. İşte Donalt A. Quarlos, kendisini hiç değilse bir kısmımız için unutulmaz kılan programa orada muttali oldu. Kendisine Türklerin büyük kurtarıcıları Atatürk'e olan bağlılıkları orada anlatıldı. Yabancıların, Ankaraya ayak basarbasmaz Anıt-Kabir'i ziyaret ederek Türk milletinin bu hislerine katıldıklarını göstermelerinin âdet olduğu izah edildi. Esasen, bakan için hazırlanan programda "Anit-Kabiri ziyaret" te yer alıyordu ve Kabre konulacak çelenk hazırlanmıştı.

Amerikan Hava Bakanı hüsnüniyetle doluydu. Cebinde Eskişehirde okuyacağı nutuk hazırdı. Bu nutukta yer alan, Türk - Amerikan dostluk ve işbirliğini öven cümlelere kalben inanıyordu ve Türklerin kalbini kazanmak için uçak vermekten başka şeyler yapmanın da lâzım geldiğine

kani bulunuyordu. Bu sebeple, ziyaret programının Anıt-Kabirle alâkalı kısmım memnuniyetle karşıladı. Otomobile bindi, Anıt-Kabire gitti ve mihmandarlığına tayin edilen bir Türk Hava Yüzbaşısının refakatında Atatürk'ün manevî huzuruna çıktı.

Program mükemmelen tatbik ediliyordu. Hiç bir şey unutulmadı, hiç bir şey ihmal edilmedi. Haa, fakat sadece bir küçük şapka.. Misafir bakanın Amerikan stili, açık renkli şapkası unutuldu. Arkansaslı Mr. Donald A. Quarlos, merasim sırasında şık ve zarif şapkasıyla kır saçlarını ve zekâ fışkıran alnını nazarlardan sakladı. Hadise misafir bakanın Erefakatinda bulunanların da gözlerinden kaçmadı. Fakat "nezaket"e aykırı olur endişesiyle bir ihtar, bir hatırlatma yapılmadı. Mr. Donald A. Quarlos, geniş kenarlı şapkası etrafım lâyıkıyla görmeye mani olduğundan, etrafındakilerin yüzünde beliren şaşkınlığın da farkına varmadı ve böylece bu şapkalı ziyaretin önü alınamadı. Misafir bakan belki ilerlemiş yaşı, belki mimim işlerle dolu başı yüzünden bu garabetin farkına varma fırsatını bulamamıştı. Belki de, Türkiyede adeta bir moda haline gelen protokol garabetlerini duymuş ve modaya uymak cemilekârlığını göstermekten kendini alamamıştı.

Uzun Ömürler...

Biliyor musunuz, dünyaya ikinci bir Fuad Köprülü geldi. Üstadın oğlu Orhan Köprülünün bir çocuğu oldu ve adı ne kondu? Fuad Köprülü!

Eee, birinciden ümit kesilince...

Adalet

Teminat

Bu haftanın başında salı günü, Kars Milletvekili Nüvit Yetkin (C. H.P.), B.M.M. Başkanlığına bir sözlü soru önergesi tevdi ediyordu. Çok büyük bir alâka uyandıran bu önergede. Adalet Bakanlığının bir tamiminden bahsediliyor ve hakim teminatının. Adalet istiklâlinin zedelendiği iddia edilerek Adalet Bakanından izahat isteniyordu.

Önergede bahsi geçen tamim okunduğu vakit, hakim teminatının ve adalet istiklâlinin cidden zedelenmemiş olduğuna inanmaya imkân kalmıyordu. Kars Milletvekili adı geçen tamimin Adalet Bakanı Hüseyin Av-- Göktürk'ün imzasını ve müsteşar Hadi Tan'ın parafını taşıdığını ve 13.6.1958 tarih ve 52 genel, 10 özel sayı ile bütün Cumhuriyet Savcılıklarına gönderildiğini bildiriyordu. Önergede bu tamimden bahisle deniliyordu ki:

A — 5680 ve 6334 sayılı kanunların tadillerine dair olan 6732 ve 6733 sayılı kanunların vekâlette görüsü ile tahlil ve tefsire tâbi tutularak ezcümle kanunun tedvin maksadı hükümet ve komisyon esbabı mucibelerinde zikrolunduğundan ayrı bir tarzda izaha çalışılmakta.

B — 6132 sayılı kanunun 7 nci maddesinin tefsir ve izahı sadedinde "7 nci maddede kimlerin sahih gösterileceği açıklanmıştır. Mevkute sahibliğinde muvazaa yoluna sapılarak başkalarının sahib olarak gösterilmesi suretiyle yapılan mevkute neşriyatı zabıta tarafından da menedilecektir." denilmekte,

C — Gene 6732 sayılı kanunun 16 ncı maddesinin 1 inci bendinin tefsirinde de "Muhteviyatı suç teşkil eden bir yazının neşredilmiş olması kasid unsuru için kâfi görülecektir. Bu babda ileri sürülecek deliler veya muvazaalar sistemin esası bakımından kabule şayan olmıyacaktır" denildiği öğrenilmiştir.

Sözlü soruda bundan sonra gene tamimden bahisle,

"1 — Nesir yolu ile işlenen bilûmum suçlarda, kanunun ruh ve maksadile mütenasib bir seklide süratle harekete geçilmekle beraber keyfiyetten şifre ile veya acele telgrafla derhal Vekâlete malumat verilmesinin usul ittihaz olunmasının istendiği.

2 — Bazı mahkemelerde nesir yolu ile işlenen suçlarda ehli hibrenin mütaleası alınmadan hüküm verilemiyeceği gibi yanlış bir zehabın hâkim olduğu, hattâ takibat icrasına esas teşkil eden yazıda suç mahiyeti mevcud olup olmadığının halli cihetinin de ehlihibreye bırakıldığının görüldüğü. halbuki bir dâvanın hakiki ehlihibresinin bizzat hâkim olduğu, hâkimin ancak halli fen ve İhtisasa taallûk eden meselelerde ehlihibrenin rey ve mütaleasından istifade edebileceği, kendilerile aynı kültüre malik hukuk müntesiblerinden müteşekkil ehlihibrenin rey ve mütalealarına müracaat etmelerin - deki isabetsizliğin derecesinin kendi takdirlerine bırakıldığı,

Nüvit Yetkin
Fare tutan kedi

8 — Matbuat vasıtasile işlenen suçlarda takibe maruz kalanlardan bazılarının suça mevzu teşkil eden yazıdan yalnız bir kısım alarak bunun suç unsurlarını haiz olmadığına dair Hukuk fakülteleri profesörlerinden sureti hususiyede aldıkları yazılı mütalealan müdafaa sadedinde mahkemelere ibraz eylemekte oldukları, yazdı olduğu şekilde maznun tarafından hususi mahiyette istihsal ve ibraz olunan ve bu itibarla hâdiseyi iğlak ve teşviş ve binnetice tahkikat ve muhakemeyi işgal ve tavik gibi gayrimeşru maksadların muhassalası olduğunda şüphe edilmiyen bu kabil resmiyetten mücerred ve tek tarafli mütalealar üzerinde bilhassa hassasiyetle durulmak lüzumunun izahtan vareste olduğu,

Keyfiyetin vazifeye bağlılıkları ve bu uğurdaki feragat ve fedakârlıkları müsellem bulunan hâkimlerimizle Cumhuriyet Müddeiumumilerimizin bu mevzuda dahi ayni mülâhaza ve hassasiyetle hareket ederek kanunun tamamile tatbikini temine azamî dikkat eylemeleri hususunun ve tamamile aykırı hareket edenler hakkında gereken kanuni muameleye derhal tevessül edileceğinin kaza dairelerindeki Cumhuriyet Müddeiumumiliklerine ve hâkimlere tebliğinin ehemmiyetle rica edildiği yolunda malûmat alındığı bildirilmektedir." deniliyordu.

Kars Milletvekili böyle bir tamimin yapılıp yapılmadığının Meclis kürsüsünden, Adalet Bakanının ağzıyla açıklanmasını istiyordu. Eğer böyle bir tamim yapılmışsa, buna neden lüzum sürüldüğünü de öğrenmek istiyordu.

Bundan başka Nüvit Yetkin şu sualin cevabını istiyordu:

"Böyle bir tamimden sonra bu kanunların tatbikatında tayin, terfi, tecziye, terfih ve görülen lüzum üzerine emekliye sevkleri bu tamimi yapan Adalet Bakanının takdirine bağlı hâkimlerin karar, istiklâl ve vicdan hürriyeti ve emniyeti içinde icrayi adalet edebileceklerine emin olmak mümkün müdür?

Akisler

C.H.P. Meclis Grubu Başka vekilinin bu gözlü sorusunun büyük akisler uyandıracağı anlaşılıyordu. Önergenin B.M.M. Başkanlığına terdi edildiğinin ertesi günü bütün İstanbul gazeteleri birinci sayfalarında, hem de büyük başlıklarla bu Haberi veriyorlardı. C.H.P. muhalefete geçtiğinden beri, yani kedi olduğundan beri ilk defa fare tutmuş oluyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ormanlar

"Keçinin affı, ormanın mahvı"

Yeni Orman Kanunu'nun Mecliste müzakereleri sırasında pek çok kimsenin dikkati Türkiyenin Orman dâvası üzerinde yeniden toplanmıştı. Yıllardır, memleketin geleceğinden başka endişeleri olmayan iyi niyetli bu vatandaş topluluğu orman mevzuunda düşünüyor, kederleniyordu. Üzüntüleri şüphesiz haklı idi. Orman bir memleketin, yaşanılır olmasını mümkün kılan unsurların başında geliyordu. Umumiyetle kabul edilen bir görüşe göre, bir memleketin yüzölçüsünün en az yüzde 20 si ormanlarla örtülü olmalıydı. Bu nisbet daha aşağıya düştükçe, o topraklar üzerinde yaşayanlar çeşit çeşit sıkıntılara katlanmak zorunda kalacaklardı. Bir defa ormandan mahrum olmak, çeşitli ihtiyaçların tatmini imkânından mahrum olmak demekti. Kereste, odun gibi çok lüzumlu maddelerin kaynağı ormanlardı. Bunların başka memleketlerden satın alınması mümkün olduğu söylenebilirdi. Bu görüş kabul edilse bile, ormanın önemini inkâr etmek mümkün olamazdı. Çünkü ormanların sadece mevcut olmalarının çok büyük faydaları vardı. Memleketin iklimini düzelten orman, su düzeninin bozulmamasını Bağlamakla en büyük hizmeti yapıyordu. Ormansız sahaya düşen yağış hemen sel haline geliyor, önüne ne çıkarsa silip süpürüyordu. En fenası süratle akıp giden yağmur suları memleket toprağını parça parça denize sürüklüyordu. Binlerce senede güçlükle meydana gelen çok ince bir toprak tabakası kısa bir zamanda akıp gidiyordu. Memleketin havasını, suyunu, toprağını koruyan, onları insanların faydalanması için en elverişli hale getiren orman aynı zamanda turistik imkanlara sahip oluşu, yurt savunmasını kolaylaştırması, güzellik duygularına seslenmesi gibi sebeblerle irili, ufaklı sayısız hizmet görüyordu. Üzerinde yaşadığı toprak ormanlık ise bir millet daha zengin, daha sağlam, daha sıhhatli, daha neşeli olabilirdi. Bu yüzdendir ki memleketin geleceğinden başka endişeleri olmayan bir avuç insanın üzüntüleri yerden göğe kadar haklı idi. Çünkü Türkiye daha bugünden ormansızlığın bütün neticeleri ile karşıkarşıya idi. Orman mevcudu Çoktan asgari nisbetin altına düşmüştü. Her geçen gün bir miktar ormanı beraberinde götürüyordu. Orman yangınları, usulsüz ve kaçak kesim yetişmiş ormanları mahvediyordu. Yeni orman yetiştirilmesi çok güç, çok masraflı bir işti. Öte yandan ormanlık sahalarda kendiliklerinden yetişen yeni nesillerin amansız bir düşmanı vardı: Kıl keçisi.. Keçinin otladığı ormanlarda yeni nesil yetişemi-

Kanunlar

1937 yılımla çıkarılan 3116 sayılı Orman Kanunu Türkiyeyi ormansızlık tehlikesinden korumak hedefini gözetiyordu. Bir çok sert hükümleri vardı. Daha sonraki yıllarda bazı değişikliklere uğramıştı. Fakat bütün hükümleri gerektiği gibi' uygulanamıyordu. Hele çok partili hayata girişimizden sonra orman mevzuu iç politika kavgalarının tükenmez sermayelerinden biri olmuştu. Kıl keçilerinin azaltılması, zamanla yerlerine başka cins hayvanların ikame edilmesi için girişilen faaliyet politikacıların teşvik ettiği halk kütlelerinin sert mukavemeti ile karşılaşmıştı. Kasten çıkarılan orman yangınları teşkilâtı çaresiz bırakıyordu. Bazı ormanlarda şu parolanın memurların görebilecekleri yerlere ya--ıldığı çok olmuştu: "Ya keçinin affı, ya ormanın mahvı"..

6831 numaralı Yeni Orman Kanunu 8 Eylül 1956 tarihli Resmi Gazetede yayınlandığı zaman Anadolu Ajansı neşriyatının yaratmış olduğu korku, az çok izah edildi: Zira Ajansın halka duyurmakta fayda görmediği bazı faydalı hükümler de yeni kanunun metninde mevcuttu.

Yeni kanun

Yeni kanunun "Birinci Fasıl"ı Ormanların tarifi, taksimi, idare ve murakabesi hakkındaki hükümleri ihtiva ediyordu. Önce ormanın tarifi yapılıyor, orman sayılmayan yerler sıralanıyordu. Bu fasılda 2 ve 3 ncü maddeler dikkati çekiyordu:

"İklim, su ve toprak rejimine zarar vermiyen ve daha verimli kültür arazisi haline getirilmesi Ziraat Bakanlığınca uygun görülen ormanların, orman rejimi dışında bırakılmasına ve orman mefhumuna dâhil ol-

Bir orman yangını

Keçiler kadar tahripkâr bir afet

Bugünün iktidarı, muhalefet yıllarında iken Orman Kanununu değiştireceğini vaadetmişti. Değişikliğin halkın kısa vadeli isteklerini tatmin edici mahiyette olacağından korkuluyordu. Çünkü D.P. muhalefetinin orman mevzuundaki tutumu henüz unutulmamıştı. Yeni Orman Kanununun Mecliste kabulünden sonra Anadolu Ajansı tarafından yapılan neşriyat da bu korkuyu azaltacak mahiyette değildi. Yeni kanunun belli bash hükümleri ajansın saydıklarından ibaretse ormanlarımızın geleceğinden Ümidi büsbütün kesmemek için hiçbir sebeb yok demekti. Bu bakımdan yeni kanunun resmi Gazete'de yayınlanması korku ile karışık bir merakla bekleniyordu.

duğu halde, orman rejimine tâbi tutulmasında bir fayda görülmiyen sahipli yerlerin serbest bırakılmasına veya gayeye uygun hususi bir idare ve kesim tarzı tatbik edilmesine Ziraat Bakanlığının teklifi üzerine Bakânlar kurulu tarafından karar verilebilir".

"Bulundukları mevki, vaziyet, haiz oldukları hususiyet noktasından memleketin ve halkın menfaat, sıhhat, selâmetine yarıyacak veya tarihî, bedii veya turistik kıymeti bakımından muhafazası gereken, gerek Devletin ve gerek eşhasın husus mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerin orman rejimine alınmasına Ziraat veya Milli Eğitim Bakanlıkları veya Turizm Genel Müdürlüğünün teklifi üzerini

Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebilir".

Mülkiyet ve idare bakımından: A) Devlet ormanları; B) Hükmî şahsiyeti haiz âmme müesseselerine ait ormanlar; C) Hususî ormanlar, vasıf ve karakter bakımından da: A) Muhafaza ormanları; B) Milli parklar C) İstihsal ormanları olmak üzere ayrılan ormanlardan Devlete ait olanların idaresi. Devletten başkasına ait olanların da murakabesi görevi Orman Genel Müdürlüğünce yapılacaktı.

İkinci Fasıl Devlet Ormanlarının tahdit ve kadastrosu hakkındaki hükümlerle başlıyor, bunu orman köylülerinin kalkındırılması mevzuu takip ediyordu. Orman içinde ve yakınında oturanları kalkındırmak, ormana zarar verici faaliyetlerini önlemek bakımından çok yerinde bir düşünce idi. Orman Kanununun en ehemmiyetli maddelerinden biri olarak kabul edilebilecek olan 13 ncü madde söyle idi:

Devlet ormanları içinde veya kenarında bulunup da civarlarındaki ormanlardan geçimlerinin sağlanmasına imkân olmıyan köylerde ve dağınık evlerde oturanlardan:

Bulundukları yerlerde muhitin icaplarına göre ve muhtelif suretlerle kalkındırılmaları mümkün görülenlere, Ziraat Bakanlığının izni ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından kalkınma kredisi açılır. Kalkınma kredisi için yirmi yıl müddetle Ziraat Bakanlığı bütçesine senelik miktarı 50 milyon liradan aşağı olmamak şartiyle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası sermayesine mahsuben ayrıca tahsisat konulur.

Kalkınma kredisinin miktarı, faiz nisbeti, müddeti ve diğer şartları, Ziraat, Ekonomi ve Ticaret Bakanlıklarıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından müştereken tâyin edilir.

B) Bulundukları yerlerde kalkındırılmasına imkân olmıyacağı anlaşılanların daha müstahsil bir hale getirilmeleri gayesiyle ve Kendi istek ve muvafakatları üzerine başka yere kaldırılmalarına Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebilir. Bu takdirde bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mefhumuna girer. Bu malların umumî hükümler dairesinde takdir edilecek bedelleri sahiplerine ödenir veya nakil ve yerleştirmeler İskân ve Toprak Kanunları hükümlerine göre yapılır.

Bu iç iskân işi, Devlet ve Ziraat Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak ve Bakanlar Kurulu tarafından tasdik edilecek plâna göre yapılır".

İkinci Fasıl'ın III. bölümü ormanların muhafazasından bahsediyordu. Bu hükümler içinde iki tanesinin üzerinde durmak faydalıdır. 17 nci Maddeye göre:

Devlet ormanları içinde bu ormanların korunması, istihsal ve imarı ile alâkalı olarak yapılacak her nevi bina ve tesisler müstesna olmak üzere; her çeşit bina ve ağıl inşaası ve hayvanların barınmasına mahsus yerler yapılması ve tarla açılması, işlenmesi, ekilmesi ve orman içinde yerleşilmesi yasaktır.

Devlet ormanlarının herhangi bir suretle yanmasından veya açıklıklarından faydalanarak işgal açma veya herhangi şekilde olursa olsun kesme; sökme, budama veya boğma yollarıyle elde edilecek yerlerle buralarda yapılacak her türlü yapı ve tesisler, şahıslar adına tapuya tescil olunamaz. Buralara doğrudan doğruya orman idaresince el konulur. Yanan yarlerde husule gelen enkaz hiçbir suretle eşhasa satılamaz. Bunlar resmî daire ve müesseseler ihtiyacına tahsis olunur".

19 uncu maddeye göre de:

"Ormanlara her cins hayvan sokulması yasaktır. Ancak: Bu kanunun (20) ve (21) inci maddelerinde yazılı hükümler dairesinde Devlet ormanları içinde bulunan yaylak, kışlak ve otlaklara ve fevkalâde ahvalde Devlet Ormanlarına hayvan sokulup otlatılmasına izin verilebilir".

Bu hükümler ciddî olarak tatbik edilecek olursa bazı orman tahribatının önüne geçileceği şüphesizdi. 17 nci maddenin birinci fıkrası eski kanunda hemen aynen mevcut olduğu halde iyi bir şekilde tatbik edilememişti. Orman içine yerleşme, tarla açma, yakma gibi orman vukuatının sayısı şaşılacak kadar yüksekti. Bu bakımdan, yanan yerlerde husule gellen enkazın şahıslara satılamıyacağını âmir olan hüküm çok isabetli idi. Gene yangın neticesi açılan sahalara hayvan sokulamaması da gerekirdi. Çünkü ormancılar iyi biliyorlardı ki kasten çıkarılan yangınların gayesi ya enkaz, ya otlak, ya da tarla idi. Yangın sahalarına hayvan sokulmasını yasak eden bir hüküm ot lak ve mera işleri hakkındaki bölümde yer alıyordu. Otlak ve mera işleri hakkındaki hükümler şöyle idi:

"Madde 20 —Devlet ormanları içinde bulunan yaylak, kışlak ve otlaklarla sulama yerlerinde hakları olanlardan buralara hayvanlariyle yahut hayvansız olarak girip çıkmak istiyenler; bu yerlere orman idaresinin göstereceği yollardan geçmeye ve ormanlara zarar yenilemeye matuf tedbirlere riayete mecburdurlar.

Madde 21 — Devlet ormanlarındaki otlaklara dışardan toplu olarak ve ya sürü halinde hayvan sokulup otlatılması tanzim olunacak plânlara göre orman idaresinin iznine bağlıdır.

Plânlar otlak zamanından evvel tanzim ve orman müdürlerince tasdik olunur.

Fevkalâde hallerde Ziraat Bakanlığı Devlet Ormanlarına zarar vermiyecek şekilde muvakkat olarak hayvanların ormanlarda otlatılmasına ait tedbirleri alır.

Bu takdirde orman içinde ve dışındaki köylerin hayvan otlatılmalarına müteallik işlere Orman Bölge Şefleriyle veteriner müdürü veya memurunun tanzim edecekleri plânlar mahallin en yüksek mülkiye âmirleri tarafından tasdik edilerek ilgililere tebliğ olunur.

Yangın görmüş ormanlarla tohumlama kesimi sahalarında hiçbir suretle hayvan otlatılamaz.

Madde 22 — Ziraat Bakanlığı, Devlet Ormanları içindeki ağaçsız yaylak ve otlakların tanzim, tevsi ve ıslahı hususunda gerekli tedbirleri alır".

Bu hükümler de ümit verici idi. Ancak kıl keçisi meselesini kökünden halletmeden ormanları kurtarmak mümkün olamıyacağını düşünmek gerekirdi. Bir istatistiğe göre dünyada 40 milyon kadar kıl keçisi vardı. Bunun 20 milyonu Türkiyede idi.

V. bölüm, muhafaza ormanlarından bahsediyordu. Arazi kayması ve yağmurlarla yıkanması tehlikesine mâruz olan yerlerdeki ormanlarla, meskûn mahallerin havasını, şose ve demiryollarını, toz ve kum fırtınalarına karşı muhafaza eden ve nehir yataklarının dolmasının önüne geçen veya memleket müdafaası için muhafazası zaruri görülen Devlet Ormanları veya maki veya fondalarla örtülü yerler daimi olarak: tahrip edilmiş veya yangın görmüş Devlet Ormanları da istihsal ormanı haline gelinceye kadar Ziraat Bakanlığınca muhafaza ormanı olarak ayrılabileceklerdi. Devletten başkasına ait ormanların da muhafaza ormanı olarak ayrılması mümkündü.

Milli parklara ayrılan VI ncı bölümde:

"Orman Genel Müdürlüğü: mevki ve haiz olduğu hususiyeti dolayısiyle lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, halkın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarım karşılamak, turistik hareketlere imkân vermek maksadiyle (Millî park) olarak ayrılabilir" deniliyordu.

VII. bölüm ile istihsal ve satış işlerine geçilmiş olunuyordu. Bu bölümdeki maddelerde hem ormanlarımızın iyi bir şekilde işletilmesi hem

de orman, civarında oturan halkın zati ihtiyaçlarının temini hedefi gözetilmişti. Eskiden olduğu gibi köylerde yapılacak cami, okul, köprü gibi şeylerin inşasında kullanılacak kereste parasız olarak verilecekti.

Üçüncü Fasıl hükmî şahsiyeti haiz âmme müesseselerine ait ormanlardan, Dördüncü Fasıl da hususi ormanlardan bahsediyordu. Beşinci Fasılda ise bütün ormanlarla ilgili müşterek hükümler yer almıştı. Müşterek hükümler faslının I inci bölümü devlet ve şahıslar eli ile yapılacak ağaçlandırma ve imar işleri ile alâkalı hükümler koyuyordu. Yurtta orman sahasını çoğaltmak maksadiyle eski orman sahalarında veya devlete ait elverişli topraklarda her sene en as 5000 hektar ağaçlandırma yapılacak, köy ve belediyelerin ve ağaçlandırma yapmak isteyen sair müessese ve teşekküllerin fidan ihtiyaçlarını karşılamak üzere münasip görülen yerlerde Orman Genel Müdürlüğünce bir yılda en az 1000 hektarlık sahayı ağaçlandırabilecek orman fidanlıkları tesis edilecekti. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan arazide ağaçlandırılan sahalar ağaçlamaya başlanılan yıldan itibaren beş yıl sonunda bu ağaçlamayı yapana parasız temlik olunacaktı.

II nci bölümde Orman yangınlarının söndürülmesi işi ele alınmıştı. Eski kanundaki hükümlerin daha da genişletilmesinden meydana gelen bu bölümün ihtiyaçlara cevap verecek mahiyette olduğu görülüyordu.

III üncü bölümde orman memurlarının silâh taşıma ve kullanma hak ve selâhiyetlerinden, IV üncü bölümde suçların takibinden bahsolunduktan sonra V inci bölümde ceza hükümlerine geçiliyordu. Cezalar hiç de hafif değildi. Bazı maddeler bilhassa dikkati çekiyordu. Meselâ her nevi ormanlara izinsiz hayvan sokanlar 2 aya kadar hafif hapis ve ayrıca beher baş kıl keçi vs deve için birer lira, diğer büyük baş hayvanların beheri için 50 şer kuruş, küçük baş hayvanların beheri için de 25 er kuruş hafif para cezasına çarptırılacaklardı. Meselâ ormanlarda vukua gelecek yangınları söndürmek " için salahiyetli memurlar ve orman teşkilâtı tarafından yangın mahalline gitmeleri emrolunmasına veya mahalli mutat vasıtalarla ilân olunmasına rağmen orman yangınını söndürmeye gitmekten imtina edenler veya gidip te çalışmayanlar ve verilen işi yapmayanlar hakkında vali ve kaymakamlar tarafından 25 liradan 50 liraya kadar hafif para cezası verilecekti. Eski kanunda bu miktar hiç denecek kadar azdı. Meselâ her türlü orman suçları ile bir dekardan fazla tahribolunan veya yakılan sahalar için bu kanunda yazılı tazminattan başka ayrıca beher dekar için 200 lira hesabiyle ağaçlandırma masrafına da hükmolunacaktı.

Altıncı Fasıldaki müteferrik, Yedinci Fasıldaki muvakkat hükümlerle yeni Orman Kanunu sona eriyordu. Muvakkat maddelerin 5 incisi ila 1 Mart 1954 ile 15 Ağustos 1956 tarihleri arasında işlenmiş olan bası orman suçları affediliyordu.

Hindistan

Yeni sevgilinin ihtiyaçları

Amerikanın Roma'daki elçisi Mrs. Luce'un adı geçen hafta gene gazete sütunlarında göründü. Amerikanın en ağır başlı gazetelerinden biri olan New York Times, Mrs. Luce'un Roma'daki vazifesinden alınarak Hindistana tayin edileceğini haber veriyordu. New York Times, Hindistan elçiliğinin, Amerika için en mühim elçilik haline geldiğini ve Hindistan ikliminin Mrs. Luce'un sıhhati bakımından elverişsiz bulunduğunu ilâve etmeyi de ihmal etmiyordu. Hakikaten, taraf sız siyaseti dolayısiyle Amerikalı devlet adamlarını uzun zamandanberi sinirlendiren "Nehru Hindistanı", bugün gerek Rusya'nın, gerek Birleşik Devletlerin en çok ehemmiyet verdikleri bir memleket haline gelmiş bulunuyordu. Nehru bugün, Asyanın anahtarını elinde tutan adamdı. Rusyayı ziyareti sırasında Nehru'ya gösterilen büyük alâkanın sebebi buydu ve Amerika da Hindistan Başbakanını karşılamaya hazırlanıyordu. Washington'un göstereceği hüsnü kabulün, Moskovadakinden daha ihtişamlı olacağı da muhakkaktı.

Nehru
Herkesin sevgilisi

Bandungda, Kore meselesinde ve son Süveyş hâdisesinde Hindistanın noktai nazarının ne kadar büyük ehemmiyet taşıdığı anlaşılmıştı. Rus propagandası Nehru'nun 5 prensibini kendine mal etmiş ve Bandung Konferansına katılan memleketlerde bu prensiplerin gerisine sığınarak nüfusunu genişletme gayretine koyulmuştu. İki Büyüklerin bu yeni sevgiliye aşk ilânlarının platonik sahada kalması beklenemezdi. İki tarafta keseye davranmaya hazırdı. Rusya daha geçen sene Hindistanda büyük bir çelik fabrikası kurma teklifini gürültüyle ortaya atmış ve bu teklif dünyada büyük bir alâka uyandırmıştı.

Amerika buna daha büyük ölçüde teşebbüslerle cevap vermeliydi. Vakıa Birleşik Devletler uzun zamandan beri Hindistana iktisadî yardımlarda bulunuyordu. Hindistan "Sam amca" dan şimdiye kadar 1 milyar dolar almıştı. Fakat bu yardım psikolojik bakımdan arzu edilen neticeyi vermemişti. Zira bu dolarlar yardımdan ziyade bir "hak" olarak kabul ediliyordu. Alaka uyandıran, yardımın verilmesi değil, verilmemesi veya verilmesinde tereddüt gösterilmesi olacaktı. Amerikanın uyandırmak istediği alâka, bu cins bir alâka değildi.

Bundan başka, Nehru Amerikada 1 milyar dolar yardım gördüğü halde, bu yardımdan bizzat bahsetmemiş ve bahsedilmemesine de gayret etmişti. Nehru'nun yakınları bu hareketin sebebi olarak şunu gösteriyorlardı: Nehru, Hintlilerin dış yardıma güvenerek, Hindistanın meselelerini halletmek için gereken gayreti göstermemelerinden çekiniyordu. Zira Nehru çok iyi biliyordu ki, Hindistan bir gün sanayileşmiş, modern bir memleket olursa bu ancak Hintlilerin alın teri ve fedakârlıkları neticesinde tahakkuk edecekti. Bu yardım, Hindistan için hakikaten çok lüzumlu ve kıymetliydi. Fakat bu sadece bir yardımdı, her derde deva bir ilâç veya Alâeddinin sihirli lâmbası sayılması hata olurdu.

İşte Nehru'nun Amerikan yardımından bahsetmesinin sebebi buydu.

Maamafih Hindistan Başbakanı bu mevzudaki sessizlik perdesini geçen hafta yırttı. Bunun herhalde mühim bir sebebi olmalıydı: Amerikayla, Hindistana 381 milyon dolarlık buğday ve diğer gıda maddeleri vermek hususunda bir anlaşmaya varılmıştı. Nehru, Meclis huzurunda, bu yardımın Hindistan için ne kadar faydalı olduğunu ve büyük ölçüde döviz tasarrufuna imkân verdiği ilân etti. Maamafih Nehru, Rus yardımından da söz açmadan geçmedi. Bedelleri rubleyle ödenen Rus makinaları ve gıda maddeleri de döviz tasarruf ettirerek Hindistan için son derece faydalı olacaktı.

Kısacası, İki Büyükler arasında tarafsızlık şampiyonu Hindistanın iltifatına nail olabilmek için girişilen "kesenin ağzını açma yarışı" bütün hızıyla devam ediyordu. Yarışı kim kazanacaktı ? Zengin olan mı, verirken zengin olduğunu hissettirmeyen mi? Zira vermek kadar vermesini bilmek de ehemmiyet taşıyordu.

SENDİKA BİRLİKLERİNİN BAŞINA GELENLER

Sabahattin ÇIRACIOĞLU

Son günlerde sınai sektörde vukubulan işsizlik sebebile İstanbul İşçi Sendikaları ve Teksif Federasyonu ile Çalışma Bakanı arasında cereyan eden tebliğ ve tekziblerin ihtiva ettiği iddialar Umumi efkarın dikkatinden kaçmamıştır. Asıl mühim mesele, bakanlığın önce tebliğinde sonra da resmen Birlik ve federasyona gönderdiği yazılarda bu teşekküllerin organlarının selâhiyetli olmadığı, zira sureti teşekküllerinin Sendikalar Kanununun 8 inci maddesine uygun düşmediği iddialarıdır.

Üzerinde bilhassa durmak istediğimiz nokta bu teşekküllere gönderilen 4. 9. 956 tarihli yazının ihtiva ettiği zihniyettir. Çalışma Bakanının imzasının taşıyan bu yazıda aynen söyle deniliyor:

"5018 Sayılı Sendikalar Kanununun 1 inci maddesinde ayni iş kolunda çalışan işçilerin sendika kurabilecekleri yazılıdır. 8 inci maddesinde ise bu suretle kurulan sendikaların aralarında kuracakları birlikler hakkında 1 inci madde hükmünün cari olacağı tasrih olunmuştur. İstanbul Sendikalar Birlisinin ayni iş kolunda kurulan sendikaların kanuni tarifi dairesinde birliğe iltihak etmeleri suretile teşekkül etmesi lâzım gelirken birliğinizi terkip eden sendikaların muhtelif iş kollarından olması cayi tetkik görüldüğünden birliğinizin teşekkül tarzının hangi esaslar dahilinde vukua geldiğinin izahını rica ederim."

*

Sendikalar Birliğinin kuruluşunu bu mânada ele alan bakanın kanan anlayışında hatalar vardır. Çalışma Bıkanı kanunun bir kaç maddesini değil, bütününü birden mucip sebepler layihası ile Meclis encümen raporlarının aydınlığı altında tetkik etseydi elbette bu anlayış hatasına düşmiyecekti.

1 - Sendikalar Kanununun 1 inci maddesi "Ayni iş kolunda veya bu iş kolu ile ilgili işlerde çalışanların... kendi aralarında kurabilecekleri dernekleri işçi sendikaları" olarak tarif ediyor. "Ayni is kolunda... çalışanların" ibaresinden işçileri anlamak ne kadar doğru ise, ayni ibarelerden "ayni iş kolunda çalışanların kendi aralarında" kurdukları sendikalardan birliklerin kurulabileceğini anlamak da o derece yanlıştır.' Birinci madde ayni iş kolunda çalışan işçilerin kuracağı sendikalara münhasırdır. Sekizinci maddenin 1 inci fıkrası da Birliklerin kurulusu mevzuubahis oldukta münhasıran 1 inci maddeyi kastetmemektedir. Sendikalar kana nunun bütün maddelerinin tetkik edilmek suretiyle, yazı kanunun 8 inci madde metnindeki maksadım anlamak kolaydır. Sekizinci maddenin 1 inci fıkrası Sendikaların faaliyet sahalarındaki fonksiyonlarına, tabi oldukları murakabeye Ve kanuna aykırı ve yasak edilen faaliyetlerinden ötürü kapatılma ve faaliyetten men gibi ceza hükümlerine dair maddelere matuftur. Sekizinci maddenin tertip sırasında zikri geçen maddelerden sonra yer alması fikrimizi teyid eder mahiyettedir.

2 - Kaldı ki, kanunda birlikleri terkip eden sendikaların ayni it kollarından olmasını şart koşan bir sarahat da mevcut değildir. Bunun gibi, kanun vazu "ayni iş kolunda veya bu iş kolu ile alâkalı işlerde çalışanların kurdukları sendikalar kendi iş kolları dışında kalan sair sendikalarla bir araya gelip birlikler kuramazlar" diye selbedici hükümler de vaz etmemiştir. Metinlerde bu hükmün meskût bırakılmasından muhtelif iş koluna ait Sendikaların birlikler kuramıyacakları mânâsını istihraç etmeğe de imkân yoktur.

8 - Aksi düşüncelerin hakim olması ise Sendikaların hür tekilde taazzuv ve gelişmesine mani teşkil eder. 1947 yılında Sendikalar Kanununu teklif eden hükümet sıkı bir devletçi rejim anlayışına bağlı olmasına rağmen Sendikaların gelişmesini arzuladığını tasarıda ifade etmişti: "Bu kanun tasarısı, milliyetçi ve devletçi olan rejimimizin çalışma hayatında işçi ve işveren sıfatıyla faal olanların meydana getirecekleri teşekküllere hür bir gelişme imkânını sağlamak fikrinden mülhem olmuştur."

O kadar ki; hükümet teklif lâyihasını değerlendirmek suret ile Meclise sunulmak üzere bir rapor tanzim eden o zamanın çalışma encümeni bu raporunda mezkur lâyihanın tümü üzerinde gözönünde tutulması gereken prensipleri de derpiş ederken kanunun madde metinlerindeki maksadını araştıracak olanlara ışık tutmasını da bilmiştir. Çalışma Encümeni raporunda diyor ki: "Gerek işçi ve gerek işveren sendikaları ayni iş koluna mensup olanlar arasında teşekkül eylemelidir. Ta ki Sendikaların basında olanlar o iş kolunun zaruretlerini ve ihtiyaçlarını bilsinler ve istediklerini bu bilgiye dayandırsınlar. Türlü iş kolunun müşterek istek ve dilekleri özel sendikalar tarafından değil, ancak onların kurabilecekleri birlikler tarafından ortaya konulmalıdır."

Çalışma Bakanının Sendikalar Kanununun bir kaç maddesini okuyup indî görüşlere saplanacağı yerde zamanın teklif lâyihası ile Encümen raporunu kanunla birlikte tetkik ederek müsbet anlayışlara varması arzu edilirdi. Fakat bize öyle geliyor ki; Çalışma Bakanı, kanunun bu maddelerini arzu ettiği gibi anlamak yoluna girmiştir.

Bakanlık bu görüşünde İsrar ettiği takdirde İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinden maada, İzmir İşçi Sendikaları Birliği, Ege İşçi Sendikaları Federasyonu, Güney İşçi Sendikaları Federasyonu, Bursa İşçi Sendikaları Birliği, Marmara İşçi Sendikaları Birliği, Ankara İşçi Sendikaları Birliği, Karadeniz İşçi Sendikaları Federasyonu, Diyarbakır İşçi Sendikaları Birliği, Gaziantep İşçi Sendikaları Birliği ve İskenderun İşçi Sendikaları Birliği gibi teşekküllerin kâffesi, kanuna uygun olarak kurulmamışlardır diye kapatılacak mıdır? Çünkü bu teşekküller de İstanbul İşçi Sendikaları Birliği gibi bünyelerinde muhtelif sendikaları toplamaktadır.

Sendika Birliklerinin kuruluşundan kendilerine kanuna aykırılık isnad edilinceye kadar aylar değil, yıllar geçmiştir. Bu müddet 1-çinde kongreleri yapılmış itiraz edilmemiş, Sendika idarecileri Bakanlıkla ve sair resmi makamlarla temas etmiş kendilerine birliklerin kanuna aykırı kuruluşları söylenmek şöyle dursun, en küçük bir İmada dahi bulunulmamıştır. Hatta Çalışma Bakanı tarafından kongreleri dikkat ve titizlikle takip edilmiş, temenniler tesbit edilerek yerine getirileceği vaadleri verilmiştir. Bilhassa Çalışma Bakanının geçen kış ayları zarfında sendika idarecilerine gösterdiği samimiyetle, canciğer kuzu sarması olması işçi mahfillerinde ferahlık yaratan bir hadise sayılmış, işçinin istikbâle alt ümitleri bir hayli kuvvetlenmişti. Sonra birdenbire işsizlik vardır, yoktur münakaşaları ve karşılıklı tebliğ neşrini müteakip Bakanlığın Sendikalara karşı vaziyet alması cidden endişe verici olmuştur. Anlaşılan hükümet; işsizlik mevzularını ele alan sendikalara sinirlenmiş, bunların kapatılmalarına yol açmak için bir kaç maddeyi bahane ittihaz ederek hazırlıklara başlamıştır. Eğer kuvvetli, teşebbüs sahibi sendikalar istenmiyorsa bunu açıkça ve samimiyetle ortaya koymak lâzımdır. Fakat Türk Sendikacıları şuurlu ve bilgilidirler. Birlikler, federasyonlar halinde vahdete giden sendikalarının dağıtılıp irtibatsız ve münferit hale gelmesine fırsat vermiyecek şekilde haklarını müdafaa edeceklerdir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Süveyş

Yılan hikâyesi

Bandrasında İngiliz bayrağı taşıyan Glambordes ticaret gemisi Süveyş Kanalını geçerken vakit geceyarısına yaklaşmıştı. Portsait -Süveyş Kanalının Akdeniz'e açılan ağzındaki liman-in hemen bütün evlerin deki ışıklar sönmüş, ortalık derin bir sessizliğe bürünmüştü. Yalnız rıhtım üzerinde gazinoların birinden hafif bir orkestra sesi yükseliyor, ondördüne yaklaşan ay da ışıklarını cömertçe şehrin ve kanal sularının üzerine serpiyordu. Ne ışıkları kararmış odalarda kendi hayal âlemlerine dalarak uyuyan Portsaitliler, ne de hafiften çalan orkestranın sesine ayak uydurarak dans eden çiftler, ay ışığı altında süzülerek uzaklaşan Glambordes'un geçişiyle Süveyş'in tarihinde bir safhanın kapandığının farkındaydılar. Gerçekten, İngiliz ticaret gemisi, kanal tarihinde son defa olmak üzere, Mısır hükümetinin geçen 26 Temmuz'da devletleştirdiğii Süveyş Kanalı Kumpanyasına bağlı kılavuz kaptanlardan biri tarafından kullanılıyordu. Bu kaptanlar, ertesi gün, Fransız Hava Yollarının kendilerine tahsis edeceği dört uçakla memleketlerine dönecekler ve bundan böyle, kanaldan geçen gemiler Mısırlı kaptanlar tarafından idare edileceklerdi.

Bilindiği gibi, kanal kumpanyasının devletleştirilmesinden önce kanaldan geçen gemilere Kumpanyanın kılavuz kaptanları yol göstermekte, kanal trafiği bu tecrübeli deniz kurtları tarafından alışkanlığın, verdiği bir rahatlık ve güvenle sağlanmaktaydı. Kumpanya milletlerarası bir karakter taşıdığı için, kılavuz kaptanlar arasında her milletten insan bulunurdu. Bununla beraber Mısır hükümetinin kanalı devletleştirmek kararını aldığı sırada çoğunluk İngiliz ve Fransızlardaydı. Kumpanya, bu karar üzerine, ilk iş olarak kılavuz kaptanlarını geri çekmeyi ve böylece, kanal trafiğini aksatmak tehdidiyle Nâsır'ı güç duruma düşürmeyi düşünmemiş değildi. Hakikaten, bu kaptanlar geri çekilirse, Mısır'ın kanalı devletleştirme kararı üzerine doğan gergin hava dolayısıyla esasen tehlikeye girmiş bulunan kanal trafiği büsbütün aksayacak ve Nasır, bu kararın hemen ertesinde kanal trafiğinin Mısır idaresi altında da her devletin gemisi için ve aksamadan isleyeceğine dair verdiği sözü tutamaz olacaktı. Gerçi kanaldan geçen gemilerin mutlaka birer kılavuz kaptana ihtiyacı olduğu söylenemezdi ama her geçen geminin kaptanının bu suları bilen denizcilerin yardımı olmadan, gemisini sağ salim kanaldan geçirebileceği de düşünülemezdi. Kanaldan gemi geçirmek bir alışkanlık işiydi ve bu işi en iyi başaranlar da kanalda yıllarca çalışmış bulunan kılavuz kaptanlardı.

Ancak, kanaldan en fazla faydalananlar İngiliz ve Fransızlar olduğuna göre, kılavuz kaptanların işlerini bırakmasından en fazla zarar görenler de bunlar olacaktı. Bu bakımdan Kumpanya adamlarını hemen geri çekmemiş, Dulles tarafından formüle edilen Batılılar plânı çerçevesi içinde Nâsır'la anlaşma yolları aranmasını beklemişti. Kaptanlar, ancak Nasır bu yollara yanaşmadığı takdirde işlerini bırakmaya davet edileceklerdi. İşte Glambordes'un kanaldan geçtiği gecenin gündüzünde Nasır Londra'da kanalın milletlerarası bir idare altına konulması hakkındaki en sekizli kararı reddettiğine göre, Kumpanya, artık kılavuz kaptanlar rını geri çekmek hususunda serbest kalıyor demekti. Glambordes'un geçişi kumpanya kılavuzları taralından idare edilen son geminin geçişi olacak, rehberlik işi bundan sonra Mısırlı denizcilerin omuzuna yüklenecekti. Bu, kolay bir iş değildi. Sonunla başarısızlığa uğrayıp bütün dünya önünde küçük düşmek vardı.

Kurulmasına çalışılan "Birlik"

Bir yandan Kanal Kumpanyası Paris'te kılavuz kaptanlarını geri çekmek kararını alırken, diğer yandan Londra'da da İngiliz ve Fransız Başbakan ve Dış İsleri Bakanları da Süveyş'e kendileri için en elverişli bir statü arıyorlardı. Bu statünün kurulabilmesi, kurulduktan sonra da işleyebilmesi için, hiç şüphe yok ki, Birleşik Amerika'nın desteğine ihtiyaç vardı. Bu yem dünya Devletinin desteklemediği her proje, her plân başarısızlığa uğramaya mahkûmdu. Batılıların bir projeyi, bir plânı yürütmesi için gerekli unsurlar, para ve kuvvet, Birleşik Amerika Devletlerinde bulunuyordu. İngiltere ve Fransa Süveyş anlaşmazlığını silâha başvurmak suretiyle halletmeye kalkışırlarsa, para ve kuvvetin onlardan yana çıkmayacağı okyanusun ötesinden müteaddit kereler ihsas edilmişti, Anlaşmazlığı barış yoluyla halletmeye çalışırlarsa, gene Okyanusun ötesinden ihsas edildiğine göre, para ve kuvvet İngiltere ve Fransa'nın arkasında olacaktı.

Bu bakımdan, İngiltere ve Fransa, Nâsır'ın Menzies heyetine verdiği red cevabını alınca, buhranın ilk günlerinde gösterdikleri sert tepkileri unutarak, yem ve barışçı bir plân hazırlamaya girişmiş bulunuyorlardı. Bu plânın ilhamı Nâsır-Menzies görüşmelerinin devam ettiği günlerde Dulles tarafından yapılan bir konuşmadan alınmıştı. Dulles bu konuşmasında. Nâsır'ın Kanalın idaresini milletlerarası bir teşekküle bırakmaya razı olmaması halinde. Kanaldan faydalanan devletlerin bir Birlik kurmasını teklif diyordu. Tekliften ilham alan İngiliz ve Fransız devlet adamlarına göre, Nâsır'ın Menzies heyetine verdiği red cevabı, kanalı kullanan her devleti 1888 İstanbul andlaşmasının kendisine sağladığı Kanaldan serbest geçiş hakkını koruyacak tedbirleri bizzat almaya zorluyordu. Ancâk, her devletin kendi başına diğerlerinden ayrı hareket etmesi halinde bu hak gerektiği gibi korunamaz, alınacak tedbirler fayda vermezdi. Bu bakımdan, İngiltere ve Fransa, Amerika Birleşik Devletle-

L. F. Dulles - Selwyn Lloyd - C. Pineau
Londra'dan New York'a

inin de desteğiyle, Kanaldan faydalanan devletler arasında Mısır'la işbirliği yapmak için bütün uygun çareleri arayacaktı.

Planı açıklayan Eden'e göre, Birliğin görevi Kanaldan geçen gemilere kılavuz kaptanlar vermek ve geçiş ücretlerini toplamak olacaktı. Bu ücretlerin hak ve nısfet kaidelerine göre kararlaştırılacak bir kısmı, Kanalın bakım masraflarına ve transit işlerinde göstereceği kolaylığa karşılık, Mısır'a bırakılacaktı. Bundan başka, Birlik, her Devletin iştirakine açık olacaktı.

Ancak, her Devletin iştirakine açık olacağı söylenen Birliğin Londra'da geçen sefer Kanalını milletlerarası bir idare altına konulmasını kararlaştıran on sekiz devleti bile heyecanlandırdığı söylenemezdi. İngiltere ve Fransa tarafından hemen kurulacağı sanılan Birlik idare komitesi, kanalı kullanan devletler böyle birliğe katılma yolunda açık isteklerini belirtmekte aceleci davranmadıkları için, bir türlü kurulamıyordu. Her iki Devlet de, başlangıçta, hiç olmazsa ilk Londra Konferansında kendilerinden yana çıkan on sekiz Devletin bir hamlede bu Birliğe katılmalarını beklemişlerdi. Halbuki işler umdukları gibi çıkmamış, proje daha ortaya sürüldüğü ilk günden birtakım ihtirazi kayıtlarla karşılanmıştı. Hatta Pakistan, geçen haftalar içinde vuku bulan kabine değişikliğinden sonra, açıkça Mısır'ı desteklediğini söylüyordu. İran'ın durumu da Pakistan'ınkinden daha ümit verici değildi. Bu bakımdan, geçen Çarşamba günü çalışmalarına başlayıp Cumartesi günü sona eren ikinci Londra konferansının tam bir başarıya ulaşması, esasen beklenemezdi.

Heyecansız Konferans

Böyle bir hava içersinde toplanan konferansın daha ilk gününde, kalan Devletlerin tutumu belli olmuştu. Koferansın toplanmasından önce kulaktan kulağa dolaşan söylen-ilerin aksine, Amerika Birleşik Devletleri İngiltere ve Fransa'yı destekliyordu. Hatta Kanaldan Faydalananlar Birliği plânını konferansa Sunan da Amerika Dışişleri Bakanı Foster Sillies olmuştu. Dulles tarafından sunulan plân, Eden ve Mollet'nin tasavvurlarına uygun olarak başlıca altı prensibe dayanıyordu.

1 - Süveyş anlaşmazlığını barış-ı yollarla çözmek amacıyla, bir "Süveyş Kanalından Faydalananlar Birliği - C.A.S.U." kurulacaktı,

2 - Bu birliğin kurulması geçen Londra Konferansında kararlaştırılan milletlerarası, idare prensibine halel getirmeyecekti.

3 - Gemilerin seyrüseferini sağlamak içip hemen ufak bir idare Komitesi kurulacak ve bu Komite Mısır makamlarıyla gerekli temaslarda bulunacaktı.

4 - Kanaldan geçiş imkânsızlaştığı takdirde süpertankerlerin inşası yeni petrol borularının döşenmesi gibi tedbirleri alacak bir İcra Komitesi tayin edilecekti.

9 - Birliğe katılan Devletler Kanaldan geçmek için mutlaka Birliğin hizmetinden faydalanmaya zorlanmayacaktı.

6 - Birliğe bir bütçe tanzim etmek için üye olmak isteyen Devletlerden avans alınacaktı.

Konferansa iştirak eden diğer Devletler bu plâna kesin olarak "Evet" veya "Hayır" demiyorlardı. Bunların endişesi Nâsır'ın böyle bir olup bitti karşısında kalınca Kanalı bu Devletlerin gemilerine kapamak kararını almasıydı. Açığa vurulduğu ilk günden Nasır tarafından bir harp tahriki olarak karşılanan bu plân, kabul edilirse Nasır elleri bağlı mı duracaktı? - Mısır diktatörü elbette karşı tedbirler alacak ve büyük bir ihtimalle, kanalı, Birliğe katılan Devletlere kapayacaktı. O zaman bu Devletler Süveyş Kanalından geçirdikleri gemilerini, bu yoldan getirttikleri petrollerini nereden geçirip, getirteceklerdi? Gerçi Konferansın toplanmasına takaddüm eden günlerde Nâsır'ın böyle bir tedbire başvurması halinde Birleşik Amerikanın bu Devletlerin gemilerini Ümit Burnundan geçirmek için gerekli parayı vermeye hazır olduğu söyleniyordu ama, Foster Dulles bu söylentileri daha Londra hava alanına iner inmez yalanlamıştı.

Bundan başka, ikinci Londra konferansına katılan temsilcilerin büyük bir kısmı, kendilerinde. Devletleri adına bu Birliğin üyeliğini kabul etmek yetkisini göremiyorlardı. Danimarka temsilcisi Hansen'in de açıkça söylediği gibi. Birliğin üyeliğine giden yol, Konferanstan değil, her Devletin kendi Parlamentosundan geçerdi. Diğer bir kısım temsilciler de meselenin doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler tarafından halledilmesine taraftardılar.

Ancak, Konferansta beliren görüş ayrılıklarının esastan ziyade şekle taallûk ettiğine de şüphe yoktu. Bir önceki toplantılarında alelacele bir görüş birliğine varan on sekiz Devlet temsilcileri, bu sefer, meseleyi gerçekten halledebilecek, gerçeklere uygun bir hal tarzına varmak için, karşılarında muhasım bir blokun yokluğundan da faydalanarak, açıkça görüşlerini belirtmek zorunu duyuyorlardı. On sekizlerin büyük çoğunluğu bir Birlik fikrine itiraz etmiyorlardı, Birlik kurulmasına karşı seslerini çıkarmıyorlardı. Ancak bu Birlik ne kadar ömürlü olur, ne derece başarılı sonuçlara ulaşırdı? Mesele buradaydı.

Üç Batılı Devletin temsilcilerine göre, Birliğin başarılı olmaması için hiçbir sebep mevcut değildi. Plân, Nâsır'ın üzerinde titizlikle durduğu Mısır'ın hükümranlığına halel getirmiyordu. Diğer temsilcilerin bu Birliğe katılmadan önce Parlamentolarının tasvibini almak endişeleri kolayca anlaşılıyordu. Ancak anlaşılamayan, Birleşmiş Milletler'in bu anlaşmazlığa ne gibi hal çaresi bulabileceği idi. Üç Batılı Devlet, esasen, şimdiye kadar sarfettikleri gayretlerle Birleşmiş Milletler amaçlarına hizmet etmekten, dünyayı ateşe atabilecek bir anlaşmazlığı barış yollarıyla çözmeye çalışmaktan başka birşey yapmıyorlardı. Şimdi ortaya atılan Birlik fikri de aynı çalışmaların bir devamından ibaretti. Eğer mesele doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler kanalıyla halledilmek isteniyorsa, -ki Üç Batılılar bu fikre hiçbir zaman karşı değildiler-, bu yol, Nâsır'la Birlik mevzuunda da görüşmeler yapıldıktan sonra ihtiyar edilmeliydi.

Mısır'ın tutumu

Bir yandan Kanal Kumpanyası kılavuz kaptanlarını geri çekerken ve Londra'da toplanan on sekizler bir görüş birliğine varmaya çalışırlarken, Kahire'de de, hararetli bir diplomatik faaliyet göze çarpıyordu.

Bir kere Mısır, herşeyden önce, kılavuz kaptanlar meselesini halletmek zorundaydı. İngiliz ve Fransız kaptanlarının yeni. Kanal, idaresiyle iş birliği yapmayı reddedip, vatanlarına dönmesi üzerine, kanaldaki trafik tehlikeye düşüyordu. Yeni idare ile iş birliği yapmayı kabul eden kılavuz kaptanların sayısı trafiği güvenle devam ettirmeye yetecek kadar değildi.

Bundan başka, aynı günlerde Kahire'yi Krişna Menon ziyaret etmekteydi. Hindistanlı barış elçisi, Mısır başşehrine, barışçı bir hal yolu bulmak için gelmişti. O sıralarda Kanaldan Faydalananlar Birliğinin bir harp tahrikinden başka birşey olmadığını söyleyen Nasır demeçlerinde, Mısır milletinin harbe hazır olduğunu belirtiyordu. Bu durum, dünyayı devamlı bir barış cenneti olarak görmekten başka birşey düşünmeyen Menon için hiç de iç açıcı sayılmazdı. Gerçi Menon da bu meselede Mısır'dan yana bulunuyordu ama ne de olsa. bir anlaşma yolu bulmak için. Mısırın da gayret sarf etmesi gerekti.

Menon'un bu sözlerini, aradan birkaç gün bile geçmeden, Nasır'a, Ammanda buluştuğu Suriye ve Suudî Arabistan devlet adamları da tekrarlıyacaktı. Nasır, Ammana kendisinden yana olduğunu sandığı Arap liderleriyle görüşmeler yapmak üzere gitmişti. Ancak bu görüşmelerin sonunda liderlerin sanıldığı kadar Nâsır'dan yana olmadıkları anlaşılıyordu. Suudi Arabistan, Kanal anlaşmazlığının sürüp gitmesi halinde.. Birleşik Amerika ile girişmiş olduğu ve herşeyden fazla petrol endüstrisine bağlı ticarî münasebetlerin tehlikeye düşmesinden korkuyordu-

Nihayet İngiltere ve Fransa, müttefikleri Amerikanın tavsiyesine uyarak harp çığlıkları atmaktan vaz geçtiler ve bir defa da Güvenlik

Konseyinin kapısını çalmaya razı oldular.

Ancak anlaşmazlıkla alakalı bütün tarafların da durumdan memnun olmamasına rağmen Süveyş ihtilafı geçen haftanın sonunda da bir hal tarzına bağlanmış değildi.

Almanya

Doğu ve Batı

Geçen haftanın başında Sovyet Dış İşleri Bakan yardımcılarından Andrei A. Gromiko, Moskova'daki mükellef çalışma odasında, kır saçlı bir ziyaretçiyi kabul etti. Bu ziyaretçi Federal Batı Almanya hükümetinin Moskova'daki temsilcisi Wilhelm Haas'tı. Büyükelçi Haas, Sovyet Dış İşleri Bakan yar. dımcısı Gromiko'ya, Federal Almanya Başbakanı Dr. Adenauer'in Almanya'nın birleştirilmesi konusunda kaleme aldığı bir mesajı takdim ediyordu.

Dr. Adenauer'in mesajı yeniydi ama eski hikâyeye bir yenilik getirmiyordu. Alman şansölyesi, Alman devlet adamlarının ötedenberi bu mevzudaki düşüncelerini bir kere daha tekrarlıyarak, Sovyet Rusya'dan, iki Almanyanın serbest seçim yoluyla birleşmesine yardım etmesini istiyordu. Bilindiği gibi, Almanya'nın İkinci Cihan Harbi sonunda fiilen ikiye ayrıldığı günlerden bu yana, Alman devlet adamları, bu ayrılığın serbest seçim yoluyla kaldırılmasını temine çalışıyorlardı. Halbuki böyle bir seçimin sonucunda şimdi ellerinde bulundurdukları Doğu Almanyanın hürriyeti seçmesinden korkan Ruslar, Almanların ve Batılıların ileri sürdükleri bu hal tarzını kabule yanaşmıyorlar, tatbik edildiği takdirde bütün Almanya'yı kendi kucaklarına atacak başka başka hal tarzları ortaya koyuyorlardı. Gerçi bu hal tarz--arı, yakın tarihin hızlı akışı içinde, çeşitli değişikliklere uğrayarak türlü teklifler halinde tecelli etmişlerdi ama bunların Almanyayı ulaştıracağı netice tekti: Sovyet hakimiyeti altına girmek..

Sovyetler bu neticeye ulaşmak için, şu sıralarda da, Doğu ve Batı Almanya hükümetleri arasında müzakereler yapılmasını istiyorlardı. Bilindiği gibi Batı Almanya devletine hükümranlığını, dolayısıyla silâhlanma hakkını veren Paris andlaşmalarının imzaladığı güne kadar, Sovyet Rusya, Almanyanın elinde bulundurduğu doğu yarısını Alman silâhlanmasına karşı koz olarak kullanmıştı. Eğer Almanya silâhlanmaz ve tarafsız kalmayı kabul ederse, Sovyet Rusya da Almanyanın birleşmesini kolaylaştırmayı kabul edecekti. Ancak Batı Almanya Sovyetlerin bu isteğine uymamış ve Batılılarla yaptığı Paris andlaşmalarından sonra hem silahlanmaya girişmiş, hem de NATO'ya üye olmuştu. Böyle olunca Sovyet Rusya da Doğu Almanyanın hükümranlığını tanımakta serbest kalıyordu. Doğu Almanya otoriteleri, bundan böyle, Rus işgal kuvvetleri makamlarının yerine geçecekler ve Almanya'nın doğu yarısını, batı yarısından ayrı ve hükümran bir devlet olarak idare edeceklerdi. Eğer Batı Almanya doğu ile birleşmek istiyorsa, bundan sonra, doğrudan doğruya Doğu Almanya makamları ile müzakerelere girişmeliydi. Hemen bir yıldanberi, Ruslar, Almanyanın birleşmesi meselesinde ileri sürdükleri bu son hal tarzını şiddetle benimsemiş ve bundan ayrılmamaya karar vermiş görünüyorlardı. Son aylar içinde yapılan çeşitli milletlerarası toplantılarda Almanyanın birleştirilmesi bahis mevzuu edildikçe, Sovyet Rusya temsilcileri şöyle söylüyorlardı: "Almanyanın seçimle birleştirilme zamanı artık geçmiştir. Ortada iki ayrı devlet vardır. Bu devletler dışardan gelecek tesirlerle ortadan kaldırılamazlar. Bunların birleşmesi için Doğu ve Batı Almanya devlet adamlarının aynı masa etrafında toplanmaları ve birleşme şartlarını kararlaştırmaları gerekir".

Gromiko
Gene "niet!"

Mesaja cevap

Doğu Almanya devlet adamlarının emellerini bilen Batı Almanya Şansölyesi Dr. Adenauer, yeni mesajında da, Almanyanın gene serbest seçim yoluyla birleştirilmesi üzerinde ısrar ediyordu. Halbuki, Sovyet, Dış İşleri Bakan Yardımcısı Gromiko'nun Büyükelçi Wilhelm Haas'a da hemen söylediği gibi, Rusyanın bu mevzuda "esasen bilinen" düşüncelerini değiştirmesine imkân yoktu. Gromiko, daha Şansölyenin mesajını okumadan, Alman Büyükelçisine ümit kırıcı cevap vermekten kaçınmıyordu.

Gromiko'nun bir kere daha tekrarladığına göre, Almanya'nın birleşmesine gidecek tek yol, iki Alman hükümeti arasında yapılacak doğrudan doğruya müzakerelerdi. Ancak Batı Almanya'nın silâhlanması ve geçen ay içinde Batı Almanya Komünist Partisini kanun dışı ilân etmesi sonunda, bugün, bu müzakerelerin başarılı bir neticeye ulaşması bile şüpheliydi.

Bununla beraber, Şansölye'nin mesajı Alman idarecilerini için için ümitlendirip en yeni bir nokta da taşımıyor değildi. Dr. Adenauer, son mesajında. Ruslarla yeni bir müzakere zemini hazırlamak için açık bir kapı bırakmayı da unutmamıştı. Bilindiği gibi, İkinci Dünya Harbini takip eden günlerde, Sovyet Rusya, Avrupa güvenliğini Alman silâhsızlanmasına bağlamayı düşünüyordu. Batılıların Almanya'nın silâhlanmasına karar vermeleri üzerine, Sovyet Rusya, Avrupa güvenliğini başka esaslara başlamayı düşündü. Yeni Sovyet tekliflerine göre, Avrupa güvenliği, içinde her iki Almanyanın da ayrı ayrı yer alacağı bir sisteme bağlanacaktı.

Böyle bir açık kapı Rusları Almanyanın birleşmesine razı etmeye yetecek miydi ? Bu suali müsbet olarak cevaplandırmak çok güçtü. Sovyet Rusya, herşeyden önce, karşısında zayıf bir Almanya görmek isterdi. Bu ümit ise, Almanya'nın silâhlanmasından sonra kaybolmuş, Batılıların safına geçerek silâhlanan Almanya Avrupa muvazenesini Rusya aleyhine değiştirmişti. Rusyanın Avrupa güvenliği sözünden murad ettiği de Avrupa muvazenesinin kendi lehine dönmesini temin etmek olduğuna göre, Avrupa güvenliği bahsinde yapılacak her Sovyet teklifi, mutlaka, ya Almanyanın silahlanmayı durdurmasını, ya NATO'dan ayrılmasını istemek istikametinde olacaktı. Sovyet Rusya, bu istikametteki tekliflerin Batı Almanya idarecileri tarafından reddedileceğini gayet iyi biliyordu. Kendisi de ne bahasına olursa olsun tekliflerin istikametini değiştiremezdi. Şu hande kendisi için yapılacak tek şey kalıyordu: Almanya'yı birleştirmemek ve Doğu Almanyayı Batı Almaya karşısında bir muvazene unsuru olarak muhafaza etmek..

Nitekim Sovyet Dışişleri Bakan yardımcısı Andrei Gromiko da. Dr. Adenauer'in mesajına bu düşüncelerle red cevabı veriyor, aslında açık bir kapı olarak gösterilmek istenen yeni noktanın arkasında da çıkmaz yollar bulunduğunu söylüyordu. Bunu yaparken Gromiko, -kendi zaviyesinden- haksız da değildi.

Bu çekişmenin acısını çekmek de Demirperde gerisinde kalan hürriyetsiz Almanlarla Demirperdenin berisinde onların acısını unutamayan hür Almanlara düşüyordu.

K İ T A P L A R

YALANCI IŞIK

(Henri Troyat'ın romanı. Çeviren: Orhan Gürsel. Varlık Büyük Cep Kitapları serisi: 26. Ekin Basımevi, İstanbul 1956. 164 sayfa, 200 kuruş). Henri Troyat da, günümüzde yaşıyan pek çok Fransız yazarı gibi, memleketimizde pek tanınmış değildir. Ama Fransa'da çok sevilmiş, çok tutulmuş, bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra ünü Fransanın sınırlarını aşmış bir romancıdır.

Troyat, kolay okunan kolay anlaşılan bir yazardır. Diğer çağdaşı romancılar gibi aşırı yenilik, değişiklik iddiaları da yoktur. Bunun için de kolay okunuyor ve okuyucuyu rahatça sürükleyip götürüyor. Varlık Yayınevinin "Yalancı Işık"ın Kapak notunda da belirttiği gibi belki de edebiyat dünyamızda kendisinden pek fazla söz açılmamasında bu kolay okunuşun, okuyucuyu sürükleyişin ve yenilik peşinde koşmayışın tesiri vardır. Ama Henri Troyat alâka çekici vakalar kurmasını, iyi anlatmasını bilen bir yazardır. Bu da günümüzde pek küçümsenemiyecek bir meziyettir. Hem edebi değerde bir roman yazabilmek, hem herkesin kolayca okuyabileceği, zevk alabileceği ve canını sıkmıyan bir çerçeve içinde kalmak kolay bir iş değildir.

Henri Troyat, "Yalancı Işık" adlı romanının kapılarım okuyucuya mesut bir aile tablosu ile açıyor. Bir yılbaşı gecesidir. Ailenin bütün fertleri bir Noel çamının dibinde toplanmışlardır. Halalar ,teyzeler, dayılar, bunların çocukları, büyüklü küçüklü merak içindedirler. Biraz sonra çamın üstündeki mumlar yakılacak, dallarda asılı kutulardaki hediyeler taksim edilecektir. Herkes payına düşecek hediyeyi merakla beklemektedir. Nihayet evinde toplanılan ailenin bir "Herkül" yapısında olan babası mumları çakmağıyla yakar, hediyeleri dağıtmağa başlar. Karısı yanı başında, mesut ayakta durmakta Ve etrafına tatlı tebessümler dağıtmaktadır. Bu kan kocanın beş altı yaşındaki oğulları ise bütün bu olanları biraz erkekçe bir küçümseyişle, dudak bükerek seyretmekte, ama babasının, dev yapılı babasının, hareketlerini, espirilerini, bütün salonu dolduran kahkahalarını bir Tanrı önünde imiş gibi huşu ve hayranlık içinde dinlemektedir.

Hikâyenin bundan sonrasını bu küçük çocuktan dinliyoruz. Birinci bölüm şöyle başlıyor:

"Annem öldüğü zaman sekiz yaşındaydım. İşlerini takip etmek üzere Amerika'ya giden babam, beni teyzeme teslim etmişti. Küçük, dolambaçlı, haddinden fazla sıcak bir apartman katında oturuyordu teyzem. Salonun pencereleri, civar everin gürültüleriyle çınlayan, gölgelik bir avluya bakıyordu. Tavanlar alçacıktı. Çizgileri yer yer solmuş, kahverengi bir kâğıt, odayı, hapishanenin demir parmaklıkları gibi, baştan başa kaplıyordu. Mobilya olarak, meşe ağacından, cilâlı bir masa, dört sandalye, ince tahtadan yapılmış, eğri bacaklı bir kapkacak dolabı vardı. Odanın zavallılığını biraz olsun gidermek için duvarların alt yarısı, bir sıra İngiliz taş baskısı, kavkı büyüklüğünde minyatürler, beşer beşer biraraya konmuş, içlerine bilmece yazılmış tabak resimleriyle süslüydü. Ama beni, bütün bu resimler değil de, değirmencinin, söğüdün bağrı yanık göğsüne başını koyan merkebi, kır bekçisinin, ırmağın hovarda meşrep kıvrımlarına güler bakışlarla bakan karısı ilgilendirirdi. Ocağın üstünde, süslü büyük harflerle işlenmiş porselen saksılar içinde, on kadar minimini kaktüs, kaplaması mor mermerden, sarkacının ucundaki sarı halkası kararmış bir masa saatinin etrafında diziliydi. Kapkacak dolabında yığın yığın şekli bozulmuş ince madeni taşlar, bodur şekerlikler, şiş karanlık çaydanlıklar, örgü ekmek torbaları, kâseler, yumurtalıklar, kullanılmıyan adi şişeler duruyordu. Tabak ve masa bezleri, ressamların el ve ayak, fotoğrafçıların tenteneli ya da çengelli baş destekleri, dantelli, saçaklı, ağlı. yünlü doldurulmuş arkalıksız iskemleler küçük sofra mangalları, keçeler, döşemelik keten kumaşları, sizi arsızca büyümüş, bir nebat denizine düşmüş gibi köstekliyen her boyda, her renkte hasırlar, odayı dolduruyordu. Bozulmuş ilâç, küflenmiş kumaş, soğumuş salça kokuyordu burası. İnsanın hüzünleneceği ihtiyarlayacağı geliyordu âdeta. İşte teyzem, sabahın dokuzundan akşamın onuna kadar bu tatsız, zevksiz eşya yığını ortasında otururdu".

Bu teyze evde kalmış, ihtiyarlamış bir kızdır. Kalbindeki bütün sevgiyi öksüz yeğenine, bütün merakını da elinden hiç düşürmediği yemek kitaplarından okuya okuya omlet pişirtip, bir mide rahatsızlığı dolayısıyle kendisi yiyemediği için yeğenine yedirmeğe hasretmiştir.

Yeğen ise bütün ömrünü bu evde, bu evden tatsızlık tuzsuzluk bakımından geri kalmıyan bir okulda geçirir ve hep Amerikaya giden, günün birinde geri dönecek olan hayalinde Tanrılaştırdığı babasını düşünerek geçirir. Tam beş yıl.. Beş yıl böyle geçer. Hayatlarında en ufak bir aksama bile yoktur. Her şey bir saat intizamı içinde cereyan etmektedir.

Nihayet baba evde kalmış baldızına bir teklifte bulunur. Eğer kendisine biraz para yardımında bulunursa Paris'te Amerika'da öğrendiği usullerle bir yoğurt imalâthanesi açacaktır. Bunu öylesine canlı, öylesine inandırıcı anlatmakta, öyle parlak lâflar etmektedir ki oğlu babasının yanıbaşında oturmuş onu bir Tanrıyı seyreder gibi seyretmektedir. Baba kızar, bağırır çağırırsa da biraz sonra yatışır. Bir kaç gün sonra da kendilerini sayfiyede bir arkadaşının villâsına yazlığa götürmeğe kalkışır. Teyze odasından ayrılıp bilmediği yerlere gitmeğe razı olmazsa da fonunda mecbur olur.

Babasın villâ diye ballandıra ballandıra anlattığı yer tek odalı bir köy evidir. Teyze pişmandır ama olan olmuştur bir kere.

Baba hep o atıp tutmaları içinde geceyi açıkhavada geçirmenin faydalarını anlatmakta, burada aylarca kalmağa karar verdiğini söylemektedir. Ama daha orada kaldıkları ilk gecenin sabahı, Kanada ovalarında kar içinde yattığı halde bir şey olmadığını söyliyerek övünen baba anjin olmuştur. Hemen o gün, şehre dönmeleri gerektiğini, şehirde ticaretle uğraşması lâzım geldiğini, böyle sayfiyelerde geçirecek zamanı olmadığım söyler.

Şehre dönerler. Üç beş gün sonra da baba kendisine yoğurt yapmak için süt parası verecek bir ortak bulur.

Baba oğul teyzenin yanından ayrılıp ayrı bir eve çıkarlar. Nihayet yoğurtlar hazırlanır. Baba bir sürü palavralar arasında yoğurtları satmağa çıkar. Oğul da yanındadır. Yalnız öbür ortak süte para yatırmıştır ama. babayla da boyuna alay etmekte, onun bir yalancı, bir palavracı olduğunu, bu teşebbüsün tutmayacağını söylemektedir. Oğul ise mabuduna böyle yüzüne karşı hakaret edilmesine kızmakta ve babasının bütün bu hakaret ve tezyifler karşısında yaltaklanmasına şaşmaktadır. Üç gün içinde yoğurtçuluk tam bir fiyasko ile neticelenir. Baba bütün suçu ortağına yıkmakta, yoğurtçuluk teşebbüsünün aptalca bir teşebbüs olduğunu ileri sürmektedir. Sanki bu işi ortaya koyan kendisi değildir.

Beş gün sonra yeni ve dahiyane bir buluşla kadınlar için bir krem imaline kalkışır. Boyuna kazanacağı milyonlardan bahsetmektedir. Ama bu arada oğul babasına karşı olan inancını kaybetmekte, onun bir palavracı, bir ham hayal avcısı olduğunu anlamakta, ona karşı artık bir saygı değil bir nefret duymaktadır.

Bu arada baba kendisine, aşık olan hafifmeşrep bir kadınla ortak olmuş krem imaline başlamıştır. Tabii, bu iş de fiyasko ile sonuçlanır. Baba işten de kadından da bıkmıştır. Yeni bir metres bulur. Birincisini bırakması ise bir skandal olmuştur.

Yeni teşebbüsler, yeni metresler birbirini kovalar. Borçlar gırtlağı aşar, eşyaları haciz edilir. Baba oğul bir sefaletin içine yuvarlanmışlardır. Ama bu arada oğulda bir değişiklik olmakta, artık babasına karşı nefret duymamaktadır. Onun hayallerine yeni baştan kendisi de katılmaktadır. Hayaller hayalleri kovalar ve roman değişik bir hava içinde sürüp gider.

Henri Troyat'ın "Yalancı Işık"ı roman okuyucularının alâkasını çekecek bir kitaptır.

K A D I N

Ev İdaresi

6 Bakanlık, 1 insan..

Evlilik nedir? Nikâh dairesinde deftere imzasını basan bir genç kız bu suale tam mânası ile cevap veremiyecektir. Çünkü o evlenmeyi düşünürken yalnızca iyi ve parlak, güzel ve cazip taraflarını tahayyül etmiştir. Meselâ yeni organza entarisini giyinerek gazinoda dans edeceği geceler, rüyalarına girmiştir de, günde üç defa bulaşık yıkayacağını aklına bile getirmemiştir. Vakıa evliliği devamlı bir flört, mesut ve eğlenceli günler şeklinde düşünmek ve onun hissi cephesine fazlaca ehemmiyet vermek gayet iyidir. Ama madalyanın yüzüne bakarken çevirip arkasına da bakmakta fayda vardır.

Ev kadınının karargâhı: Yemek odası

Kalpler burada fethediliyor

Evlilik hayatına atılan her genç ka**dın omuzlarına** yepyeni, zor ve o nispette de zevkli bir vazife yüklenmiştir. Bu vazife "ev idaresi" denilen ve ihtisas istiyen yepyeni bir meslektir. Evliliğin bu maddi sahadaki muvaffakiyeti manevi sahadaki muvaffakiyeti üzerinde de müessir olduğu içindir ki gayet mühimdir.

Kadının okuması, tahsil etmesi beyhudedir, demek yanlış olur. Kadın yalnız bekârlığında değil evlendikten sonra da mütemadiyen okumaya, mütemadiyen birşeyler **öğrenmeye** mecburdur. Ev idaresi bugün artık hakiki bir. içtimâi teşekküldür ve her an gelişmek, terakki etmek,, modern anlayışlara göre ayarlanmak yolundadır. Bu evi idare eden kadın, dört **duvarı** içinde en az altı defa ba**kandır ve bir de başbakan yardımcısı dır. Evet ev idaresi biraz da devlet idaresine benzer. Bu idarede kadının kocası ile paylaştığı veya tek başına yüklendiği muhtelif mesuliyetleri vardır. Üstelik o kocasının dış hayattaki vazifelerinde de, ekseriya manevi yardımcısıdır. Hergün yepyeni hamleler kaydeden terakkinin ev kadınına getirdiği konfor yeniliklerinden memleketimizde ne derece istifade ediliyor? Hayatı uzatmak, çocukların ve büyüklerin sıhhatini düzeltmek, fizik ve manevi cephelerdeki kusurları bertaraf etmek için her sahada çalışan mütahassısların tecrübelerinden ev hayatımızda ne derece istifade ediyoruz? Evinde altı defa bakan olan kadın bütün bu suallere cevap verebilecek durumda olmalıdır.**

Aile meclisi

Aile meclisi zaman zaman toplanmalı ve zaman zaman erkek ile kadın evlerine ait mühim meseleleri konuşmalı, yaptıklarını ve yapacaklarını, istikbal projelerini birbirlerine anlatıp, üzerinde münakaşa, edip bir karara varmalıdırlar. Her evin zamanla tatbik edilecek bir plânı olmalıdır. Eve alınacak yeni bir eşya, yapılacak bir seyahat, çocukların okul durumu ve istikbal projeleri, bir evin tamiri, düzeltilmesi, iktisadi ve mali tedbirler ev satınalmak, irat temin etmek gibi mühim meseleler hep bu plân dâhilinde bulunmalıdır.

İktisadî işler, evin harici münasebetleri eve ait proje ve plânlar meselesi erkek ile kadının müştereken yüklenecekleri mesuliyetler dahilindedir. Evin dahili intizamı, sağlık durumu, eğitim meselesi ise doğrudan doğruya kadının çalışma sahalını dahildir. Erkeğin bu sahada yapabileceği yardımlar çok büyüktür, fakat mesuliyet kadına aittir.

İktisadi İşler Bakanlığı

Hayatta parasız hiçbir şey yapılmaz. Her ev kadını elindeki paranın miktarını iyice bilmelidir. Bir esnaf, akşam kasayı kaparken, saydığı bütün paraların kendisine ait olmadığını nasıl biliyorsa bir kadın da, ay başlarında eline geçen bütün patenin kendisine ait olmadığını öylece bilmelidir: Vergiler, zaruri masraflar, ev kirası ve saire bütçeden derhal ayrılmalı, geri kalan miktar üzerinde ev erkeği ile beraber bir bütçe tanzim etmelidir. Mutfak masrafı, giyim, eğlence parası, hastalıklar için ihtiyat akçe, cep harçlıkları.. İşte bir evin bütçesi bu beş kolu ihtiva etmelidir.

Kadının günlük hesap defteri tutması hem ay sonlarında sıkıntıya düşmemek bakımından, hem de bütçedeki aksaklıkları ilerde düzeltebilmek bakımından, hem de eve daima fazla para harcandığım tasavvur eden erkeği tatmin etmek bakımından gayet faydalıdır. Gündelik masraflar ve mutfak masrafları en göze görünmez, en yutucu masraflar olduğuna göre bu ihtiyaçları karşılayacak olan meblâğı dörde bölerek haftalara ayırmak ve 4 ayrı zarfa koymak faydalıdır. Eğer bir evin erkeği karısına yalnız mutfak masrafım teslim ediyor ve bu para az geliyorsa, ay başında kadının bu meseleyi ciddiyetle kocasına açması, hesapları göstererek ikna etmesi, edemediği taktirde mutfak masrafını da kendisine devretmesi lâzımdır. Bir defa için gayet kararlı ve kesin hareket etmek, hergün kavga çıkarmaktan çok daha tesirlidir. Hakkı elde etmek, en tabiî bir medeni vazifedir. Fakat ekseri kadınlar gayeyi unutur ve müspet kesin bir yolda yürümeyi münakaşaya ve bedbaht kadın rolüne kurban ederler. Eğer bu vaziyetin aksine olarak evin erkeği bütün kazancını karı---a teslim ediyor ve içinden yalnızca harçlığını alıyorsa, kadının dikkat edeceği en mühim nokta erkek harçlığının kadın harçlığından daima fazla olmasıdır. Erkek, daima kadından fazla para sarfeder. Kadının bu mevzuda kaçınacağı bir nokta da kocasına harçlığı hakkında hesap sormaktır.

Çalışan kadının kazandığı parayı yalnızca şahsına, zevklerine ve giyime, hatta çocuklarına harcaması hatadır. Madem ki hayat müşterektir, kadın da bütçe tanzim edilirken kazancını ortaya koymalı ve böylece giyim ve seyahat masrafına iştirak ettiği gibi mutfak masrafına tamir işlerine de iştirak etmelidir. Çocuklara güzel bir elbise, oyuncak ve kadına güzel bir hediye almak zevki erkeğe çok görülmemelidir. Aksi taktirde erkek kendini kifayetsiz, bedbaht hisseder ve yuva için bu tehlikelidir.

KADIN

Kalkınma Bakanlığı

Gelişigüzel yaşamak iyi değildir. İyi tertiplenmiş bir hayat daha zevkle ve daha kolaylıkla yaşanır, planlı ve tertipli bir hayat insanı hem tatsız sürprizlerden, hem de lüzumsuz masraflardan korur. Ancak plânlı, muntazam ve tertipli bir hayat ailenin kalkınmasını, daha müreffeh yaşamasını temin eder.

"Yuvayı dişi kuş yapar" derler. Erkeği daha güzel bir hayat temin etmeğe teşvik etmek ve bunun için bazan fedakârlığa katlanmak kadına düşer. Aile meclisinde konuşulacak bazı meseleler vardır: Meselâ her sene yaz için sayfiyeye giden bir aile düşünelim. Kira için, her yaz bütçeden çıkan para taksitle ev yapan şirketlerden birinin senelik ücretini karşılayabilecek durumda mıdır? Ufak bir fedakârlıkla meselâ, iki yazı tatil yapmadan geçirmek şartı ile aile bu ucuz sayfiye evlerinden birine sahip olabilecek midir? Meselâ; Buz dolabı ev için bir lüks müdür, yoksa mütemadiyen yapılan alışverişi önliyerek ev kadınına zamanından, sıhhatinden ve parasından ekonomi mi sağlar?

Giyim hususunda bir kadın plânlı hareket etmelidir. İhtiyaçlar tespit edildikten sonra fanteziye ve kaprise yer vermemek lâzımdır. Eski zamana ait bazı âdetlerin iyilerini muhafaza edip, fenalarını atmak lâzımdır. Meselâ her doğum gününde çocuğuna bir altın hediye eden anne, ona para biriktirmiş olur ve kolundaki zinciri güzelleştirir ama demode olacak çehiz eşyasının ekserisi beyhudedir.

Ondört yaşından itibaren, her çocuk seçeceği mesleği ve işi, aşağı yukarı, bilmelidir. Ailelerin bu hususta çocuklarına yardım etmeleri ve onları istikbale hazırlamaları, küçük yaştan onlara bazı mesuliyetler aşılamaları da şarttır.

Dış İşleri Bakanlığı

Ailenin mesut olması, harici münasebetleri ile de, yakından ilgilidir. Hem erkeğin, hem kadının ayrı ayrı aileleri olduğu ve bunlara karşı karı kocanın bazı vazifeleri bulunduğu unutulmamalı, fakat bu münasebetler de gelişigüzel yapılmamalıdır. Tabiidir ki insan kızının, oğlunun, annesinin, babasının evine istediği anda gidebilir. Fakat bu ihtiyarî ziyaretlerin yanında haftada veya onbeş günde bir yemekte beraber olmak, bayramlarda, doğum günlerinde birbirini yoklamak gibi planlı hareket tarzları "protokol" tarafından tespit edilmeli, sonradan münakaşa mevzuu olmamalıdır.

Akrabalardan başka ailenin münasebet kurduğu arkadaşlar, ahbaplar ve resmi kimseler vardır. Resmi kimselere yapılan ziyaretler adabı muaşeret kaidelerine tamamile uy-un olmalı ve ahbaplar arasında da, her kabul edilen yemek davetine mukabelede bulunmaya gayret edilmelidir. Çok mühim bir mesele de evin millî savunma işleridir. Bir ev kadınının tebessümü daima dudak-

Kamçı

Jale CANDAN

Senelerden beri görmediğim bir mektep arkadaşımla buluşmuş, sohbet ediyorduk. Arkadaşımın işitme kabiliyetini kaybettiğini duymuş, üzülmüştüm. Halbuki, o hiçte üzgün görünmüyor ve neşe ile anlatıyordu:

"— Ben dünyanın en rahat kadınıyım. Şayet birşeye canım sıkılırsa bunu münasip lisanla kocama anlatırım. Fakat o cevap vermeğe başlayınca istersem dinlerim, istemezsem ufak bir hareketle kulaklarımı kapayıveririm. O bir an konuşur, sonra başını sallar, çaresiz susar ve.. nihayet güler. Böylece evimizde hiç tatsız münakaşa olmaz!.. Sonra çocukların gürültü - sü de beni hiç, ama hiç, alakadar etmez: Kulaklarımı bir kapadım mı, rahat rahat istediğim işi görürüm. Hele gazete ve kitap okurken benden mesudu yoktur. Düşünün, siz bazan üst üste iki cümleyi devamlı okuyamazken, ben sessiz âlemime çekilir, kendimi yalnız satırlara vererek dünya ile alâkamı keserim. Bunun için de bir düğmeye basmam ve kulaklarımı kapamam kâfidir".

Arkadaşımı kederli bulmaktan çok korkuyordum. Fakat aksine o hepimizden neş'eli idi, espriler yapıyor, gülüyordu. Tertemiz evi, pırıl pırıl yüzlü mesut çocuğu onun hayatından ne, derece memnun olduğunu zaten kafi derecede ifade ediyordu. Ev işlerini kendisi yapıyordu ve olsa ikram ettiği liköre kadar evinde birçok şeyler onun elinden çıkmıştı.

Onun marifeti yalnızca ev işleri değildi: İki hayır cemiyetinde faal olarak vazife almıştı, ev işi bitince cemiyet için çalışıyordu. Hayatı seviyordu, koynunda taşıdığı "pil" i, evde kapının çalındığını anlıyabilmesi için yanıp sönen kırmızı ampulleri hatta, hatta, bazan piyasadaki pillerin tükenmesi ile çektiği sıkıntıyı aklına bile getirmiyordu.

*

İkinci Dünya Harbi sıralarında idi. İngiliz havakuvvetlerine alt bir uçak, kahramanca dövüştükten sonra, Alman işgalindeki Fransaya düşmüştü ve İngiliz hava ordusu subaylarından pilot Bader böylece kendisini bir hastahanede bulmuştu. Bir doktor odaya girdi, ona göz attıktan sonra Alman şivesiyle: "Müteessirim yüzbaşım, dedi., Bir bacağınızı kaybetmişsiniz".

Kazazede, soğukkanlılıkla cevap verdi:

"— Biliyorum. Onu koparıp atmak için az mı eziyet çektim. Bir yere takılmıştı ve paraşütümü açmama mani oluyordu".

Doktor hayretle baktı: Acaba İngiliz, bacağı ile beraber aklını da mı kaybetmişti? Fakat bir dakika sonra kopan bacağı muayene ederken vaziyeti anladı: Bacak zaten takma idi ve pilot atlarken onu çıkarıp atmak zaruretinde kalmıştı. Doktor gülümsedi ve: "Demek iki bacak kaybettiniz" diye sordu.

"—Hayır üç!"..

Bu sözleri söylerken İngiliz öteki sağlam bacağını açmış gösteriyordu: O da takma idi.

Bader yirmi yaşında iken bir kazada iki bacağını birden kaybetmiş, fakat ondan sonra hayatının en parlak devirlerini yaşamıştı, takma bacakla sevişmiş, evlenmiş, takma bacakla İkinci Dünya Harbinde İngiliz ordusuna katılmıştı ve Churchill'in ifadesiyle İngiltereyi kurtaran birkaç sayılı kahramandan biri olmuştu. Gene şimdi takma bacakları ile dünyanın en mesut erkeklerinden birisi idi ve golf müsabakalarına girip büyük başarılar kazanıyordu. "Bacaklarım yoksa, kafam var" diyordu.

*

İnsanoğlu bazan ne kadar kuvvetli, ne kadar cesurdu. Bütün zavallılığına rağmen ne büyük işler başarabiliyordu. Buna mukabil bazan ne kadar zayıf, ne kadar korkaktı. En ufak bahanelerle ümidini ve cesaretini kaybediyor ve mücadeleyi terk ediyordu. Başı kadınlar vardı, bütün ömürlerini küskün ve bedbin bir şikâyet içinde ah ile, vah ile geçiliyorlardı. İleri sürdükleri mazeret ise yalnızca hayat arkadaşlarının tahayyül ettikleri gibi olmayışı idi. Evet bir kadın vardı, bu kadarcıkla, bütün mücadeleyi terkediyordu. Bir başkası, kollarını kaybetse, bacakları ile işini yapmaya çalışıyor, hem bunda muvaffak oluyor, hem de seviliyor, mesut oluyordu. Demek ki mesut olmak, hayatı kazanmak daha çok bir haleti ruhiye meselesi idi. Çünkü hayat daima ufak tefek aksaklıklar ve bazan da daha büyük kazalar, haksızlıklar ve felaketlerle karşımıza çıkıyordu. Biz onu yenmeğe çalıştıkça o bize gülüyor, zevklerini ve mükâfatlarını ancak o zaman bize tattırıyordu. Hergün karşımıza çıkan birçok kötü ve haksız hadiseleri uyuşturucu birer bahane olarak öne sürebilirdik ama, yapabileceğimiz çok daha güzel birşey vardı: Bu kütü hadiselerin kamçısı altında mücadele hızını arttırmak..

larında olmalıdır. Fakat vazifesini yapmıyan hizmetkarlar, hesap defterine hile katan bakkal, eti eksik veren kasap, bahçeyi tahrip eden komşu çocukları karşılarında sakin, fakat kararlı bir muhalefet bulmalıdırlar. Bağırıp çağırmak değil sükûnetle, terbiye ile hareket etmek ve asla zayıf davranmamak lâzımdır.

Eğitim Bakanlığı

Çocuklara iyi bir tahsil verdirmek için hususî mekteplere yollamak, lisan öğretmek, hocalar tutmak kâfi değildir. Annelerin okul aile birlikleriyle işbirliği yapmaları şarttır. Çocukların terbiyeleri, tatil zamanlarını ve eğlence saatlerini programla doldurmaları ailelere birçok vazifeler yükler.

Bir anne, pedagog ve ruh mütehassısı kadar insan ruhundan anlamalıdır ve bu mevzudaki konferansları, neşriyatı takiple mükelleftir.

Sağlık Bakanlığı

Ailenin sıhhati onun en kıymetli servetidir. Çocuklar ayda bir kere muhakkak tartılmak ve gelişmeleri takib edilmelidir. Çocukların kilo ağırlığı kadar mühim olan birşey de boy ölçüsüdür. Bundan başka her anne çocuklarını senede bir defa dişçiye, kulak, burun ve boğaz mutahassısına götürmelidir; Dişler kafiyen ihmal edilmemelidir. Aşılar da mühimdir. Anne çocuklarını her tehlikeye karşı tedbirli bulundurmak ve icab eden aşıları yaptırmakla mükelleftir. Çocukların yaptırdıkları aşılar tarihleri ile yazılarak muhafaza edilmelidir. Tetanoz seromu yapılan çocukların anneleri de doktordan, bir rapor alıp saklamalıdırlar. çocukların küçükken geçirdikleri bütün hastalıklar ailenin sağlık dosyasında kayıtlı bulunmalıdır. Pedagog ve ruhiyatçı olan iyi bir anne, ayin zamanda biraz da doktor olmalı, kaza vukuunda alınacak ilk tedbirleri, hasta bakımını, doktor çağrılmasını icab ettiren durumların teşhisini bilmelidir. Bu arada annenin iyi ve bilgili bir ahçı olması da mevzuubahistir. Belki vitaminleri tartarak yemek pişirmek biraz mübalâğalıdır ama yemek tanziminde, genel olarak bir kalori ve vitamin hesabı yapmak ta şarttır. Aileyi iyi beslemeye çalışırken yağlı ve şişman çocuklar, göbekli kocalar meydana getiren kadınlar biraz mesuldürler.

İç İşleri Bakanlığı

Evin dahili intizamını temin etmek için muhakkak programlı hareket etmek lâzımdır. Bir ev kadını çamaşır, ütü, temizlik ve sökük, dikiş günlerini tespit etmeli, gündelik ufak işlerini de hiçbir zaman ihmal etmemelidir. Zamanında yapılan dahiliye işleri iktisadi durumu da destekler. Zamanında tamir edilen bir sökük büyümez ve yırtık olmaz. Az çamaşır daha temiz yıkanır ve azmaz, bakımlı ayakkabılar daha uzun ömürlüdür ve saire.

Eğlence Bakanlığı

Ev kadını üzerine aldığı altı mühim bakanlığa bir de eğlence bakanlığını ilâve etmelidir. Çocuk eğitiminde, ailenin saadetinde eğlencelerin, sinema ve tiyatroların çok mühim rolü vardır. Bütçesi dar olan aileler dahi ucuz halk matinelerinden, ucuz konser ve tiyatrolardan istifade ederek, muhakkak bütçelerinde eğlenme ve gezme parası ayırmalıdırlar.

Tatil günlerinde annelerin tertip edecekleri kır gezintileri, çocukları mesut eden ucuz eğlenme vasıtalarıdır.

İntizamlı, programlı, tertipli hayat, aile saadetini yalnız bir şartla temin eder: Sert ve sıkıcı bir mutlakıyetten uzak oldukça.. Arada ufak sürprizler, değişiklikler, bazan delilikler de lâzımdır. Ama bu da, ancak zaman zaman yapılmalıdır.

Moda

Terziler ne diyorlar?

1956 - 57 kışı kadına birçok değişiklikler getirmiştir. Marylin Monroe veya Sophia Loren ne derse desin, artık çok fazla sıkılmış beller moda değildir. Ne fazla göğüs, ne de çok göz alıcı kalçalar hoşa gitmemektedir. Vücut yumuşak, hareketli ve dalgalıdır. Omuzlar yuvarlak, bel rahat, karın normal şekilde mevcuttur. Bu yeni hat, hareketlere de, hatta muhtemelen kadın psikolojisine de tesir edecektir.

İşte yeni modayı hazırlıyan büyük terziler böyle düşünmüşler, böyle

J. Desses'in kış modeli

Tabii ***hatlar***

yapmışlar.. Fakat herbirisinin ayrı ayrı bir düşündüğü vardır. 1957 kadım sokakta nasıl giyinecek, hangi stili seçecek ve gardrobuna ne gibi. ilâveler yapacaktır?. Modanın can damarları nelerdir? Birçok büyük terzi, gazetecilerin bu suallerini cara gönülden cevaplandırmıştır. Çünkü her yiğidin kalbinde bir arslan yatar.. Onlarınki, birgün, bütün kadınların şık ve güzel giyindiğini görmektir. Zevksiz şeyler onların gözlerini tırmalar. İşte onların, kış gardırobuna birşeyler ilâve etmek isteyen kadınlara tavsiyeleri:

Christian Dior

Öyle zannediyorum ki, yeni moda her tip kadını memnun edebilecek çok muhtelif değişiklikler getirmiştir. Fakat bütün bu değişikliklerin tabi oldukları bazı ana prensipler vardır ki şık olmak isteyen kadın, evvelâ bunu bilmelidir. Meselâ bu sene kemersiz elbiseler de çok modadır, kemerliler de.. Fakat bir kadın istediği biçime kemer oturtamaz. Kemerli elbiseler, ""Hollandalı" dediğimiz büzgülü hatta plili bol ve zengin etekler ve buna mukabil dümdüz, kalkık yakalı, sıkı bedenlerle karşımıza çıkmıştır. Halbuki, kemersizlerin bedenleri ufak büzgüler, pensler ve ustalıklı kuplar ile zenginleştirilmiştir. Kısacası' boldur, eteklerine gelince bunlar dar birer kılıftan ibarettir. 1956 - 57 modelleri yaka, etek, kol olarak ayrı ayrı tatbik edilemez, dâima bir bütün halinde seçilmelidir.

Jacques Fath

Kollara dikkati Bu 1956 - 57 modasının parolasıdır. Sağır renkler de kadına ayrıca bir yenilik getirmektedir: Bronz rengi yeşil, siyah, mor ve muhtelif maviler insana yenileşmek arzusu vermez mi?

Şehirde giyilecek elbiselerin etek boyu yerden 36 cm. yüksek olmalıdır.

Saçlar kısa kesilmelidir. Şapkalar kadına uzunluk verecek şekilde seçilmelidir.

1957 de yapılmaması icab eden başlıca şeyler şunlardır: Şapkasız dolaşmak.. Çok uzun saçları muhafaza etmek.. Sabahları kolye ve küpe gibi süs eşyaları takmak..

İşte bunlar katiyetle yasaktır.

Germaine Lecomte

Acayipliklere veda etmek zamanı artık gelmiştir. 1957'nin şık kadını sadeliği ve ölçüyü herşeye tercih edecektir. İnceliğini ve kadınlığını orijinalite ile değil, zarif, şık ve güzel aksesuarlar ile temin edecektir; Küçük ve hoş şapkalar, ince ayakkabılar, ağır bir çanta, renk harmonisi.. İşte kadının şıklığını verecek olan bunlardır.

Kış gardrobunun en kıymetli parçası manto- olmalıdır. Bu manto çok iyi, besli ve zengin bir kumaştan yapılmalı, kabilse kürkle astarlanmalıdır. Gardrobun ikinci mühim parçası ise bir tayyördür. Bu tayyörün yerini düz bir kumaştan yapılmış bir "takım elbise" de tutabilir. Yani düz

Jf. Heim'ın mantosu
Kış'a değil, modaya uygun..

bir elbisenin üzerine aynı kumaştan yakası kürklü bir ceket giymek, kadını tam 1957 modasına uyduracaktır.

Jean Desses

1957 senesinde şık kadını birbirinden tamamile ayrı iki değişik şekilde görüyoruz. Gündüzleri bu kadın, görülmemiş derecede sade ve süssüzdür.. Ne orijinalite yapmak hevesine kapılmıştır, ne de ufak bir ziynet eşyası takmaktadır. İdeal kıyafeti, düz ve sade bir tayyörle,aynı kumaştan rahat ve ısıtıcı bir mantodur. Bunlar için ise en ideal kumaş, büyük veya küçük desenli "tweed" lerdir.

Pierre Balmain

1957 kışında kadın kendi tipine ve zevkine göre ister dar, ister bol etek giyinebilir. Fakat dikkat edeceği nokta kol takılışındaki ve kol evlerinin yerindeki değişikliktir.

Jacques Helm

Bir kadın dört kıyafetle bütün bir mevsim şık olabilecektir. 1956 - 57 kış modasına göre bu dört kıyafet şunlardır:

1— Çok kısa ceketli, düz etekli sade bir tayyör. Bu sade tayyörün kumaşı güzel bir "tweed" bir "Shetland" olmalı ve etek boyu yerden 37 cm. yükseklikte bulunmalıdır.

2 — Zengin, bol ve plili güzel bir manto.. Fakat bu manto tayyörün kendi kumaşından yapılmalıdır.

3 — Düz hatlı yün ve ipek karışık siyah bir öğleden sonra elbisesi.

4 — Zengin ve bol etekli süslü bir kokteyl elbisesi.. Vücudu müsait olanlar kokteyl için işli bir kılıf elbiğeyi tercih edebileceklerdir.

Z A B I T A

İngiltere

Bir dedikodu kurbanı

Hafifçe tombul, altmışlık doktor John Bodkin Adams, Manş üzerindeki kibarların gittiği Eastbourne plaj şehrinin sokaklarında artık rahat rahat dolaşamıyordu. Geçerken ona tuhaf tuhaf bakılıyor ve fısıldaşmalar eksik olmuyordu.

Dedikodulara göre, Doktor Adams üç yüz ihtiyar kadının ölmesine yardım etmişti. Bu üç yüz ihtiyar kadın, ölmeden evvel vasiyetnamelerini hazırlamaya vakit bulmuşlardı.

Maamafih bu meselede, gösterilen delillere bakılırsa ihtiyar doktorun tek "kurban" olmadığına inanmamak için hiç bir sebep mevcut değildi. Bugün meslek hayatı yıkılan bu adam, belki tamamiyle masumdu.

Zira meseleyi tahkike memur edilen Skotland Yard müfettişi Herbert Hannam, onun suçlu olduğunu gösterecek hiç bir delil bulamadı.

Bir çok İngiliz için, doktorun başına gelenler. İmzasız mektupların ve bu mektupları yazan "karga"ların kudretini gösteren hazin bir misalden başka bir şey değildi. Bu işten sansasyon gazeteleri de açık alınla çıkamıyorlardı.

Sempatik görünüşlü doktorun halk efkârında Landrudan sonra en korkunç katil haline gelmesi şöyle oldu:

İyi dostlar

Gayet tabii hadise, eksik olmasınlar, dostların gevezelikleriyle başladı. Doktorun müşterilerinden, bir kaç ihtiyar kadının vasiyetlerinde, doktora mühim miktarda para bağışlamaları, bu iyi dostları heyecana düşürmüştü... Bu haber doktorun sadece zengin dulları tedavi ettiği, maksadının onların itimadını kazanmak olduğu şayiasının çıkarılmasını kafi geldi. Hakikat, gayet tabii, çok farklıydı. Doktor Millî Sıhhat Servisine bağlı yüzlerce işçiyi muntazaman tedavi etmekteydi. Halbuki kimse onun mütevazi insanların doktoru olduğunu görmek istemedi. Herkes vasiyetlerle meşguldü.

Dedikodu çabucak yayıldı: Zira Eastbourne'un ahalisinin ekseriyetini ihtiyar mütekaitler ye dul kadınlar teşkil ediyordu. Bu ihtiyarlar mevzu sıkıntısı çekiyorlardı. Akla hayale gelmez söylentilerin çoğalması üzerine, mahalli polis işe el koymaya mecbur oldu ve kısa bir tetkikten sonra işi kudretinin üstünde buldu. İş Skotland Yarda aksetti. Bu safhadadır ki basın, doktordan "kadınlar katili" diye bahsetmeye başladı.

Hipnotizma

29 ağustos çarşamba günü, Daily Mail'de çıkan yedi sütunluk bir yazının başlığı şuydu: "Skotland Yard seri halindeki zehirlenmelerden endişeye düşmüştür. Eastbourne'daki esrarlı hadise. Yirmi beş ölü var. 400 vasiyetname tetkik edildi. Kurbanlar zengin kadınlardır." Bu yedi sütunluk makaleden başka, doktorun müşterilerinden Mrs. Gertrude Joyce Hulle'un ölümü dolayısıyla açılmış tahkikattan bahseden diğer bir yazı da gazetede yer almıştı. Bu yazının başlığı şuydu: "Coroner doktorun hastayı tedavi tarzım hatalı buluyor ve hastanın doktora verdiği bin İngiliz liralık bir çeki bahis mevzuu ediyor".

İki hadise arasında yapılan bu yakınlaştırmayı, okuyucular şu şekilde tefsir ettiler: Doktor Adams mutlaka katildi. Daily Mail ertesi gün, bundan hiç mesul değilmiş gibi, tahkikatı idare eden polisin hükmünü, dünkü haber gibi sansasyonel bir şekilde vermek lüzumunu duymadı. Bu, ufacık bir haberdi: "Sinirlerinden rahatsız Mrs. Hullet intihar etti".

Mühim hadiselerle dolu şu sıcak ağustos ayında, her şeye rağmen heyecan verici bir haber bulmak lâzımdı. Fakat doktora karşı ileri sürülen ithamlar, bir cinayet dahisinin bile kabiliyetinin üstündeydi. Tasavvur edilen 300 cinayet için başka bir izah bulmak lâzımdı. Bu sebepten Evening Standard tarafından ortaya atılan hipnotizma teorisi bütün gazeteler tarafından benimsendi: Doktor Adams evvelâ hastalarını uyuluyor, sonra onlara istediğini yaptırıyordu. Tabiatıyla, şimdiye kadar bu faraziyeye hak verdirecek en ufak bir delil ortaya atılmadı.

Bütün bu hikâyeden ortada kalan Dr. Adams'ın senelerden beri tedavi ettiği, çocuksuz ve dostsuz ihtiyar kadınların yaptığı bağışlardı ve bir de Eastbourne'da, rakip bir doktorun Mrs, Hullet'yi meslekdaşından daha iyi tedavi edebileceği iddiası..

On beş günlük tahkikattan sonra. Eastbourne'un büyük esrarından ortada kalanlar bundan ibaretti.

Bunun yanında bir kaç ihtiyar kus dedikodusu, gazete arşivlerinde bir kaç resim ve arkadaşları, komşuları tarafından terkedilmiş yalnız bîr adam.. Bu hikâyeden kalan buydu. Skotland Yard müfettişi, bir ipucu keşfetmedikçe hiç bir şey ihtiyar doktoru itham etmeye kâfi gelemez-

S İ N E M A

Filmler

"Ölüm Raporu"

Teknik yenilikleri bakımından Orson Welles'in sinema tarihindeki yeri ve tesirleri Griffith yahut Eisenstein'ınkiler kadar mühimdir. 23 yaşındayken H. G. Welles'in "Dünyalar Savaşı" adlı eserinden adapte edip radyoda yayınladığı temsil, Amerikayı birbirine katmış, panik yaratmıştı. Daha sonra New York'ta Mercury Tiyatrosu'ndaki temsilleri büyük alâka toplamış ve RKO şirketi tarafından Hollywood'a çağrılmıştı. 1941'de ilk filmi "Citizen Kane - Yurttaş Kane" seyircileri şaşkınlık, tenkitçileri hayranlık içinde bırakmıştı. Hikâyesi meşhur bir gazetecinin hayatıyla büyük benzerlikler gösteren film sinemaya yepyeni ve cüretkâr ifade şekilleri getiriyordu. Daha sonraki filmlerinde Welles, bu cesur denemelerine devam etti. Ama zamanla filmleri birşey anlatmaktan çok sırf bu teknik gösteriler için hazırlanmış intibaını vermeye başladı. Söyliyecek pek fazla şeyi olmaması teknik bakımdan bile kendi kendini tekrar eder hale gelmesi Welles'in prestijini tedricen kaybetmesine sebeb oldu. Fakat tesirleri büyüktü. Onun metodlarını kapan sinemacılar eserlerini yepyeni bir ruhla işlemeye koyuldular. Yanında çalışan Joseph L. Mankiewicz ve Robert Wise gibi kimseler kısa zamanda rejisör olarak parlayıp isim yaptılar. Descartes'ın felsefede yaptığını Welles sinemada yapıyordu. Yani, getirdiğini yeni fikirler değil, yeni düşünme ve ifade şekilleriydi. Yeni bır metod idi.

"Ölüm Raporu" Welles'in bütün hususiyetlerini gösteren bir filmdir. "Lady from Shanghay - Şanghaylı Kadın"daki köpek balığı avı hikâyesi gibi, burada da Arkadin'in anlattığı akrep ile kurbağa anektodu filmin mevzuu ile allegorik bağlantılar kuruyor.

Akrep dere kıyısında rastladığı kurbağaya kendisini karşıya geçirmesini teklif etmiş. Kurbağa önce yanaşmamış, "ya yarı yolda beni sokarsan" demiş. Akrep gülmüş: "O zaman ben de boğulurum". Böylece ikna olan kurbağa akrebi karşı kıyıya geçirmeyi kabul etmiş fakat yarıyolda akrebin kendisini soktuğunu farketmiş, ölürken, "boğulacağını biliyordun, neden böyle yaptın" diye sorunca, akrep, "ne yapayım, huy canın altındadır, kendime hakini olamadım", diye cevap vermis.

Filmin akrebi Gregory Arkadin, Birinci Dünya Harbinin Basil Zaharoff'u esrarlı bir şahsiyet, kurbağası Van Stratten ise atak bir macaperesttir. Van Stratten'in tesadüfen şahit olduğu bir cinayet Arkadin'le ilgilenmesine sebeb olur. Önce kızı Raina ile tanışır, onun vasıtasıyla Arkadin'e ulaşmayı başarır. İspanya'deki şatosunda yaşayan bu garip adam ona, mazisini öğrenip gizli bir rapor hazırlamasını teklif eder. Van Stratten, araştırmalarına başlıyarak Arkadin'i tanıyan kimselerle temasa geçer. Onun kirli işler sayesinde yükselen biri olduğunu öğrenir. Konuştuğu kimselerin öldürüldüğünü farketmesi Van Stratten'i dehşete düşürür. Kurbağa, akrebin oyununa gelmektedir. Arkadin, Van Satratten yoluyla mazisini bilenleri bulup ortadan kaldırmakta, cinayet şüphelerinin Van Satratten üzerinde toplanmasına dikkat etmektedir. Kendisinin içyüzünü bilen son şahıs ta böylece silinip gidecekti. Ama akrep kurbağa hikâyesi bu defa başka neticeyle biter, kurbağa sokmasına fırsat vermeden akrebi suyun ortasında sırtından silkip atıverir ve canını kurtarır.

Orson Welles
Kendini tekrarlayan dehâ!.

Anlaşılacağı gibi buradaki allegori, "Sanghaylı Kadın"da birbirlerini parçalayan köpek balıklarıyla kirli iş adamlarının kapışmaları arasında kurulan bağlantı kadar açık ve tesirli değildir. Buna rağmen filmin akıcılığı ve hızı karşısında afallayan seyirci kütlelerinin hikâyenin ne olduğunu anlamalarına yardım eder. Welles senaryosunu kendisinin meşhur ettiği "flash-back", yani geçmişi hatırlama yahut anlatma tekniğiyle işliyor. Mazi ile hal arasında gidip gelmeler filmin bir skeçler serisi olmasına yol açıyor. Senaryonun fazla mekanik olması zaten güç inanılır hikâyeyi büsbütün olağanüstü bir macera haline sokuyor. Her olayın ayni ölçülerle değerlendirilmesi filmi bir ağırlık merkezinden mahrum kılıyor.

Orson Welles'in hikâye ve senaryosundaki bu aksaklıkları yanında mizansen çalışması tek kelimeyle: Fevkalâde.. Filmin hiçbir plânı standart anlatma usullerine göre tertiplenmemiş. Kamera süjeye her zaman değişik bir zaviyeden bakıyor, ışıklar sanki aydınlatma değil ifade vasıtası olarak kullanılıyor. Welles'in kamera hareketlerindeki ustalığı cambazlığı aşıp sihirbazlık derecesine varıyor. Daima hareket eden süjelerle birlikte her hareketi araştıran, takip eden kamera, gayet akıllıca tertiplenmiş, şaşırmacalarla dolu bir montaj metodu; büyük bir plâstik duygunun mahsûlü olan nefis kadrlar, derinlemesine plânlar, "Ölüm Raporu" nun temelindeki bütün kusurları, aksaklıkları unutturuyor.

Paola Mori ve Robert Arden "Ölüm Raporu"nda
Kurbağa ile akrebin hikâyesi

Dorris Day ve James Cagney "Öldüren Aşk"ta
Bir tombul dilber ve bir sanatkâr

Filmin kahramanları fizik özellikleri bakımından tamamen ayrı tiplerse de, iç âlemlerinde ortak noktalar bulmak kabildir. Aralarında temiz olanı yok. İnsanların kötü yönleri kalın çizgilerle belirtiliyor. Welles öbür filmlerinde olduğu gibi burada da servetle kötülük arasında münasebet kuruyor. Ona göre hiçbir büyük servet doğru yolda kalarak elde edilmemiştir. Büyük zenginlikler biraz kazıldığı zaman ortaya kirli işler, ezilen insanlar çıkar. Buna dayanarak Welles Arkadin'i bir servet ve kötülük sembolü olarak ele alır ve oynar. Diğer küçük rollerde Michael Redgrave ye Akim Tamiroff mükemmel kompozisyonlar yaratırlar. İki yeni oyuncu Paola Mori ve Robert Arden büyük varlık göstermemekle birlikte Katina Paxinou, Mischa Auer, Patricia Medina gibi tecrübeli oyuncularla filmin akışına ayak uydurmayı başarırlar.

Hikâyesindeki bütün kusurlara rağmen "Ölüm Raporu", sinematik ifade yollarının çeşitliliğini ve kudretini ispat eden bir örnek ve muhakkak görülmesi gereken bir film-

"Öldüren Aşk"

Öldüren Aşk - Love me or Leave me" adlı filmin mevzuu Chicago barlarından New York Ziegfield revülerine yükselen şarkıcı Ruht Etting'in hayatına dairdir. Bu gibi müzikli dramlarda sık sık rastlanan fazla hassasiyet ve ahlâkçılıktan kaçınılmış olması "Öldüren Aşk"ı melodram tuzaklarına düşmekten kurtarıyor, basit bir mevzu, psikolojik bir yönden işlenerek az ve çok kıymet kazanıyor.

Daniel Fuchs'un hikâye ve senaryosu eski bir ganster Martin Snyder'in bir dansingde Ruth Etting'e rastlamasıyla başlıyor. Ruth kendisine sarkıntılık eden bir müşteriyi tekmelediği için işinden koyulmuştur. Snyder genç kadına alâka duyar, yardım edip başka yerde iş bulmasını sağlar. Zamanla bu alâka artar ve Snyder, Ruth'un bir şarkıcı olmak emellerini gerçekleştirmek için imkânlar bulur. Nihayet Ruth emellerine kavuşur, fakat Snyder iyiden iyiye aşık olmuştur. Ruth kendisini bu mevkie ulaştıran Snyder'i reddedemez, onunla evlenir. Fakat sevebileceği bir adam değildir. Kültürsüz, kaba ve vücutça sakattır. Snyder, Ruth'un içe gömülen hoşnutsuzluğundan şüphelenir, o yükseldikçe kendi durumunun zayıfladığını hisseder. Bu komplekslerle karısına tahakküm, onda bir ihtiras haline gelir. İhtirası karısından kıskandığı bir piyanisti yaralamasına kadar varır. Artık tamamen düşmüştür. Ama Ruth vicdan borcunu öder, Snyder'den ayrıldığı halde, borca girerek açtığı gazinoda şarkı söyliyerek, iflâsını öder.

Rejisör Charles Vidor filmin başında 1920-30 yıllarının çarliston Amerikasının kısa ve başarılı bir tablosunu çizer. Bundan başka da kayda değer sinematik bir marifet göstermez. İki saat süren filmin ilk yarısında Snyder'in Ruth'u görüp alâka duyması ve bunun aşka çevrilmesi iyi bir tempoyla anlatılır. Bu akıcılıkta Snyder'i canlandıran James Cagney'in oyununun payını ayırmak gerekir. Cagney basit ruhlu ve sinirli bir adamın hissi gelişmelerini gayet ustalıkla yaşatır. Ruth Etting'e duyduğu aşağılık duygusunu seyircilere de aktarabilir. Yer yer Cagney'in oyunu öyle cazip bir hâl alır ki, filmin ikinci yarısında seyircilerle beraber rejisör Vidor da kendini ona kaptırır. Onun hareketlerini tespit etmekten başka bir varlık göstermez olur.. Mizansen tiyatro mizanseni havasına bürünür, Doris Day, Cameron Mitchell, Robert Keith "cinemascope" perdesini tek başına doldurmaya gayret eden Cagney'i seyre dalarlar.

Ruth Etting'i canlandıran Doris Day kendisine verilen bu en büyük fırsatta hiçbir dramatik kabiliyeti olmadığını bir kere daha ispat eder. Hareketleri cansız ve mekaniktir. Etli ve iri vücudunun lüzumunca teşhir edilmesi, Snyder'in sesiyle pek az alâkalandığı bu kadının nesine tutulduğunu bir dereceye kadar izah eder.

M U S İ K İ

Üniversite

Dernek çalışıyor

Sekiz ay kadar önce Siyasal Bilgiler Fakültesine mensup birkaç genç, Türkiye'nin derbeder ve başıboş musiki hayatında teşkilâtlı, maksatlı bir faaliyet göstermek niyetiyle bir araya geldi ve "Üniversiteliler Müzik Derneği" adı altında bir topluluk kuruldu: Gerçi memleketimizde musiki hareketlerinin Devlet tarafından düzenlenmesi gerekiyordu. Husûsî teşebbüs henüz bu sahaya el almış sayılmazdı. Ama, geliniz görünüz ki Devlet Tiyatrosu, Devlet Radyosu. Devlet Konservatuarı, Filârmoni Orkestrası gibi, ellerinde çeşitli imkânlar bulunan resmî müesseseler, Devlet dairelerine has tam bir kayıtsızlık içinde, bürokrasiye has sakat usullerle, memleketin musiki hayatını düzenlemek şöyle dursun, bilâkis işleri daha da karıştırıyorlar, gün geçtikçe bu sahada gerilememize sebebiyet veriyorlardı.

Üniversiteli gençlerin başlangıçta malik oldukları tek şey, iyi niyet ve teşebbüs arzusuydu. Bugün de maddî imkânları yükselmiş sayılamazdı. Derneğin henüz bir lokali, yazıhane olabilecek bir odası bile yoktu. Rektörlük bu hususta kendilerine yardımcı olamamıştı. Kasalarında, herbiri yılda ortalama 1,5 lira ödeyen 30 üyenin aidatı ve geçen yıl verilen bir konserin hasılatı 2.000 lira vardı. Bununla beraber Dernek, kuruluş beyannamesindeki esaslara uyarak, iddialı bir teşebbüse girişmiş, önümüzdeki aylar zarfında Ankara'da bir musiki festivali tertiplemeğe karar vermişti. Bir koro. bir orkestra teşkil etmek, konserler ve konferanslar hazırlamak, modern Türk musikisini yaymak, hatta okullardaki musiki eğitimine tesir etmek, Derneğin batı musikisine bağlı müteşebbüslerinin idealleri arasındaydı.

Alaturkacılara boykot

Üniversiteliler Müzik Derneği'nin otuz üyesi, Hukuk, Ziraat, Fen, Dil ve Tarih-Coğrafya , Siyasal Bilgiler fakülteleri öğrencileri arasından-dır. Her üniversite öğrencisi derneğe üye olabilir. Ancak, iç tüzük, üye kabulü için bazı şartlar koymaktadır. Bunlar arasında bilhassa dikkat çekeni, taliplerin alaturka ile uğraşmaması şartıdır. Derneğe katılanlar arasında henüz hiçbir Tıp ve İlâhiye Fakültesi öğrencisi yoktur. İlahiyat Fakültesi bir tarafa, Tıp Fakültesi öğrencilerinin Üniversite Müzik Derneği'ne ilgi göstermemesini. Dernek Başkanı Sunuk Pasiner "Çok acı!" diye vasıflandırıyor ve "bu fakültenin bilhassa bilgili ve kültürlü gençleri ihtiva ettiği kanaatindeyim; buna rağmen böyle şeylere hiç ilgileri yok" diyor.

Üye sayısının azlığına rağmen Dernek Yönetim Kurulu üye kaydı kampanyası açmakta şimdilik tereddüt göstermektedir. Çünkü henüz teşkilât tamamlanmış değildir; orkestra ve koro kurmak, festival tertiplemek; her yıl muntazam konser ve konferanslar vermek gibi ana amaçlar daha gerçekleşmemiştir. Çok sayıda üye, çok sayıda fikir demektir; anlaşmazlık, münakaşa, çatışma demektir. Çatışmalar muayyen kalıplara girmiş, esasları kurulmuş olmadığı için fikir çatışmaları Derneğe zararlı olabilir.

Bir başka mesele de doğrudan doğruya Derneğin iç tüzüğünden doğmaktadır. Üniversiteliler Müzik Derneği'ne ancak üniversite öğrencileri dahil olabileceğine göre, bugünkü Yönetim Kurulu üyeleri ve Başkan yani Derneğin kurucuları, birkaç yıl sonra mezun olduklarında. Dernekten ayrılmak zorunda kalacaklardır. Yerlerine geçecek olanlar acaba onlar gibi düşünebilecek midir? Çeşitli tecrübeler göstermiştir ki memleketimizde bu gibi işler, şahıslarla kaimdir. Buna bir çare olarak, Derneği birkaç yıl sonra Üniversite çerçevesinden çıkarmak âkla gelebilir. Bir başka çare de, şimdilik Başkanın -veya Yönetim Kurulu mensuplarının- her yıl üniversiteye yeni başlayanlar arasından düşünüşü ve gayeleri. Derneğin maksadına uyanları, müstakbel başkanlıklar ve kurul üyelikleri için yetiştirmektir.

Derneğin gayesi, sadece konser vermek değildir. Maamafih verilen her konserin -yılda bir defa tane olsa- bir hususiyeti olması istenmektedir. Bu hususiyet, her yıl, en az bir Türk eserinin ilk icrasının yapılması, programın geri kalan kısmında da, yeni veya eski, memleketimizde çalınmamış eserlere yer verilmesidir. Böylece, konser sahnesine çıkmamış Türk eserinin artık kalmayacağını sanmak fazla hayalperestlik olsa bile, hiç olmazsa icra edilmemiş Türk besteleri azalacaktır. Ulvi Cemal Erkin'in İkinci Senfonisi, bu yıl, festival dışında, ilk icrasının yapılması düşünülen "Türk eseridir.

Festival hazırlıkları

Dernek idarecileri, bundan birkaç ay önce, Ankara'nın ilk musiki festivalini bu yıl sonlarına doğru yapmağa karar verdikleri günden beri, bir hayli mesafe katetmişlerdir. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasıyla, Mil li Eğitim Bakanlığıyla, bestekârlarla, yaptıkları temaslar müsbet neticeler vermiş, her başvurdukları şahıs veya müessese teşebbüsü tehalükle karşılamış, mümkün olan yardımı göstereceğini vaadetmiştir. Bunun üzerine, konserlerin programları yapılmış, festivale iştirak edecek sanatkârlar ve gruplar kararlaşmış, hatta konserlerin günleri bile tesbit edilmiştir.Ancak son günlerde, bu güzel tasavvurun gerçekleşmesine engel olabilecek büyük bir tehlikebaşgöstermiş bulunmaktadır. Bu da, operanın İstanbul'a yapacağı yolculuklardır. Bugüne kadar henüz, opera yetkilileri bu hususta bir karar vermiş değillerdir. Son söylenti, operanın her ay on gün için İstanbul'a gideceği merkezindedir. Gerçi Dernek, festival için opera kadrosundan faydalanmayı düşünmemektedir. Mamafih yolculuk tasavvuru, opera çerçevesine münhasır kalan bir teşebbüs değildir. Devlet Operasının henüz, kendisine ait bir orkestrası -bütün iddialara rağmen- yoktur. Gerçi isim olarak, böyle bir orkestra vardır. Fakat opera orkestrası, üyelerinin mühim bir kısmını, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasından almaktadır. Bu orkestra ise, Ankara festivalinin temel topluluğu olacaktır. Festival günleri, operanın İstanbul'a gideceği günlere rastlarsa yapılmayacak olan yolculuk değil, festival olacaktır. Tehlike sadece, sefer günleriyle festival günlerinin aynı zamana tesadüf etmesinden ibaret değildir. Festivalde birçok modern eser çalınacaktır. Modern eserler de, daha çok sayıda provaya ihtiyaç göstermektedir. Opera Filârmoni'nin üyelerini alıp İstanbul'a götürdüğü takdirde provalar sekteye uğrayacak, neticede festivalin gerçekleşmesi belki de imkânsız hale girecektir.

Operanın muhtemel işgüzarlığının zararları yalnız festival için değildir. Filârmoni'nin mutad mevsim faaliyeti de bu yüzden sekteye uğrayabilir. İş bununla da kalmayacaktır. Üyelerinin bir kısmını Filarmoniden alan Helikon Orkestrası böylece bu yıl belki de faaliyetini tatil etmek zorunda kalacaktır. Hatta solistler bile çalışmalarına zaman bulamıyacaklardır. Meselâ opera orkestrasının başkemancısı İlhan Özsoy, festivalde çalmak için, İlhan Usmanbaş'ın keman konsertosuna hazırlanmaktadır. Operanın zoraki yolculuğu, onda yeni bir eser hazırlama takati bırakmıyacaktır.

Festival, herşeye rağmen, yapılabilirse, şüphesiz ki Ankara yıllardır görmediği çapta bir musiki olayına şahit olacaktır. Birçok resital, da musikisi ve orkestra konseri, festival programlarını teşkil etmektedir. Orkestra konserlerini Cemal Reşit Rey ve Ferit Alnar idare edecektir. Kasım ayı içinde birkaç konser vermek üzere Ankara'ya gelecek olan şef Hurt Eichhorn'un da festivale katılması ihtimal dahilindedir. Solistler arasında Ferhunde Erkin, Ayla Erduran ve İlhan Özsoy vardır. Leylâ Gencer ve Necdet Demir birer şan resitali, çellist Martin Bochmann bir Viyolonsel resitali vereceklerdir. Helikon Kuarteti, oda musikisi proğra-

mının en güvenilir topluluğudur. Birçok Türk eseri ve çağdaş eser, festival süresince icra olunacaktır.

Üniversiteliler Müzik Derneği'nin giriştiği bu ilk çetini teşebbüsten yüzünün akıyla çıkması, öyle görünüyor ki, geniş ölçüde bir talih işidir.

Caz

Kazananlar

Metronome dergisinin yıllık anketinin ikinci kısmının da neticeleri belli oldu. Bu derginin okuyucuları arasında açılan ve Amerika halkının en çok tuttuğu caz sanatkârlarını aşağı yukarı isabetle belli eden anketlerin ilk kısmı solistlere, ikinci kısmı ise büyük orkestra, küçük topluluk, düzenleyici -yani bestekâr-, kadın ve erkek şarkıcılar, vokal topluluklara aittir. Bu yıl, büyük orkestralar arasında en çok reyi Count Basie orkestrası almıştır. İkincilik Stan Kenton'dadır. Dizzy Gillespie'nin -bir kaç ay önce Türkiye'de dinlediğimiz- yeni orkestrası üçüncü, Wood Herman dördüncü, Duke Ellington beşincidir. Dizzy Gillespie Orkestrasının üçüncülüğü alması şu bakımdan dikkate değer: Gillespie, yeni orkestrasını Orta Doğu ve Balkanlar turnesi için teşkil etmişti. Orkestra ancak anket devam ederken Amerika'ya dönmüş ve New York'ta, "Birdland" ve "Basin Street" lokallerinde musikisini ilk defa olarak Amerikan cazseverlerine sunmuştur. Bu kadar kısa bir zamanda Gillespie Orkestrasının Ellington ve Herman gibi yerleşmiş, tanınmış orkestralardan daha çok rey alarak üçüncülüğe yükselmesi, gelecek yılki ankette birincilik şansının çok yüksek olduğunu göstermektedir.

Küçük topluluk birinciliği, Modern Caz Kuarteti'ndedir. Bu grubun musikisini yazan piyanist John Lewis, caz bestekarları arasında en çok reyi almıştır. Küçük gruplar arasında Dave Brubeck ikinci, Gerry Mulligan üçüncü, George Shearing dördüncüdür. Bestekârlar arasında John Lewis'ten sonra en çok rey alanlar, Pete Rugolo, Ralp Burns ve Shorty Rogers'dir. Son yıllarda şöhreti gittikçe artan, fakat cazseverlere eski günlerini aratan Duka Ellington ancak onbirinci olabilecek kadar rey almıştır.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da anketin "erkek caz şarkıcısı" kısmının neticeleri, itiraza yol açacak mahiyettedir. Zira, bir caz şarkıcısı olmayan Frank Sinatra gene birincidir. Gerçi, cazın bu dalının yeni istidatlar bakımından pek fakir olmasının böyle bir neticeye yol açtığı akla gelebilir. Fakat Joe Williams'ın üçüncü, Louis Armstrong'un dördüncü, Nat "King" Cole'un onuncu olmasına ne demeli ?

Kadın şarkıcılar bölümünde haklı bir netice alınmış, Ella Fitzgerald birinci olmuştur. June Christy ikinci, Billie Holiday altıncı, Sarah Vaughan yedincidir. Vokal gruplar arasında ise en çok reyi "Four Freshmen" adlı topluluk almıştır.

M İ M A R L I K

Evler

Ev kadınının rüyası

Her ev kadınının hayalinde güzel ve şirin bir yuva vardır. Kimi bunu bütün teferruatı ile gözlerinde canlandırmış, kimi bir bütün olarak düşünmüştür. Ama hepsi birgün ona sahip olabilmek hayali ile yaşar. Bu güne kadar kadınların hayallerini keşfetmeğe uğraşan mimarlar Onlar için çalışır, onlar için muayyen tiplerde ucuz veya pahalı evler hazırlarlardı. Dünyada ilk defa böyle ideal bir halk tipi evin plânını mimarlar değil kadınlar çizmişlerdir. Evet binlerce kadın birleşmiş, hayallerindeki ideal evin plânını çizmişler ve mimarlar bu evi hazırlayıp onların emrine amade kılmışlardır. Bakın bu iş nasıl olmuş: Bir şirket, ekipler halinde, binlerce ve binlerce Avrupalı kadına hayallerindeki ev hakkında sualler sormuş, resimler çizdirmiş, fikirlerini almıştır. Böylece onlar odaların miktarı, genişliği, eşyaların tipi üzerinde fikirlerini bildirmişler, sonra da ressamlar ve mimarlar oturmuşlar ekseriyetin arzuladığı evi yapmışlar, eşyaları ile beraber, taksitle satışa çıkarmışlar.

Anket neticesi elde edilen malumata göre, kadınların yüzde 54'ü "living-room" sistemini, ayrı ayrı salon ve yemek odası sistemine tercih etmişler ve bu "living-room"un asgari 20 metrekare olmasını istemişlerdir. Kadınların yüzde doksan beşi en, çok etraftaki döküntüleri kaldıracak yerli dolap ve kütüphanelere ehemmiyet vermişlerdir. Yüzde 43, modern eşya taraftarıdır ama, bu arzu çocuk odasında, mutfakta ve banyoda yüzde 73'e yükselmektedir.

Annelerin rüyası

Kadınların çok büyük ekseriyeti "ev" der demez derhal çocuk odasından bahsetmişlerdir. Çok az eşyalı, neş'eli, sağlam ve temizliği kolay eşyalarla mücehhez olarak tasavvur ettikleri bu odada rahat bir yatak, bir çalışma masası, sandalye ve genişliği az olan uzun bir dolap vardır. Bu dolabın yarısı çocuğun gardrobu ve şifonyeridir, diğer yarısı oyuncak çekmeleri ve kütüphanesidir. Bun dan başka odada yalnız büyük ve yumuşak bir halı vardır ve oynayacak kadar bol bol yer.. Duvarlarda gayet hoş ve eğlenceli oyuncak yerleri görülmektedir. Akşamları çocuk soyununca elbiselerini ortaya atar: Anneler en çok bundan şikâyet etmişlerdir ve dokoratörler onlar için oyuncak biçiminde renk renk toplarla süslü elbise askıları hazırlamışlardır.

Yaşamak rüyası

Living-room, ev halkının en çok yaşadığı yerdir. Ekseriyet onun oturma köşesinde rahat ve kumaşla kaplı koltuklar, bol yastık ve alçak bir masa ile bir divan istemişlerdir. Aydınlanma, ekseriyetin arzusuna uyularak tavan avizeleri ile değil, ayaklı abajurlarla, yerden gelen ışıklarla temin edilecektir. Duvarda güzel bir tablo, bir iki tabak vardır. Biblolar çok ve çok azalmıştır. Odaların en zengin yerleri pencereleridir. Kadınlar iki üç kat perdelerden vazgeçmemişlerdir. Yemek köşesinde, ekseriyet usun ve icabında açılabilir bir masa, sade sandalyeler ve genişliği az olan fakat çok gözlü pratik, az yer kaplıyan uzun bir büfe istemişlerdir. Yemek masasının üstünde bir tavan ışığı vardır.

Rüyaların rüyası

Yatak odası için kadınlar bol gözlü şifonyerler, neş'eli ve zengin perdeler, Amerikalıların icat ettiği harikulade şiltelerle mücehhez iki kişilik tek büyük bir karyola arzu etmişlerdir. Elbise dolabının ayrı bir odada, çok geniş ve rahat olması her kadının tercih ettiği birşeydir. Avrupalı kadınlar, Amerikalıların yanyana konan ayrı ve ikiz karyolalarına çok itibar etmemektedirler.

Temizlik rüyası

İşte bu mevzuda Avrupalı kadınlar, tamamiyle Amerikan sistemine taraftardırlar. Bol dolap, bol havlu, naylon perdeler, pırıl pırıl renkli banyo ve lavabolar ve çocukların rahatça kendi kendilerine yıkanabilecekleri bir köşe: Duş vesaire..

Hayal evi

Ev kadınının en büyük rüyası tamamiyle Amerikanvari, geniş, temiz bir mutfaktır. Çocuklar burada yemek yiyebileceklerdir. Bunun için mutfağın bir köşesinde gayet çabuk temizlenebilecek plâstik kaplı sandalye ve masa bulunacaktır. Buz dolabı, gazocağı fırını, sebze muhafazası için hususi raflar, bol malzeme, bol dolap, temizlik ve kolaylık bu mutfağın hususiyetim teşkil etmektedir. Mutfak masasında çiçek bile vardır ve çamaşır makinesi de mutfağa yerleştirilmiştir.

Hayal evinin her köşesinde en çok assan dikkati celbeden şey çiçektir. Evin ön kısmında da küçücük bir yeşillik ve çocukların dahi kolaylıkla bakabilecekleri çiçekler mevcuttur.

T İ Y A T R O

Devlet Tiyatrosu

Konya'da açılan perde

Geçen hafta Cumartesi gecesi, Konyalı bir karı-koca Abidin Tepesi civarındaki evlerine pek mesut pek neşeli döndüler. Bu neş'e, bu saadet sebepsiz değildi. O gece, Devlet Tiyatrosunun Konya'da açtığı sahnede temsil edilen "Harputta Bir Amerikalı" piyesini seyretmişlerdi. Bu sahnenin ilk seyircilerinden biri olmak ta onların neşesini bittiriyordu. Tahsillerini Avrupad a yapmışlardı. Kocanın vazifesi Konyadaydı. Fakat hafta sonlarında küçük otomobillerine atlayıp Ankaraya gelebiliyorlardı. Operayı da seyrediyorlardı, tiyatroyu da.. Sevinçleri daha ziyade bu imkânı bulamıyan Konyalıların da derli toplu bir tiyatroya kavuşmasından ileri geliyordu. Haber gazetelerde ilk çıktığı zaman inanmamışlardı. Hele koca çok şüpheciydi: "Şöyle tiyatronun koltuğuna bir yayılıp, temsil seyretmeden Konyada Devlet Bölge Tiyatrosunun açıldığına dünyada inanmam" diyordu. Şüphecilikte belki de haklıydı. Zira 1952'den beri Konyadâ bir tiyatro açılacağını çok defa işitmiş, fakat bunun tahakkukuna şahit olmamıştı. Nihayet açıldı, açılıyor derken Devlet Tiyatrosu Konyadâ temsillere başlamış ve genç karı . koca, koltuklara "şöyle bir yayılıp" zevkle "Harputta Bir Amerikalı"yı seyredebilmişlerdi.

"Harputta Bir Amerikalı" sahnede

Alkış, alkış ve alkış..

Bu teşebbüsün tutup tutmıyacağı düşünülebilirdi. Fakat Konyalılar daha şimdiden bütün yerleri tutarak bu tereddüde mahal bırakmadılar. Konyanın bir tiyatroya ihtiyacı vardı. Bu ihtiyaç giderilmişti. "Harputta Bir Amerikalı"yı başka eserler takip edecek, Konyalılar hasretini çektikleri tiyatrodan artık mahrum kalmıyacaklardı.

Yenilen kötü talih

Bölge tiyatroları fikrinin oldukça eski ve kötü bir talihi vardı. 1950 yılında Genel Müdür Ertuğrul Muhsin, tiyatronun meşhur karatahtasına bir tamim astırmıştı. Bu tamimde bildirildiğine göre. Küçük Tiyatronun tatil yaptığı her Pazartesi günü, Ankara civarındaki şehirlere gidilecek ve repertuardaki eser temsil edilecekti. Tamim bir çok sanatkar tarafından hoşnutsuzlukla karşılandı. Haftanın tek istirahat günü kalkıp, karda kışta şuraya buraya gitmek işlerine gelmemişti. Fakat Genel Müdür, kararından çabucak dönecek bir adam değildi. İlk defa Polatlı'ya gidildi ve ahırdan bozma bir sinema salonunda Sabahattin Kudret'in" "Şakacı"sı temsil edildi. Doğrusu bu temsil hem "Şakacı" için, hem de bu faydalı seyahatler için talihsiz bir başlangıç oldu. Zira hazırlıklar tamamlanmadan teşebbüse geçilmişti. Polatlı'da trup'un beraberinde getirdiği dekorları bile kurmak mümkün olmamıştı. Üstelik mevsimin başlangıcıydı. "Şakacı" Ankarada bile ancak bir defa temsil edilmişti, henüz "pişmemiş", "olgunlaşmamış" tı.

İkinci seyahat, ayni şartlar içinde Kırıkkaleye yapılmış ve ayni talihsizliğe uğramıştı. Hele üçüncü Beypazarı seyahati ise bütün bu talihsizliklere tub biber ekmişti. Dönüşte sanatkârları getiren otobüs bir kaza neticesi devrilmiş ve sanatkarlar canlarını zor kurtarmışlardı. Ankaraya döner dönmez de dayatmışlardı. Genel Müdürün değil, Bakanın emriyle bile olsa hayatlarını sokağa atmıyacaklardı. Canlarını sokakta bulmamışlardı. Böylece bu ilk teşebbüs suya düşmüş ve bölge tiyatroları fikri tekrar, bitmek tükenmek bilmeyen kış uykusuna yatmıştı. Taa. Konya Tiyatrosu açılana kadar..

Tatil turnelerinin akibeti

Devlet Tiyatrosunun öncüsü olan Devlet Konservatuarı Tatbikat sahnesinin asistanlarının fırsat düşüp, Devlet büyükleriyle konuştuklarında bıkıp usanmadan tekrarladıkları sözler şunlardı:

"— Efendim, biz sanatkârız, memur değil.. Aldığımız para azdır. Terfihimiz bareme göre yapılmaktadır. Bu saçmadır. Sanatkârların ücreti kıdeme göre değil, sanat kabiliyetine göre tayin edilmelidir".

1944'deri 1948'e kadar bu sözleri tekrarlıyanlar acaba haksız mıydılar? Şüphesiz hayır.. Tiyatromuz bir devlet teşekkülü olmasına rağmen, mensuplarım "memur" telâkki etmek elbette hatalıydı. Nitekim Tatbikat Sahnesi, Devlet Tiyatrosuna inkilâp ederken sanatkârların bu haklı istekleri de göz önüne alındı. Kabiliyete göre ücret sınıflandırılması yapıldı ve sanatkârlar tiyatroya birer mukaveleyle bağlandılar. Maddi vaziyetleri eskisiyla kıyas kabul etmiyecek şekilde düzeltildi. Fakat.. Devlet Tiyatrosu sanatkârları acaba, "biz memur değiliz" derken sadece para meselesini mi kastediyorlardı ? Zira sanatkârların devamlı temsiller vermek arzusunda olduklarım, sanat aşkı ile yanıp tutuştuklarını iddia edenler birden ortadan kayboluvermişlerdi. Maddi durumları düzelen sanatçılar rahat rahat ense yaptıkları tatil aylarım iple çeker olmuşlardı. Halbuki eskiden iple çekilen sadece, biraz para getiren turnelerdi. Turneler yapılıyor, sanatkârlar biraz para kazanıyor, fakat en mühimi bazı vilâyetler tiyatro hasretini gideriyorlardı. Fayda tek taraflı değildi. Fakat yeni statüyle paraya ihtiyaçları azalan sanatkârlar, artık "sanat aşkı"yla yanıp , tutuşmuyorlardı. Turne teşebbüsüne kalkışanlar, arka-

daşlarından "Mazur gör, çok yorgunum, dinlenmeye ihtiyacım var" gibi sözler işitiyorlardı. Hakikatta ise hiç birinin günlerce şehir şehir dolaşıp temsil verme pahasına kazanılan beş altı yüz liraya ihtiyaçları kalmamıştı.. Ama bütün kış temsillerde en az Devlet Tiyatrosunun kıymetli, artistleri kadar yorulan bir Fransız aktörü -Jean Louis Barrault-, yaz tatilinde Tahiti adalarına kadar uzanan ve 40 bin kilometre süren bir turneye çıksın varsındı. Sanat.. Sanat.. Sanat.. Dünyada bir budala kendileri miydi?

Repertuarda telif eserler

Devlet Tiyatrosunun repertuarında mümkün olduğu kadar çok telif esere yer vermek arzusunda bulunduğu biliniyordu. Fakat ilân edilen repertuar ile bu arzuyu telif etmek kolay kolay mümkün olmıyacaktı. Bu seneki repertuarda 6 telif esere yer verilmişti. Abdülhak Hâmidin "Finten"i, Reşat Nuri Güntekinin "Bu Gece Başka Gece "si, Orhan Asenanın "Korku"su, Celal Esad Arsevenin "Üçüncü Selim"i, Çetin Altanın "Trapez"i ve Cevat Fehmi Başkut'un da "Kleopatranın Mezarı" adlı bir komedisi..

İdare heyeti

Geçen haftanın başında Devlet Tiyatrosu gene demokratik bir seçim faaliyetine sahne oldu. Tiyatronun idare heyetine Tiyatro kısmından bir Opera kısmından bir olmak üzere iki artistin iştiraki nizamnamenin hükmüydü. Bu artistler, İdare heyetinde arkadaşlarını temsil ederler ve onların, menfaatlarını korurlardı. Temsilciler, her mevsimin başında yapılan seçimlerle tayin edilirlerdi. Seçilmeyi arzu edenler, rey kazanabilmek için tasa--larını arkadaşlarına anlatırlar ve bol bol vaadlarda bulunurlardı. Fakat seçildikten sonra vaadlarını tahakkuk ettiren ve arkadaşlarım memnun eden yok gibiydi. Esasen buna imkan da yoktu. Her ferdin ayrı ayrı memnun olduğu bir teşekkül, bir idare yer yüzünde aransa bulunamazdı. Ama Devlet Tiyatrosunda çoğunluk teşkil eden alt kademedeki sanatkârlar ve koro mensupları en haklı oldukları mevzularda bile seslerim duyuramıyorlar ve bunda en büyük suçu kendi reyleriyle İdare Heyetine giren ve seçilmeden önce bol keseden vaadlarda bulunan arkadaşlarında buluyorlardı. Verilen sözler, nedense hep tutulmuyorlardı. Hatta idare heyetine seçilenlerin herhangi bir meselenin müzakeresi sırasında doğru dürüst konuşma fırsatım bile bulamamaları bir vakıaydı. Fakat seçimler yaklaşınca bütün bunlar unutuluyor, bütün ümitler yeni seçilenlerin sırtına yükleniyordu. Bu seneki seçimlerde Tiyatro kısmından Muzaffer Gökmen, Opera kısmından da Müjgân Kutucuoğlu temsilci seçilmişlerdi. Sanatkârların bu arkadaşlarından bekledikleri sadece, "Verdiğiniz sözü neden yerine getirmediniz" sualini, "Ne yapalım, bana söz hakkı bile tanımadılar" diye cevaplandırmamalarından ibaretti.

Kapaktaki Müellif

Cevat Fehmi Başkut

AKİS'in bu sayısının kapağında tanınmış gazeteci Cevat Fehmi Başkut'un resmini görenler sakın telâşlanmasınlar. Bundan evvel AKİS'in kapağında resimleri çıkan üç gazeteci -Hüseyin Cahit Yalçın, Bedii Faik ve Cüneyt Arcayürek-, hapishaneye düşmeleri neticesinde uyandırdıkları merak yüzünden kapağa çıkmış bulunuyorlardı. Cevat Fehmi Başkut'un resminin kapağa çıkması gazeteci olmasından değil - çok şükür -, 1 numaralı tiyatro müellifi olarak kazandığı şöhret yüzündendir. Bütün yurtta tiyatroların perdelerini açtığı şu günlerde, seyircilerin en fazla alâkasını çeken ve en fazla takdir toplayan müellif olarak AKİS'in kapağında yer almak, elbette Cevat Fehmi'nin hakkıydı. O Cevat Fehmi ki, cidden yorucu mesaisinden sonra, istirahat saatlarından ayırdığı zamanları piyes yazmaya hasretmiş, eserleri aylarca kapalı gişe ile oynanmış ve seyircilerin kalplerini fethetmişti. Hangi tiyatro seyircisi vardır ki "Paydos"u hatırlamasın? Başka hangi eser vardır ki, memleketimizde 140 defa temsil edilerek ulaşılamıyacak bir rekor tesisine muvaffak olsun?.

Senelerden beri Cumhuriyet Gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yapan Cevat Fehmi Başkut, piyes muharrirliğini diğer yazı çeşitlerine tercih ediyor ve bu sahada çalışıyor. Eserlerinin gelecek yıllara kalıp kalmıyacağı bilinemez. Bilinen, Cevat Fehminin bugün Türk tiyatrosunun en popüler, en başarılı müellifi olduğudur. Şim--iye kadar onun eserini sahneye koyup ta seyircisiz kalan tek tiyatro yoktur.

Cevat Fehmi Başkut, bundan 51 yıl önce Edirnede dünyaya geldi. Babası Binbaşı Ömer Fehmi Bey, askerlik hayatının büyük bir kısmını askeri liselerde Fransızca öğretmenliği yaparak geçirmişti. Cevat Fehmi tahsilini Eyüp Rüşdiyesinde ve İstanbul Sultanisinde yaptı. Genç yaşlarında gazeteciliğe atıldı. İlk vazifesi Vakit Gazetesinde musahhih muavinliği idi. Gazetecilikte kısa bir zamanda kuvvetti bir isim yaptı. Bugün Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri müdürü ve 30 senelik gazeteci olan Cevat Fehmi, daha lisedeyken tiyatroya karşı bir heves, bir temayül duyuyor ve piyesler yazıyordu. Bu piyesçiklerden bazılarının arkadaşları tarafından sahneye konulması, üstelik muvaffakiyet de kazanması onun şevkini arttırdı. Gazeteciliğinin ilk yıllarında "Geceleri Bizi Kimler Bekliyor" isimli bir röportaj serisi hazırlamış ve bunu sonra kitap halinde neşretmişti. Bir aralık romana da heves etti. Fakat neticede, istidat ve mizacına en uygun bulduğu piyes yazarlığında karar kıldı.

Şehir Tiyatrosunda oynanan "Büyük Şehir", "Hacı Kaptan" gibi eserleri ona müellif olarak haklı bir şöhret kazandırdı. Fakat Cevat Fehmi ismini tiyatro seyircilerine iyice öğreten, "Paydos" oldu. "Paydos"un temsilleri adeta bir sanat hadisesiydi. Tiyatro seyircileri piyesi seyredebilmek için yer bulamıyorlardı ve "Paydos" bu suretle tıklım tıklım dolu bir salon önünde 140 defa temsil edilmek mazhariyetine erişti. Geçen sene İstanbullu ve Ankaralı seyircilerin alkışlarını toplayan "Harputta Bir Amerikalı", şu günlerde Konyalıların kalplerini kazanmaktadır. Yakında da Eskişehirlileri fethedecektir.

"Paydos"un memleketimizde kazandığı sükse, komşularımızın da alâkasını uyandırdı. Eser Rumcaya çevrilerek Atina'da Ergulopulos Tiyatrosunda sahneye konuldu ve 64 defa temsil edildi. Yabancı bir memlekette bir eserin 64 defa temsil edilmek muvaffakiyetini kazanmasının elbette bir sebebi olmalıydı. Bu sebeb Cevat Fehminin halk psikolojisini çok iyi bilmesi ve kolay anlaşılır eserler yazmasıdır. Cevat Fehminin kahramanları gökten zembille inmiş kimseler değildi. İçimizde yaşıyan, hergün gördüğümüz kimselerdir. Cevat Fehmi eserlerinde bu kimseleri, hergün yaşadığımız hayat içinde ele alıyor ve içtimai vakalara dikkatle eğilerek onları müsamahalı ve iyimser bir şekilde hicvediyor. Kısacası Cevat Fehmi, halkın düşündüğünü sahneye aktarıyor. Büyük başarısının sırrı budur. Bu sebeple iki defa İnönü Tiyatro Mükâfatını kazanmaya muvaffak oldu.

Son eseri "Kleopatranın Mezarı" bu yıl Devlet Tiyatrosu sahnelerinden birinde sahneye konacaktır. Bu komedinin vakası, içinde yaşadığının şu günlerde, bir Çukurova kasabasında cereyan ediyor. "Kleopatranın Mezarı"nın da müellifin diğer eserleri gibi büyük bir alâka ve sevgi toplayacağı muhakkaktır.

E Ğ İ T İ M

Okullar

Din dersleri

Bu haftanın başında Ortaokula giden öğrenciler, Başbakanın bir Konya nutkunda Türk milletine müjdelediği din derslerine başladılar. Bu, Türk eğitim tarihinde mühim bir hadiseydi. Hükümet Başkanı bu devrimi Türk milletine haber verdikten sonra, birçok tartışmalar oldu. Hükümet Başkanının bu kararını çok yerinde bulanlar kadar, tasvib etmeyenler de vardı. Laik Türkiye Cumhuriyetinde devlet mekteplerinde din tedrisatı yapılamıyacağını ileri sürenler çoğunluğu teşkil ediyorlardı. Sonradan Hükümet üyeleri bu kararın çok yerinde ve zaruri olduğunu fırsat düştükçe söylediler. Fakat öte yanda Millî Eğitim Bakanı ders yılı başında yaptığı radyo konuşmasında bu bahse -ki ders yılının hususiyetini teşkil ediyordu- hiç temas etmedi. Daha ziyade umumi eğitim problemleri üzerinde durdu. Ortaokulların açılmasından iki gün önce ise Milli Eğitim Bakanlığı ileri gelenleri, din dersleri programını kesin olarak hâlâ açıklıyamıyorlardı.

Halledilemiyen mesele

Bu ders yılı başında da ötedenberi devam edegeldiği gibi, öğretmen ve okul davası halledilememiş bulunuyordu. Millî Eğitim Bakanı radyo konuşmasında bazı rakkamlar veriyor, gelişmelerden bahsediyor, fakat bu ders yılı başında da kesin olarak "öğretmen ve okul dâvasının" halledildiğini söyliyemiyordu. Bakanın söylediklerine göre, her yıl 500 okul yapılıyor, 400'ü de tamir ediliyordu. 42 ilköğretmen okulunda okuyanların sayısı 18000 di ve bu okullardan her yıl 3500 genç mezun oluyordu. Hakikî ihtiyacı gösteren rakkamlar belli olmadığı için Bakanı dinleyenler bir mukayese yapmak, gelişmenin ne nisbette olduğunu anlamak imkânını bulamıyorlardı. Bakanın yeni açıldığından bahsettiği okullardan bazıları geçen yıl tedrisata başlamış bulunuyorlardı.

Öğrenci velilerinin dertleri

Milli Eğitim Bakanının öğretmen sayısının gittikçe arttığını, her yıl yeni okullar açıldığını söylemesine rağmen, öğrenci velileri okullardaki tedrisat sisteminden şikâyet ediyorlardı. İstanbul gibi büyük bir kültür merkezinde bu yıl yeniden yedi okul açılmış, buna mukabil öğrenci sayısı 5000 artmıştı. Bu yüzden ilkokullarda çift, üç, hatta dörtlü tedrisat yapılıyordu. Bir öğrenci haftada bir buçuk gün, üç gün yalnız sabahları, yahut öğleden sonra okula gidiyordu. Eğitimin temeli demek olan ilk tedrisatta haftada birbuçuk günlük öğretimle nasıl bir netice alınacağı öğrenci velilerini düşündüren mühim bir meseleydi. Ders yılı başında sadece İstanbulun yeni 25 ilkokula ihtiyacı vardı. Okul dâvasının yanında öğretmen davası da aynı şekilde duruyor ve ilköğretim dâvasını memleketin başta gelen meselesi halinde tutmakta devam ediyordu. 1959 yılı başında tahsil çağına girdiği halde okulsuzluk, öğretmensizlik yüzünden okula gidemiyen, kanunların mecbur ettiği ilk öğretime başlıyamıyan çocukların sayısı bir milyonu geçiyordu. Bu sayı ilköğretim dâvası esaslı olarak ele alınmadıkça yükselmekte devam edecekti. Demokrat Parti iktidara geldiğinden bu yana altı yıl geçmiş olmasına rağmen, ilköğretim tasarısını hâlâ kanunlaştıramamıştı. İhtimal bu yüzden, Bakan radyo konuşmasında eğitimin bu temel dâvaları ile ilgilenmedi. Daha çok eğitim psikolojisi ile alâkalı konulara temas etti. Ahmet Özel, Öğretmen-öğrenci-veli üçgeni arasındaki anlaşmanın, sıkı temasın ehemmiyetini güzel bir şekilde izah etmişti. Okul-aile birlikleri senelerden beri tatbikatta müspet neticeler vermişti. Bakanın ağzından bu işe daha fazla ehemmiyet verileceğini işitmek öğrenci velilerini elbette memnun etmişti.

Ahmet Özel
Tatbikatçı

Yenilikler

Bakan konuşmasında bu ders yılında bir yenilik olarak okullarda "etüd kolları"nın faaliyete geçirileceğini haber veriyordu. Bu kurul çocuklara eğitimin amaçlarını tanıtacak, "ezberciliğin öğrenmek demek olmadığını belletecek, gerçek öğrenmenin daha ileri bilgilere hazırlanmak olduğunu telkin" edecekti. Bakan bu "etüd kolları"nda kimlerin vazife alacaklarını açıklamamıştı. Acaba bu mühim vazifeyi öğrenciler mi, yoksa işleri başlarından aşmış öğretmenler mi yükleneceklerdi? Bakanın ele aldığı mevzulardan biri de okulların kendi kendilerini tenkid etmeleriydi. Bakan kendi kendisini tenkid seviyesine yarmış olan bir okulun kemiyet ve keyfiyet bakımından daha büyük bir randımanla işliyeceğini söylüyordu. Acaba bir orta okulun başındakilerin din derslerinin tatbikatta iyi netice vermediğini tespit ederlerse ve bunu Bakanlığa intikal ettirirlerse, kendi kendini tenkidin en güzel örneğini vermiş oldukları için tebrik mi edilecekler, yoksa selâhiyetlerini aştıkları mülâhazası ile İhtar mı alacaklardı? Bakan Ahmet Özel'in bu husustaki fikrini, bu ders yılının asıl yeniliğini teşkil eden din derslerinden bahsetmediği için öğrenmek mümkün olmamıştı.

Yeni ders yılına giriş
"Bismillahirrahmanirrahim."

Sağlık

Güneş banyosu

Mevsim geçiyor. Deniz kenarındaki büyük şehirlerimize göç eden halk yavaş yavaş yuvalarına dönmeye başladı. Yollarda araba araba, kamyon kamyon eşyaya raslanıyor. Trenlerde, otobüslerde yer bulmak imkânsız. Siz de farzedelim ki bu yıl Akçakoca'ya gitmiştiniz. Burası, Ankara İstanbul yolu üzerindeki Düzceden 39 kilometre mesafede, Karadeniz sahilinin güzel, şirin bir kasabasıdır. İnsan Orta Anadoluda bütün bir yıl su diye havuzları, fıskiyeleri seyrettikten ve denizi iyice özledikten sonra buraya ulaşınca birdenbire, geniş ufuklu, hudutsuz bir denizin ne demek olduğunu anlar.

Akçakoca, sizin bu deniz hasretinizi gidermiştir. Sizi almış bir otelde veya evde misafir etmiş, barındırmıştır. Nazik ve terbiyeli bir halk evini barkını, varını yoğunu size bağışlamış, sizi adeta mahsup etmiştir. Temiz lokantalardan birinde, denizin şırıltılarını dinleyerek, Karadenizin ışıksız derinliklerinde gelişmiş, mercan gözlü, pırıl pırıl, diri diri balıklardan yemişsinizdir. Bir kır kahvesinde masmavi bir ufka baka baka içiniz genişlemiş, bol köpüklü kahveler içmişsinizdir. Bu arada, hazır buralara kadar gelmişken güzel ve genç kızların arasında balmumu gibi bir vücutla dolaşmaktan utanmış, siz de Onlara benzemek istemiş, kumların üstüne,yorgun vücudunuzu sermiş, güneş banyosu yapmış ve yanmışsınızdır. Acaba bu işi usulüyle becerebildiniz mi? Yoksa siz de başkaları gibi mi hareket ettiniz? Bilgisiz, ölçüsüz, hekim tavsiyesi almadan, gelişi güzel bir güneş banyosu mu yaptınız? Karadeniz sahili boyunca üç kilometre kadar usanan bu geniş kumsalda sırt üstü uzanmış bir takım insanlar görmüşsünüzdür: Derileri ceviz kaplamalar gibi kabarmıştır. İstakoz gibi kıpkırmızıdırlar Birisi yanlışlıkla omuzlarına değse bağırırlar. Yaralar içindedirler. Cüzzamlılara dönmüşlerdir: Onlar için plajın tadı tuzu kalmamıştır. Yağlanırlar. Balık tavası gibi pudralara bürünürler. Kaşınırlar. Geceleri uyku uyuyamazlar. Sıhhatlerini kaybetmişlerdir. Hastadırlar. Güneş banyosu, vücudu ulu orta güneş ışığına arzetmek demek değildir. Hatta bazan kazalı ve zararlı da olabilir. Helyoterapinin, mahzurları, arızaları, endikasyonları, kontro-endikasyonları vardır. Bu hususlar ta eski Mısırlılar, Yunanlılar zamanındanberi bilinmektedir. O halde güneş banyosunun bir hekim tavsiyesi alındıktan sonra, yahut bir hekim nezaretinde dikkatle tatbik edilmesi lâzımdır.

Görünmeyen ışınlar

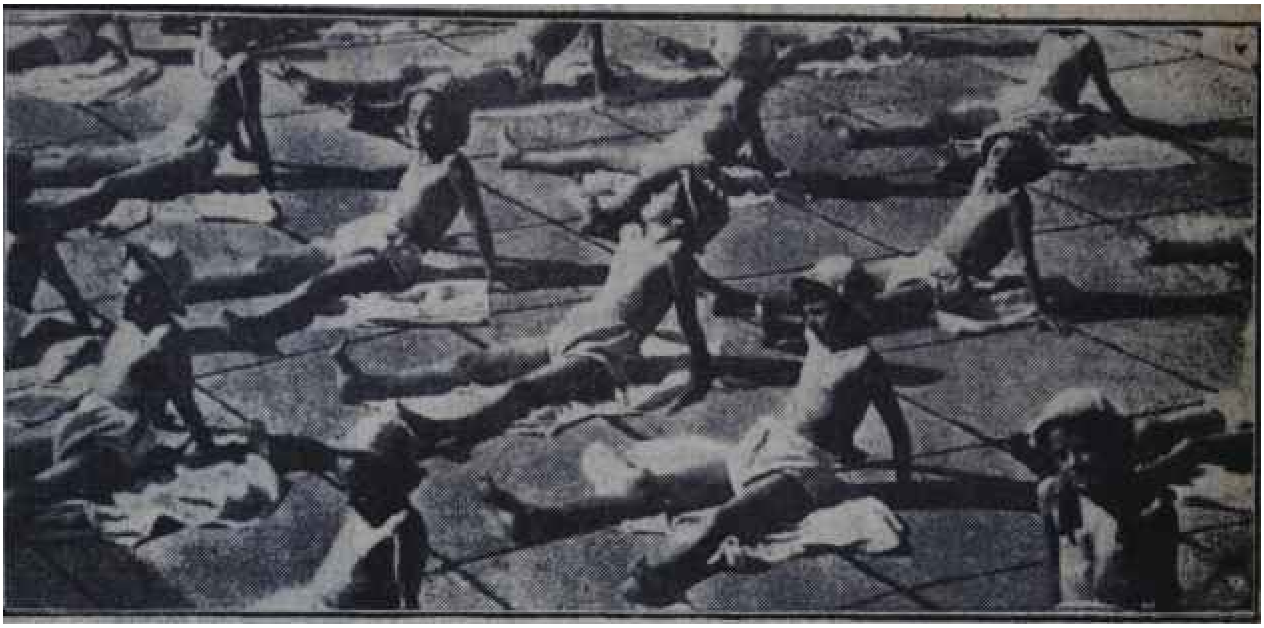
Güneşin görünmeyen ışınları da vardır. Bunlar güneş ışığındaki yedi rengin altında ve üstünde bulunurlar. Yeşilin üstündekilere ültraviyole, kırmızının altındakilere enfraruj denir. Enfraruj ışınlar hararet yaparlar ve bulutlardan geçerler. Ültraviyole ışınlar mikropları tahrip ederler. Dünyayı çeviren atmosfer tarafından süzüldüklerinden öbür canlılara fazla bir zararları dokunmaz. İnsanlar Aya veya Merihe ulaşabilselerdi, bu seyahat sırasında yolcuları ültraviyoleye karşı korumak bir mesele olacaktı. Güneş ışınları direkt olabilir. Bunlar dağlarda ovadan çoktur. Yasın kıştan fazladır. " Güneş ışığı dağınık ve diffüz de olabilir. Bu hal bulutlu havalarda görülür. Bulutlar güneş ışığını tutar. Onları teşkil eden parçacıklar ışık halinde toprağa, dökülür. Şiddeti, geçtiği hava tabakasının kalınlığına bağlıdır. Deniz kıyılarında ve ovalarda daha çoktur. Bir de güneş ışığı direkt olsun diffüz olsun deniz, göl veya glasiye yüzünden aksedebilir. Bu taktirde güneş ışığının şiddeti çok fazla olabilir ve hususî bir dikkati gerektirir. Kendinizi güneşe verdiğiniz zaman deriniz kızarır ve terlersiniz. Ortalama bir derece kadar ateşiniz yükselir. Eğer ateşiniz daha fazla çıkarsa, bu sizin güneş banyosuna devam edemiyeceğinizi, güneş ışınlarına karşı çok hassas olduğunuzu gösterir. Solumanız da artar. Kalp atışlarınız hızlanır, idrarınız çoğalır. Normal olarak fizik Ve entellektüel kudretleriniz düzelir. İçsalgı bezelerinin faaliyeti yükselir. Güneş ışığıma hayırlı tesirleri kan yapıcı sistem üzerinde de kendini gösterir. Bu suretle alyuvarlar çoğalır. Ültraviyole tesirile vücutta D vitamini artar. Bu vitamin kemiklerde ve deri altında yapılmaktadır. Derinin güneşe hassasiyeti herkese göre başkadır. Beyaz ve sarışın insanlar güneş ışığına daha hassastırlar. Bir İngiliz, şüphesiz Akdeniz sahillerinde yaşıyan bir insana nazaran. güneş ışığından daha çabuk müteessir olur. Akdeniz sahilinde yaşıyan kimse senenin sekiz ayında güneş ışığıyla karşı karşıyadır. İngilizin ise sis yüzünden güneşi gördüğü bile yoktur, bu ışıklara alışık değildir. İnsanı güneş ışığına hassas yapan maddeler de vardır. Bunlara fotosansibilite yapan maddeler diyoruz. Metilen mavisi, gonakrin, kolonya, parfönler bu aradadır. O halde plajlarda bunların kullanılmaması lâzımdır.

Plajda öksürenler

Kızınız maşallah ceylân gibi.. Denize çivi gibi saplanıyor. Kuma mızrak gibi gömülüyor. Vücudu bronz heykellere benziyor. Başlığını başına geçirip göğüslerini gerdiği saman demir muhafızlardan biri sanıyorsunuz. Bir aydanberi plajdadır. Sabahları güneş banyosu yapıyor, öğleden sonra tekrar güneş banyosu, yüzme ve voleybol... Bereket Akçakoca'da caz, dans, kokteyl. Amerikan bar, raks ve sefahat yoktur. Bunu arıyanların bu sükûnet ve sağlık bölgesine gelmemeleri lâzımdır. Burası kılıç balığının kilosunun 20 liraya satıldığı şehirlerden değildir. Burası barbunya balığının kilosunun üç liraya satıldığı mütevazi ve kanaatkar bir kasabadır. Aile, kısmın penbe renginden pek memnundur. Ama neden birkaç kilo kaybettiğine, neden ara sıra kesik kesik öksürdüğüne akıl erdiremez. İştahı da biraz azalmıştır. Plajdan dönülür. Aile hekimine baş vurulur. Bu ürkek ceylânlar gibi

Amasra'dan bir görünüş
İdeal dinlenme yeri

Doktor nezaretinde güneş banyosu
Başka türlüsü fayda yerine zarar verir

gergin adaleli kızın göğüs radyografisi, balgam muayenesi yapılır. Teşhis: akciğer tüberkülozu.. İşte bilgisizliğin, ihtiyatsızlığın, ihmalin insanı üzen neticesi.. O halde plaja gitmeden önce esaslı bir hekim muayenesinden geçmek, hatta göğüs radyografisi yaptırmak ta gerekli olduğu anlaşılıyor. Bir de derhal direkt güneş ışığına kendimizi arzetmeden önce diffüz ışığa baş vurmak lâzımdır. Bunun için de beyaz kumaştan yapılmış çadır parçasını güneşin istikametine germek kafidir. Bu suretle direkt ışıklara engel olmak mümkündür.

Hastalar Helio-marins denilen özel sanatoryomlarda güneş banyosu yapmalıdırlar. Fakat memleketimizde maalesef bu tip müesseseler yoktur. Başka yerlerde bu deniz sanatoryumlarında hastalar, hekim nezaretinde ve muayyen bir metoda göre güneş ışınlarından faydalanırlar. Fransa'da birkaç adet dönen solaryom da vardır. Bunlardan ancak. zengin hastalar faydalanabilirler. Buralarda bir saat tertibatile tedavi galerisi güneşle beraber döner. Bu suretle galeride bulunanlar güneş ışınına her taraflarından en müsait şekilde arzedilmiş olurlar. Bir helyoterapinin tehlikesiz ve faydalı olabilmesi için tedrici olması ve dikkatle takip edilmesi gerekir. İlk onbeş gün içinde ancak kollar ve bacaklar güneşe tutulmalı, vücud muhafaza edilmelidir. Bu gibi tedbirlere riayet edilmezse gizli bir tüberküloz ocağının faaliyete geçmesi daima mümkündür. Sağlam kimselerde güneş banyosunun iyi tesiri sadece bronz rengini almaktan ve estetik bir güzelleşmeden ibaret değildir. Güneş fizyolojik bakımdan hayat kaynağıdır. Hekimlik için de bir tedavi vasıtasıdır.

Helyoterapi kimlere yapılmalı

Ağır bir hastalığın nekahatinde bulunanlar, kansızlar, şehirlerde kalabalık arasında ağır ve yorucu bir hayat yaşıyanlar, büro hizmetlerinde gece gündüz elektrik ışığında çalışanlar, iştahsızlık ve genel beden zayıflığı halinde bulunanlar. sürmenajlılar, deniz kenarında veya yüksek irtifada, dağlarda yapacakları helyoterapiden çok faydalanırlar. Lenfatik çocuklar da bu aradadır. Bunlar sık sık anjin olurlar. Boyunlarının iki yanında çenelerinin altında, koltuk altlarında birkaç adet, yahut daha çok fındık veya ceviz büyüklüğünde, kümeler halinde bezeler vardır. Renkleri daima sarıdır. Bir türlü toplıyamazlar. Aile hekimden hekime koşar. Vitaminler, iğneler, balık yağları, şuruplar fayda vermez. Bazı Amerikadan yeni dönmüş fantazist hekimler de, Pan Amerikan çantalarından bu hastalara bonbonlar, şekerlemeler halinde, henüz kimsenin adını duymadığı vitaminler ikram ederler. Bunların da şüphesiz tesiri olmaz. İlâç heryerde ilâçtır. İlim her yerde ilimdir. Onun vatanı yoktur. Aile bizar kalır. Nihayet işte Akçakoca'da bir ay süren metodlu bir güneş banyosu işi halleder. Hastanın kilosu artar, iştahı açılır, dinamizmi yükselir. Artık aile de mesuttur.

Büyük şehirlerimizde gecekondu larımız, imar plânı dışı, kaçak yapılmış penceresiz, dar, rutubetli bodrum katlarımız, apartmanın ancak damını gören çatılarımız çoktur. Buralarda ekseriya gıda bakımından noksanlık gösteren bir halk kitlesi yaşamaktadır. .. Bakarsınız bir çocuk normal doğar. 3-5 ay gelişmesine normal olarak devam eder. Sonra zayıflamağa, solmağa başlar. Başı büyük kalır. Çenesi sivrilir. Göğüs deforme olur. Bel kamburlaşır. Bacaklar eğrilir. İshaller, hazım bozuklukları görülür. Dişler zamanında çıkmaz. En ufak bir hastalık böyle bir çocukta uzun sürer, deri kurur ve buruşur. Çocuk genel olarak mini mini bir ihtiyarcık halini alır. İşte bu güneş ışığının eksikliğinden ve D vitamini noksanlığından ileri gelen meşhur raşitizmdir. Bu çocuklar da güneş banyosundan çok faydalanırlar. Helyoterapinin iyi geldiği hastalıklardan biri de kemik ve eklem tüberkülozudur. Diz ekleminin vereminde, kalça ve bel kemiği vereminde güneş banyosunun tesiri fevkalâdedir. Tüberkülostatik tesiri olan antibiyotiklerin bulunması, streptomycin, izoniyazid, PAS gibi maddelerin keşfi helyoterapinin değerini azaltmıştır. Bu gibi hastalıklarda tüberküloza yakalanmış eklem alçıya alınmakla beraber lokal ve genel olarak güneş banyosu yapılır. Antibiyotikler de verilir. Böyle konbine bir tedaviden çok güzel neticeler alınır.

Dr. E. E.

S P O R

Futbol

Lig maçları

Bu yıl geçen senelerle mukayese edilmiyecek kadar çok halkın alâkasını çeken lig maçlarının ikinci haftası oldukça sürprizli geçti. Hafta içersinde Adalet'in kendisinden çok hafif kalan Beyoğlusporla zoraki beraberliği sürpriz olarak gösterilebilirdi. Cumartesi günü ise Fenerbahçe Beykozu rahat bir oyunla 3-1 yendi. Lefter'in oynatılmadığı bu maçta Sarı-Lacivertli takım gayet düzgün bir oyun çıkardı. Tribünleri dolduran binlerce meraklı tarafından bilhassa ikinci devredeki güzel hareketler ve yerini bulan paslar, tayyareden iner inmez sahaya gelen Fenerbahçenin antrenörü Szekelly'e bir gösteriş olarak kabul edildi. Fakat maç akşamı Szekelly 'nin gazetelere verdiği beyanatta: "Takım şöyle böyle oynadı" demesi bu düşünceyi tekzip etti.

Vefanın Kasımpaşaya 1-0 mağlûp olması da sürprizin ta kendisi idi. Bir hafta evvel Beşiktaşı çok müşkül durumlara sokan ve büyük bir fırsat kaçıran Yeşil-Beyazlı takımdan herkes normal olarak bir galibiyet bekliyordu. Haftalar ilerledikçe takımların düzelmesi ve kendisini toparlaması icap ettiği şeklindeki düşünce ve hesap tamamen aksine çıkmıştı.

İkinci haftanın en mühim karşılaşmasını Beşiktaş, İstanbulsporla yaptı. Sarı-Siyahlı takım oyunun bidayetinden sonuna kadar Beşiktaşa karşı bariz bir üstünlük kurdu. Fakat bu onların sahadan galip çıkmalarına kafi gelmedi. 2-1 lik mağlûbiyetleri acele, daha doğru bir deyimle telâşlı oyunları ve kalecilerinin cömertçe Recebe yaptığı bir ikramından ileri geldi. Doğrusu iyi bir takım hüviyeti taşıyan İstanbulsporun büyük maç kazanma iradesine sahip bulunmadığı bu maçla bir kere daha sabit oldu. İkinci haftanın lig karşılaşmaları Galatasaray'ın hafta içinde Emniyete karşı elde ettiği 5-2 lik galibiyetle süslendi ve hafta böylece kapandı.

Dinamolar geliyor

Önümüzdeki hafta, Moskovada Fenerbahçeyi 8-1 mağlûp eden Rus Dinamo takımı şehrimize gelmiş olacaktır. Bir müddettenberi Sarı-Lâcivertli idarecilerin Rus makamlarıyla Dinamo'nun Sofya veya Viyanaya kadar kendi tayyareleri ile gelmelerini ve ondan sonraki yol masraflarının ödenmesi yolundaki temasları istediklerinden daha iyi bir şekilde neticelendi. Ruslar İstanbula kadar kendi tayyareleri ile geleceklerdi. Şöhretli Rus takımı İstanbuldaki ilk karşılaşmasını 6, ikinci karşılaşmasını da 10 Ekim tarihlerinde Fenerbahçe ile yapacaktı. İlk maçta K. Fikrete, ikinci maçta da Müjdata birer jübile yapılacaktı. Her iki futbolcuya İdare (Heyetinin göstermiş olduğu bu kadirşinaslık spor çevrelerinde müspet bir tesir bırakmıştı. Avrupanın büyük takımlarını kendi sahasında, rahatça yenen Dinamo takımının İstanbulda alacağı netice büyük bir, merak uyandırıyordu.

Diğer taraftan Bükreş'te Galatasarayı 3-1 yenen Romanya Dinamo takımı da, bu maçın revanşını oynamak üzere İstanbula müteveccihen yola çıkmış bulunuyordu. Galatasarayın şimdiki kadrosu, bir çok boşluklar henüz doldurulmamış olmasına rağmen, bir galibiyeti ümid etti-

Szekelly karşılanıyor

Uğurlama böyle olmuyor

recek kuvvetteydi. 30 Eylülde yapılacak olan bu maçı 2 den fazla bir farkla kazanmak Galatasaraya Macar Honvet takımıyla karşılaşma imkânını verecekti.

Fenerbahçe— Beykoz maçından görünüş

Yeni antrenör beğenmedi

Kulüpler

Bek Ahmet dâvası

Bu sene spor âleminin en çok dedikodu ve alâka uyandıran meselesi olan Ahmet Bermanın transferi işi geçen hafta beklenmedik bir şekilde neticelendi. Cumartesi günü gazetelerin spor sayfalarına bir göz atan okuyucular iri puntularla yazılmış bir haberi hayretle okudular: "Ahmet Berman Beşiktaş'a döndü". Hafızalarını yoklayıp iki ay evvel cereyan eden hâdiseleri hatırlayanlar, bunca şatafatlı nutuktan ve bizzat milli futbolcu Ahmet Bermanın gazetelere. Verdiği sayısız beyanattan sonra "Nasıl olur da Ahmet eski kulübüne dönebilir?" diyorlardı. Bunun yanında Ahmedin Fenerbahçe ile imzaladığı mukaveleyi hatırlayanlar, onun elini kolunu sallayarak Beşiktaşa dönmesine ve 1959 senesinin Haziranına kadar 3 senelik bir mukavele imzalamış olmasına hayret etmekten geri kalmıyorlardı. Ahmet Berman Fenerbahçe kulübünden 12.500 lira transfer ücreti almıştı. Beşiktaş kulübüne döndüğü 'takdirde bu ücretin dışında 20.000 lira ödemeyi de taahhüt ediyordu. Şimdi Ahmedin durumu ne olacaktı? Hususi şekilde Fenerbahçe ile imzaladığı mukavelenin vecibelerini yerine getirecek, aldığı parayı ve 20.000 lirayı Fenerbahçeye

ödeyecek miydi? Bu suale şimdiki halde evet denemezdi. Buna hakiki cevabı ancak zaman verecekti. Hoş Fenerbahçeli idareciler bu hususta gayet azimli gözüküyorlardı. Parayı tahsil etmek için mahkemeye ve Federasyona başvuracaklardı. Ahmedin eski kulübüne dönüşü Beşiktaş camiasında bir memnunluk yaratmıştı. Hatta muarızı olan Umumî Kaptanla, birbirlerine sarılmış bir şekilde samimi pozlarda resimler çeştirmişlerdi. Resme bakanlar altındaki izahatı uzun boylu okumadan, ihtilâfın sona erdiğine hükmedebilirlerdi. Fakat bazı Beşiktaşlılar Fenerbahçeden bu sporcunun aldığı paranın behemahal geriye verilmesi tezini savunmaktaydılar. Hadise akşamı spor muhabirlerine beyanatta bulunan Sadri Usoğlu memnuniyetini parlak cümlelerle ifade ediyordu. Ahmet Berman da eski kulübüne hizmette bulunmaktan ve millî formayı tekrar giymek fırsatını elde etmiş olmaktan duyduğu sevinci belirtiyordu. Beşiktaş sahnesinde durum böyle idi.

Soğuk duş

Haber Fenerbahçe camiasında ve bilhassa idareciler üzerinde soğuk bir duş tesiri yapmıştı. Ekserisi aldatılmış insan mevkiine düşen idareciler zevahiri kurtarmak ve dâvada kendilerini haklı göstermek için cömertçe beyanat veriyorlardı. Onlara göre Ahmet. Fenerbahçeye girmek için kendilerine müracaat etmişti. Beşiktaş kulübü ile hiç bir alâkası da yoktu. O halde -Beşiktaş Fenerbahçenin Beykozdan transfer ettiği Şirzata 15.000 lira pey akçesi sürdükten sonra- Ahmet ile pekâla Başiktaşa bir mukabelede bulunulabilirdi. Nitekim onlar da bunu yapmışlardı. Hatta Ahmede "Seni belki de bir sezon oynatamayız. Fakat maaş ve primlerini faal kadrodaki sporcular gibi alacaksm"da denmişti. Ahmet bütün bu şartları kabul ediyordu. İşte bu şahsın aniden cayması ve verdiği bunca garanti ve sözden sonra eski kulübüne dönmesi idarecilerin canını sıkmaya kâfi gelmişti. Ayni gün seçim bölgesinde bulunan İkinci Başkan Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlunu gazeteciler telefonla aramakta kusur etmediler. Kavrakoğlu, "Haberi şimdi sizlerden işitiyorum. Ahmet Beşiktaşa dönmekle kendisi hakkında efkârı umumiyeyi bir fikir sahibi etmiştir. Bunun için uzun boylu birşey söylemiyeceğim. İdareci arkadaşlar bu mevzuda elbetteki zecri kararlar alacaktır. Ahmet Fenerbahçeye gelişi ile birşey kazandıramamıştı ki, ayrılışı da uzun boylu bir kayıp olsun" diyordu. Ama onunla konuşan gazeteciler Kavrakoğlunun sesinde bir hüzün ve teessür hissetmişlerdi. Bu işin alemdarlığını o yaptığı için müdafaa ettiği şahsın karşı cepheye geçmesi elbette en fazla onu üzecekti. Bu gayet tabii idi. Ama Kavrakoğlu bu işi burada bırakmamak ve ileriye götürmek niyetindeydi.

Teşkilât'ın durumu

Fenerbahçe camiası bu işte teşkilâtı suçlu bulmaktaydı. İddiaya göre Federasyon bu işi sallantıda bırakmış, hükümsüz ve hukukî hiç bir kıymete sahip olmayan bir mukaveleye dayanarak Ahmedi Beşiktaşın malı ilân etmişti. Bu zaman kaybı Fenerbahçeyi 32.500 liralık bir maddi zarara sokmuş, ayni zamanda da onun prestijini para ile ölçülmeyecek kadar sarsmıştı.

Fenerbahçe idarecileri geçen hafta salı akşamı kulüp lokalinde toplantı yaparak bu mevzu üzerinde durdular ve Federasyona millî bir sporcunun bu tutumu karşısında ne yapmak, ne gibi bir tavır takınmak lâzım geldiğini sormak kararını aldılar. Bir ikaz mahiyeti altında sorulmuş olan bu sualde, saklı olan hakiki mânâyı anlamak kolaydı. İki aydan fazla zaman teşkilâtın her kademesini kendi çapında alâkalandıran, Kavrakoğlu ile Hasan Polat'ı uzun uzun münakaşa ettiren ve efkârı umumiyeyi meşgul eden bu hadisenin böylece kapanacağı ve son bulacağı tahmin edilmiyordu. İki büyük kulüp arasındaki rekabet, arzulanan mecradan çıkmış, arada beliren uçurumlar, fikir ihtilâfları doldurulamıyacak bir hale gelmişti. Eğer bu işin mes'uliyetini üzerinde taşıyan ve Türk sporuna hizmet etmek maksadıyla kulüplerin idaresinde vazife alan şahıslar şahsî kaprislerini bir tarafa bırakmıyacak olurlarsa; hâdiselerin ayni minval üzere, hatta daha kötü tezahürlerine önümüzdeki günlerde raslanacaktı.

Güreş

Adriyatik Turnuvası

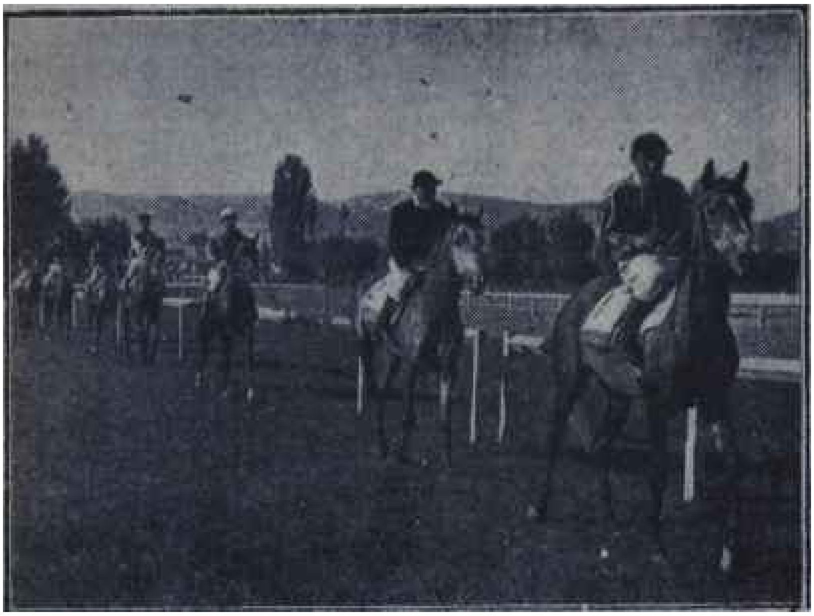
Serbest güreş Millî takımımızın ezici galibiyetinden sonra, Opatya şehrinde yapılan müsabakalarda Greko-romen millî takımımız üçüncü olmuştu. Serbest güreş ekibimiz hafta içersinde yurda döndü. Kuvvet bakımından serbeste nazaran daha hafif kalan Greko-romen milli ekibimiz ise bu satırların yazıldığı sıralarda Yugoslavyadan Almanyaya geçmiş ve orada karşılaşmalar yapmaya başlamış bulunuyordu. Takım halinde Macaristan, Romanyadan sonra üçüncü oluşumuz, doğrusu memnuniyet verici bir netice sayılamazdı. Esasen güreşin bu branşında daha yeni yeni toparlanmakta olduğumuz biliniyordu. Bu müsabakalar, Greko-romende Demirperde memleketleri İsveç ve Rusya gibi bu vadide ileri giden milletlerin yânı sıra bir de Romanya ve Macaristan mücadelesi çıktığını gösteriyordu. Bulgaristan, Romanya Yugoslavya az zamanda büyük ilerlemeler kaydetmiş bulunuyorlardı. Melburn Olimpiyatlarına pek az bir zaman kalmıştı. Bu vadide daha fazla çalışmak lüzumu Avrupa turnesinden sonra daha iyi anlaşılmalıydı. Serbest güreş için söylenecek söz yoktu. Ama Greko-romen düşündürücü, daha doğrusu endişe verici bir dâva olarak karşımızda dimdik durmaktaydı.

İbrahim Karabacak tebrik ediliyor

Darısı Melburn'a..

Melburn Olimpiyatlarının yaklaşması dolayısıyla Greko-romende fazla gayret göstermemizin icap ettiği ortadadır. Sporda yalnız ve yalnız en kuvvetli oduğumuz Serbest güreş gibi, Greko-romende de gücümüzü bütün dünyaya göstermeliyiz.

Atlar piste çıkıyor
Kalplerde çarpıntı..

Yarışlar

Sosyal bir hadise

Geçen hafta Pazar günü, nihayet Ankara Sonbahar At yarışları başladı. Herşey o kadar temiz, o kadar muntazamdı ki, insan İstanbul Hipodromunda değil, Ankarada olduğunu kolayca anlıyordu. Jokey isimlerinin yazılı bulunduğu lâvhalar iyi tanzim edilmişti. Herşey bir saat intizamıyla işliyordu. Atlar zamanında padoğa geliyorlar, zamanında piste çıkıyorlardı. Bahsimüşterek gişeleri saniyesinde kapanıyordu. Biletlerin satış nihayetinde tel kafeslerle örtülmesi, satış bordrolarının halkın görebileceği yerlere asılması itimadı arttıran hususlar olarak nazarı dikkati celbediyordu. Yalnız ne var ki, tribünler pek tenha idi. Halbuki yarışların başlıyacağını duyurmak için neler yapılmamıştı? Radyo ile ilân, belli başlı yerlere güzel baskılı ve çok renkli afişlerin yapıştırılması.. Hepsi, ihmal edilmemişti. Fakat halk gene de Ankara yarışlarının ilk haftasına beklenen alâkayı göstermemişti. Bu alâkasızlığı rakkamlar halinde, bahsimüşterek satışlarında da görmek kabildi. Halk niçin artık yarışlara rağbet etmiyordu ? Bu sual yarış idarecilerini düşündürmeliydi.

Yarışların idaresi Jokey Klübüne devredildikten sonra hemen hemen her hafta bahsimüşterek bileti satmakta yeni bîr rekor kırılıyordu. Yarışlar haftada birden ikiye, derken üçe çıkarıldı. Halk haftada üç gün akın akın geliyor ve gişelerden yığın yığın bilet koparıyordu. Satışların yekûnu çok zaman haftada 1 milyon lirayı geçiyordu. Bu rağbetin bir çok tali sebebi olabilirdi, fakat asli sebep tekti: Hayat pahalılığını ve geçim sıkıntısını kuvvetle hisseden mahdut gelirli vatandaşlar, yarışlara bir ümit kapısı gözü ile bakıyor, biraz para kazanmak aşkıyla gelip ellerindekini ve avuçlarındakini yatırıyorlardı. Böylelikle de bir eğlence, bir "snobizm" vasıtası olan yarışlar - at neslinin ıslahı hikâyesi bir tarafa -, hüviyetlerini kaybediyor ve sefaletten vergi alan bir müessese haline düşüyorlardı.

Yarış günleri hipodromlara gidip te, palto ve kömür paralarını, hatta aylıklarını kaybeden küçük memurları, haftalıklarını bilmem hangi atın birinciliğine yatıran işçileri görmemek, görüp te dehşet içinde kalmamak kabil değildi.

Yarışları ve bahsimüşterekleri tertip edenler için satışın artması, gelirin artması demekti. Yarışlara bir endüstri gözüyle bakanlar için de fazla kâr, fazla muvaffakiyet sayılırdı. Bu, yarış idarecileri için makbul bir görüş olabilirdi. Ama at yarışlarının sosyal bünyede yaptığı tahribata göz yummıyacak bir makam da elbette vardı, veya olmalıydı.

Yarışların tertip ve murakabesinde en son ve en selâhiyetli merci olan Tarım Bakanlığının müdahalesini bekleyen bir vak'a ortada duruyordu. Yara derindi, fakat daha fazla vahamet kespetmeden tedavisi de mümkündü. Bahsimüştereklerin tahdit edilmesi lâzımdı. Bu tahdit iki cepheli olmalıydı. Önce satışa çıkarılacak biletlerin azami haddi tayin edilmeli, yarış müessesesine bu hadden fazla bilet satma izni verilmemeliydi. Sonra da bahislerin tahdidi düşünülmeliydi. Bir yarış gününde sırasında iki çifte, üç de ikili olmak üzere beş bahis tertiplenebiliyordu. Bu suretle paranın bir bahisten diğerine devri sağlanıyordu. Bu, yarış müessesesinin daha fazla kâr etmesini temin ediyor, fakat bahislere iştirak edenlerin zararını arttırıyordu.

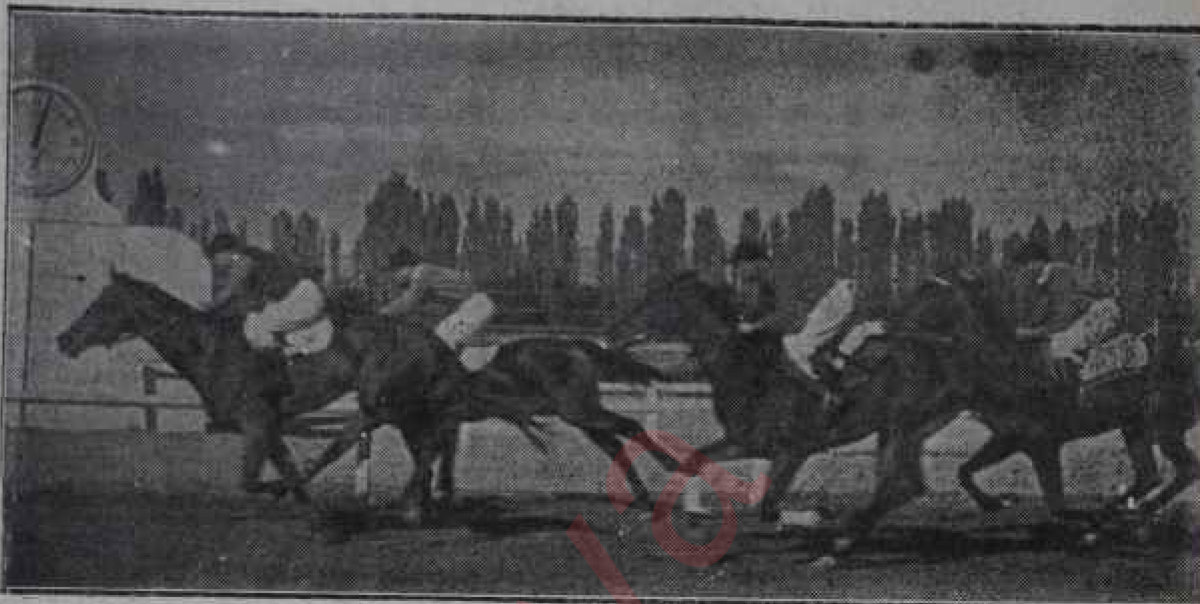
Bu usulün terki ve eskiden olduğu gibi bir yarış gününde bir çifte, bir de ikili bahisten fazla bahis tertiplenmesinin men'i faydalı olacaktı.

Şüphesiz bilet adedinin ve bahislerin tahdidi yarış müessesesinin kazancını azaltacaktır, ama gene de elde edilecek olan gelir, yarışçılığın inkişafına ve yarış hizmetlerinin görülmesine bol bol kâfi gelecektir. Fakat buna mukabil vatandaşın yarışa gidip, varını yoğunu kaybetmesi bir dereceye kadar önlenebilecektir.

Bu görüşün karşısına, "Herkesin aklı başındadır, herkesin iradesi vardır, bu işten zarar gören zaten vazgeçer, böyle bir müdahaleye lüzum yoktur" diye çıkılabilir. Halkın sıhhatını korumak için ekmeği, peyniri, yağı tahlil eden nizamlar koyan idarenin, onun ahlâkını korumakta, içtimai durumuna zelzeleye uğramaktan kurtarmakta kayıtsız kalacağını düşünmek abestir.

At yarışlarının at neslinin ıslahında, turizmin inkişafında ve kütlelerin eğlencesinde ne kadar büyük bir ehemmiyeti varsa, işin bir kumara dönerek vatandaşın ahlâkında sarsıntılar yaratmasını önlemenin elbette bundan çok, ama pek çok daha ehemmiyeti vardır. Esasen alınması istemlin tedbir, ne yarışların ne de bahsimüştereklerin kaldırılması değildir. İstenilen sadece, bahislerin adedinin ve iştirak miktarının tahdidinden ibarettir ve buna da sosyal bünyemizin selâmeti için muhakkak ihtiyaç vardır..

TÜRKİYE JOKEY KLÜBÜ

ANKARA SONBAHAR AT YARIŞLARI

Her Perşembe, Cumartesi ve Pazar günü Yarışları

Büyük ikramiyeli koşular
Son derece cazip programlar

HİPODROM MÜDÜRLÜĞÜ

Kapak Baskısı : Son Havadis Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA